

Forsvarets stabsskole

Våren 2010

Masteroppgave

Kystvaktsamarbeidet Norge-Russland.

En fortsettelse av politikken med andre midler?

Svein Kosmo

Med honnør til dem som utrettelig jobber for fremgang og stabilitet i nordområdene.

1 Forord

Da seiler masterskipet mot havn, og fyrlykten ved havnen blinker innbydende. Om ikke lenge skal skuten fortøyas og mannskapet få landlov. Besetningen skal få fred til å sette sine egne kurser for videre seilas, men først skal landloven nytes.

Før besetningen går fra borde, vil undertegnede få takke de som bidro til seilasen over det Akademiske hav, fremfor alt den alltid blide og konstruktive nordområdeeksperten og veilederen Paal Sigurd Hilde ved Institutt for Forsvarsstudier, som med stø hånd loset skuten til havn. En stor takk også til Steve Olsen og Lars Kjøren ved Kystvaktskvadron Nord, som takket være ubetinget velvillighet og sine evner til å ta vare på ting underveis gjorde det enkelt å samle relevant empiri. Også en stor takk til dem som villig stilte opp til intervju og spanderte unik kunnskap og verdifull tid på en gammel sjøulk. Disse samtalene gav et samlet og godt kartgrunnlag av sakskomplekset, og gav dermed også en god kurs for den videre seilasen. Av disse bør alle i rettferdighetens navn fremheves, men undertegnede vil likevel gi Lisbeth W Plassa en ekstra fortjent plass i solgløttet, da hun ikke bare fra sin posisjon i Fiskeridirektoratet sveivet i gang kontrollsamarbeidet, men i alle årene etter har stått i styrhuset med en sikker hånd på roret. En siste takk til alle andre som i stort og smått har bidratt, ikke minst den ukjente soldat som slapp undertegnede inn på Stabs- og Masterstudiet.

Med Nordområdene, Kystvakten og samarbeidet i sitt hjerte går skipperen fra borde, med håp om at noen vil finne studien nyttig.

Blystadlia 25. mai 2010

Svein Kosmo

Orlogskaptein

Masterstudent

2 Abstract

The title of the study “*The coastguard cooperation Norway-Russia - continuing politics by other means?*” gives an indication of the main focus, which is to investigate in what way and to what extent geopolitics have influenced this bilateral cooperation between the Norwegian Coastguard and the Russian Border guard. The issue has its roots back to 1988, and has developed from a simple interaction in rescue service to a complex and mutual beneficial cooperation including rescue service, oil protection and most of all control of the fisheries in the rich and vulnerable Barents Sea. The cooperation has not developed without friction, and the study has aimed to use the perspectives of political science, organizational and cultural theories to explain and understand its development. The study is based on empirical information collected through studies of archives and available literature and even more important through interviews with key personnel who from their own unique positions either have observed or participated in the cooperation. The findings are in short that geopolitics to just a minor extent has influenced the cooperation, that organizational and cultural perspectives had some role, but all in all the common needs to protect the resources have been the leading star.

Innhold

1 Forord	4
2 Abstract	5
3 Innledning.....	7
3.1 INTRODUKSJON TIL STUDIEN.....	7
3.2 PROBLEMSTILLINGER.....	7
3.3 ORGANISERING, DEFINISJONER OG AVGRENSNINGER	8
3.4 FORSKNINGSSTATUS	9
3.5 OM FORFATTEREN.....	9
4 Metodisk oppbygging.....	10
4.1 DESIGN OG INNDELING.....	10
4.2 KILDER	11
4.3 OPPSUMMERING METODE	11
5 Teoretisk forklaringsapparat	12
5.1 INTRODUKSJON	12
5.2 STATSVITENSKAPLIG TEORI - COMPLEX INTERDEPENDENCE.....	12
5.3 ORGANISASJONSTEORI - KONTIGENSTEORIEN	13
5.4 KULTURTEORI - KULTURENS KONSEKVENSER.....	14
6 Geopolitikken og kystvaktsamarbeidet	18
6.1 INTRODUKSJON	18
6.2 GEOPOLITIKKEN – DE STORE LINJENE.....	18
6.3 DEN GEOPOLITISKE UTVIKLINGEN ETTER 1990	19
6.4 FORHOLDET NORGE - RUSSLAND.....	21
6.5 KYSTVAKTSAMARBEIDET	22
6.6 DET PRAKTISKE SAMARBEIDET	33
6.7 OPPSUMMERING EMPIRISK BEHANDLING - TIDSLINJAL	40
7 Analyse og drøfting	43
7.1 INTRODUKSJON	43
7.2 STATSVITENSKAPLIG PERSPEKTIV	43
7.3 ORGANISASJONSTEORETISK PERSPEKTIV	50
7.4 KULTURELT PERSPEKTIV.....	53
8 Oppsummering og konklusjon.....	57
8.1 OPPSUMMERING	57
8.2 ETTERORD.....	58
9 Litteratur	59
10 Intervjuer.....	61

3 Innledning

3.1 Introduksjon til studien

De farvann og landområder som gjerne beskrives som *nordområdene*, i denne studien grovt definert som Barentshavet med tilhørende øygrupper og tilgrensede landområder, har i mange år vært i fokus for ulike sterke interesser. Nordområdene er svært rike på ressurser som fisk og hydrokarboner, og har på grunn av sin strategiske beliggenhet over mange år vært i fokus for stormaktenes sikkerhetsinteresser. Rivalisering over sikkerhetsinteresser og ressurser har bidratt til både geopolitiske og lokale spenninger. I Norge har fokus vært rettet mot å bidra til lavspenning for å sikre stabilitet og god forvaltning. I denne konteksten av felles og motstridende interesser, har Norge og Sovjetunionen/Russland etablert bilaterale samarbeidsrelasjoner for å håndtere aktuelle felles utfordringer. Eksempler på slike relasjoner finner man blant annet innenfor rammen av Barentsamarbeidet, men og andre viktige felt som sikring av atomavfall og felles revisjon av landenes forvaltning og kontroll av fiskeressursene i Barentshavet. Et annet eksempel er samarbeidet mellom den norske kystvakten og den russiske grensevakten, som i hovedsak handler om bekjempelse av fiskerikriminalitet i Barentshavet, men også i begrenset grad om redningstjeneste og oljevern. Selv om Norge og Russland har lange tradisjoner med samarbeid på ulike felter, er det unikt at norsk militærmakt og russisk sikkerhetstjeneste er forent i et operativt samarbeid på taktisk nivå. Et slikt samarbeid har *ikke* vært en naturlig følge av mange tiår politisk og mellomfolkelig adskillelse, kald krig og gjensidig mistenkeliggjøring. Geopolitikken satte gjennom den kalde krigen tydelig negativt preg på det bipolare forholdet mellom vesten og østblokken. Deler av denne arven har blitt videreført etter Berlinmurens fall, selv om den tidligere bipolare verdensordenen har blitt erstattet av en unipolar og senere i større grad en multipolar orden. Det synes på denne bakgrunnen interessant å undersøke hvordan geopolitikken og den kalde krigens arv har virket inn på det lokale bilaterale samarbeidet mellom en norsk og en russisk sikkerhetsstruktur.

3.2 Problemstillinger

Målet for denne studien er å besvare de to følgende sentrale problemstillingene. Begrunnelsen for dette valget er stormaktenes tradisjonelle fokus på nordområdene.

Kan det påvises samvariasjon mellom geopolitikken og utviklingen av det norsk-russiske kystvaksamarbeidet?

Dersom slik samvariasjon ikke kan påvises, hvilke faktorer har da påvirket samarbeidet, og hvordan har de gjort det?

Problemstillingene her beskrevet danner det analytiske utgangspunktet for denne studien som innrettes mot å identifisere og undersøke faktorer som har påvirket utviklingen av det bilaterale samarbeidet mellom den norske kystvakten og russiske kontrollmyndigheter, i hovedsak den russiske grensevakten. Fokus vil være rettet mot perioden 1988-2010. Perioden kjennetegnes av formell kontakt mellom Kystvakten og Grensevakten.

3.3 Organisering, definisjoner og avgrensninger

Den ivrige leser som finner studien verdt en full gjennomgang, vil finne beskrivelser av anvendt metode og teori. Leseren vil også finne en empirisk del som trekker opp de geopolitiske linjene, samt beskrivelser av lokale aktører, rammer og avtaler, og det praktiske samarbeidet.

Den empiriske delen oppsummeres med en tidslinjal som sammenstiller geopolitikken med viktige hendelser i samarbeidet. Denne sammenstillingen skaper grunnlaget for å kunne identifisere eventuell samvariasjon mellom geopolitikken og lokal utvikling.

Trådene samles i analysekapittelet som vil søke å forklare samarbeidet i de tre perspektivene; statsvitenskaplig, organisatorisk og kulturelt. Til sist vil essensen bli presentert i en oppsummering, hvor studien trekker de endelige konklusjonene.

Det bilaterale kystvaksamarbeidet mellom Norge og Russland defineres ved den aktivitet som utspilles når den norske kystvakten og andre relevante norske aktører samarbeider med tilsvarende russiske myndigheter med hovedvekt på ressurskontroll, men med sideblikk på redningstjeneste og oljevern.

”Barentssamarbeidet ble etablert i 1993 som et forum for samarbeid i nordområdene. Et av de viktigste formålene er å sikre stabilitet og framgang i Barentsregionen. Samarbeidet foregår både på nasjonalt og regionalt nivå og dekker et bredt spekter av områder, som miljøvern, økonomi, vitenskap, teknologi, infrastruktur, urbefolkning, kultur og reiseliv” (Miljøverndepartementet, 2010). Barentssamarbeidet nevnes spesielt både fordi det ble etablert og utviklet parallelt med kontrollsamarbeidet uten å ha noe formelt med dette å gjøre. Dermed skulle eventuelle begrepsforvirringer og sammenblandinger være ryddet av veien.

Coastnet er et informasjonsnettverk som ble etablert i 1997 for å bekjempe grensekryssende kriminalitet, spesielt sjøbasert. Den offisielle betegnelsen er Baltic Sea Region Border Control Coordination hvor de nordiske og baltiske landene, samt Polen, Tyskland og Russland er medlemmer. Anvendeligheten av Coastnet som kommunikasjonskanal mellom Kystvakten og Grensevakten testes ut med tanke på videre bruk (Det Kongelige Forsvarsdepartement, 2009).

North East Atlantic Fisheries Commission (NEAFC) er et samarbeidsorgan for kyststater som har tiltrådt konvensjonen om multilateralt fiskerisamarbeid i de nordøst atlantiske havområdene som trådte i kraft i 1982. Formålet var å blant annet å bidra til en rasjonell forvaltning av fiskeressursene i konvensjonens geografiske virkeområde (North East Atlantic Fishery Commission, 2010).

Studien fremste ambisjon er på best mulig måte å besvare hovedproblemstillingene, mens de øvrige ambisjonene er å *beskrive* og *forklare* utviklingen av kontrollsamarbeidet. Studien har ikke som ambisjon å *predikere* den videre gang.

3.4 Forskningsstatus

Nordområdene har vært fokus for en rekke akademiske studier og andre typer rapporter med flere ulike perspektiver. Blant annet har forskere ved Fridtjof Nansens Institutt i Oslo publisert mye forskning relatert til organisering av fiskeriforvaltning og politiske overbygninger i nordvest Russland. På grunn av sin relevans for denne studien, fremheves én av disse spesielt: Geir Hønnelands jubileumsberetning til den norsk-russiske fiskerikommisjonens 30-årsjubileum i 2006, ”Kvotekamp og kyststatssolidaritet: Norsk-russisk fiskeriforvaltning gjennom 30 år”. Videre har deler av det norske forskningsmiljøet hatt fokus på sikkerhetsspørsmål i nordområdene, herunder nevnes Kristian Åtlands doktoravhandling ”The European Arctic in Soviet and Russian Security Policy 1987-2007. Riksrevisjonens rapport ”Forvaltning og kontroll av fiskeressursene i Barentshavet – en parallellrevisjon mellom norsk og russisk Riksrevisjon” fra 2007 gir unik innsikt i forvaltningssamarbeidets effektivitet, godt balansert med vinklinger fra både norsk og russisk ståsted. Herværende studie bygger på relevant informasjon fra slike studier og rapporter, spesielt for å bygge opp bakgrunnskunnskapen for innsamling av empiri samt analyse av denne. Det foreligger ingen detaljert studie av det bilaterale samarbeidet mellom den norske kystvakten og russiske kontrollmyndigheter. Det er forfatterens håp at denne studien kan bidra med ny og interessant kunnskap om et aspekt av forholdet mellom Norge og Russland i dette sårbare og følsomme hjørnet av verden.

3.5 Om forfatteren

Forfatteren har med sin nordnorske herkomst og bevissthet om naboskapet til en stormakt, i mange år interessert seg for status og utvikling i nordområdene. Han ble for første gang introdusert for norsk og sovjetisk fiskeri i Barentshavet under sin sommertjeneste på KV Stålbas i 1986, et ledd i utdanningen ved Sjøkrigsskolen. I ettertid har forfatteren mange ganger gjennom tjenesten i Forsvaret kommet i befatning med problemstillinger knyttet til fiskeri, redningstjeneste og oljevern i Barentshavet, herunder i ulike stillinger på fartøy i Sjøforsvaret,

stabstjeneste ved henholdsvis Kystvaktsskvadron Nord og Forsvarskommando Nord-Norge, samt gjennom utenriktjenesten ved ambassaden i Moskva. Fra disse posisjonene har forfatteren hatt gleden av å observere ulike sider av det bilaterale samarbeidet mellom Norge og Russland. Erfaringene herfra kommer til uttrykk i forhold til både empiri, analyse og konklusjon, med de styrker og svakheter dette måtte innebære. Studien baserer seg på et bredt spekter av kilder. Til tross for utstrakt bruk av kilder, står forfatteren selvsagt helt og fullt ansvarlig for innhold, fremstilling, tolkninger og konklusjoner i studien, og intet skal dermed komme andre til last.

4 Metodisk oppbygging

4.1 Design og inndeling

Dette er en case-studie, hvilket blant annet innebærer en kvalitativ tilnærming og bruk av akademisk anerkjent teori som forklaringsverktøy. Analyseobjektet er *det bilaterale kystvaktsamarbeidet mellom Norge og Russland* som tidligere definert. Aktørene blir nærmere beskrevet i kapittel 6, hvor empirien presenteres. Studien bygger på et *intensivt* design med en *deduktiv* tilnærming. Bruken av intensivt design innebærer at studien benytter et undersøkelsesopplegg som primært baseres på intervjuer og målrettede søk i relevante arkiver. Studiens deduktive tilnærming tar utgangspunkt i teorier som fremstår som relevante forklaringsmodeller. Ambisjonen var i utgangspunktet å benytte relevante kilder fra begge sider av den norsk-russiske grensen. På grunn av begrensninger i tilgangen til russiske kilder, har studien i stor grad basert seg på intervjuer og arkivmateriale fra den norske siden. Studien har imidlertid hatt gleden av en svært kjærkommen respons på anmodning om intervju fra Grensevaktens ledelse i Murmansk, noe som har bidratt til å gi analysen og konklusjonene balanse og legitimitet. Samlet sett har således kildetilfanget medført at studien for en stor del vil bli stående som en vurdering av norske perspektiver knyttet til analyseobjektet, men med et viktig russisk korrektiv. Et *retrospektivt design* med undersøkelse av et konkret fenomen over et tidsspenn på mer enn 20 år kan være ambisiøst. Det innebærer betydelig potensial for feilkilder å intervju personer om forhold langt tilbake i tid. Viktige forhold kan være glemt eller husket feil, hvilket er en svakhet ved et slikt design. Arkivmaterialet har i enkelte tilfeller bidratt til bekreftelse eller avkreftelse av opplysninger fra intervjuer.

Selv om studien berører forholdet mellom to land, noe som i seg selv tidvis kan oppfattes som sensitivt, har ambisjonen hele tiden vært å holde studien *ugradert*. Det er forfatterens ønske at studien skal oppfattes å være i tråd med forskningens ideelle formål, nemlig å bidra med kunnskap som er etterprøvbart og allment tilgjengelig.

4.2 Kilder

Da det som tidligere nevnt tidligere ikke er foretatt systematiske studier av analyseobjektet, er studiens kvalitet avhengig av *primærkildene*. Dette har medført at de har fått en sentral betydning i både den empiriske fremstillingen og analysen. Kildene oppfattes av forfatteren som relevante, objektive og troverdige. Arkivmaterialet ble i hovedsak samlet inn ved Kystvaktskvadron Nord på Sortland, og intervjuobjektene ble identifisert på bakgrunn av roller og relevans i forhold til analyseobjektet. Intervjuene ble gjennomført ved personlig oppmøte hos intervjuobjektene, og i de tilfellene geografi, tid og budsjett satte begrensninger, ble intervjuene foretatt pr. telefon eller elektronisk post. Studien har også benyttet *sekundærkilder*, i denne sammenhengen relevant akademisk litteratur. Den primære hensikten var å bygge opp en oversikt som viser det overordnede geopolitiske bakteppet, men også å forstå de overordnede trekkene i russisk statsforvaltning. Den empiriske behandlingen er delvis basert på sekundærkilder og delvis på primærkilder. Forfatteren vurderer det generelle kildetilfanget som godt.

Deduktiv tilnærming innebærer som nevnt analyse av empirien med anerkjent teori som utgangspunkt. Konkret vil studien benytte teoriene om *complex interdependence*, *kontingensteorien* samt *kulturens konsekvenser*, som forståelig nok er hentet fra henholdsvis fagfeltene statsvitenskap, organisasjonsteori og kulturforskning. Relevante utdrag av teoriene blir presentert i neste kapittel. De vil danne utgangspunkt for studiens *hypoteser*. Studien har ingen ambisjon om å teste teoriene, ei heller hypotesene i klassisk forstand, da dette ville bli for komplekst og kildegrunnlaget for begrenset. Bruk av teori og hypoteser er ment å bidra til forme og spisse analysen, og derved bidra til forklaring av de funn som fremkommer i den empiriske behandlingen.

4.3 Oppsummering metode

Kort oppsummert vil studien basere seg på innsamlet empiri, primært intervjuer og arkivmateriale. Den vil ta utgangspunkt i definerte teorier og hypoteser og la disse tjene som forklaringsmodeller for de funn som gjøres med basis i den empiriske behandlingen. Studiens analyse baseres på en tematisk tilnærming, fokusert på henholdsvis statsvitenskaplige, organisatoriske og kulturelle perspektiver. Med teori som verktøy og empirisk gjennomgang som grunnlag, vil studien søke å besvare problemstillingene, og samtidig beskrive og forklare utviklingen av samarbeidet.

5 Teoretisk forklaringsapparat

5.1 Introduksjon

Studien benytter som nevnt elementer fra anerkjent teori som bidrag til forklaring av funn. Forklaringskraften styrkes ved å hente teori som er relatert til de tre nevnte tilnærmingene studien bygger på: *statsvitenskap*, *organisasjon* og *kultur*. Denne tilsynelatende kompleksiteten med tre ulike teoretiske tilnærminger bidrar til forankring i en bred akademisk ramme, og antas å være nødvendig for å kunne trekke ut og forklare de ulike nyansene i det bilaterale samarbeidet. Den er tenkt å bidra som hjelp til forenkling og forståelse, ikke å være en kompliserende faktor. Begrunnelsen for et slikt valg er landenes ulike tilnærminger til internasjonal politikk, utstrakte organisasjonsendringer og tilpasninger blant aktører spesielt på russisk side, og til sist landenes kulturelle særegenheter som gjerne kommer til uttrykk i gjennom handlinger, språk og kommunikasjon. Teoriene gir grunnlaget for utvikling av hypoteser som er ment å danne rammen for analysen av innsamlet materiale.

5.2 Statsvitenskaplig teori - Complex interdependence

Den statsvitenskaplige teorien studien benytter er Keohane og Nyes teori om *complex interdependence* som ble utviklet på 1970-tallet. 70-årenes buzzword *interdependence* eller på norsk *gjensidig avhengighet* er en tilstand som har utviklet seg som følge av transnasjonal kommunikasjon, økonomisk samarbeid og menneskelige forbindelser (Keohane, 1977, s. 3). Det kan kanskje sies å ha vært forløperen til 90-årenes buzzword *globalisering*. Den gjensidige avhengighetens ytterpunkter er på den ene siden ren symmetrisk gjensidighet, ved at partene har likt utbytte av samarbeid. Den andre ytterligheten kjennetegnes ved total asymmetri i samarbeidet, hvor kun den ene parten har utbytte, og den andre kan utnytte situasjonen for å oppnå andre fordeler gjennom forhandlinger (Keohane, 1977, s. 11). Teorien om *complex interdependence* var *neoliberalismens* motsvar til *realismens* fokus på maktkamp underbygget med organisert vold. Realismen funderes på de tre forestillingene om at stater som enhetlige aktører dominerer internasjonal politikk, militær makt er et nyttig og effektivt politisk instrument, samt at det eksisterer et sakshierarki i internasjonal politikk dominert av militær sikkerhet på bekostning av andre felt som økonomi og sosialsaker (Keohane, 1977, s. 23). Presset mot det *westfaliske statssystemet* som økende fremvekst av nye internasjonale samarbeidsformer utgjorde, førte til at Keohane & Nye fant det nødvendig å nyansere realismens idèer. I sitt motsvar til realismens forestillinger lanserte de teorien om *complex interdependence* som karakteriseres med at ulike samfunn bindes sammen gjennom *mangfoldige kanaler* på mange nivåer, herunder med både offentlige og private aktører, og ikke bare gjennom rent interstatlige

relasjoner som realismen forfekter. På grunn av denne kompleksiteten i samhandling, eksisterer det ikke noe dominerende sakshierarki men en mengde ulike agendaer, hvilket betyr at militære sikkerhetsspørsmål ikke nødvendigvis er dominerende i internasjonal politikk. Militær makt kommer ikke til anvendelse når complex interdependence foreligger. Konflikter mellom slike gjensidig integrerte aktører løses med andre ord mer hensiktsmessig på andre måter enn med anvendelse av vold. Militær makt kan imidlertid komme til anvendelse mot aktører som ikke omfattes av disse gjensidige avhengighetsforbindelsene (Keohane, 1977, ss. 24-25).

Det generelle forholdet mellom Norge og Russland kan i skrivende stund neppe beskrives som en tilstand av complex interdependence. Til det er mengden og styrken på forbindelsene mellom landene ikke tilstrekkelig omfattende. Imidlertid er trolig kontrollsamarbeidet i fiskerisektoren av en slik art det kan argumenteres for at dette kanskje er en av flere kanaler som passer inn i beskrivelsen teorien forfekter. Teorien tilsier en mangel på et dominerende sakshierarki i internasjonal politikk, men en mengde ulike agendaer. På denne bakgrunnen forutsetter studien at det lokale samarbeidet utvikles i tråd med en lokal agenda som følge av lokale behov, og i mindre grad av en overordnet politisk agenda. Herunder legger studien til grunn at nytten og verdien av samarbeidet veier så tungt at partene ikke ser det formålstjenlig å bruke det for å fremme andre politiske mål. Ut fra denne påstanden utledes følgende hypotese: *Samarbeidet mellom KV Nord og Grensevakten påvirkes ikke av geopolitiske svingninger.*

5.3 Organisasjonsteori - Kontigensteorien

Kontigensteorien sorterer under faget organisasjonsteori og handler om organisasjonens *avhengighet* av omgivelsene. Den ble i sin tid etablert som et svar på tidligere strømninger som strebet etter universelle løsninger for organisering (Pikkala, 2005, s. 209). Den tradisjonelle oppfatningen var at organisasjoner som virket mest mulig maskinelt var de beste. Dette forutsatte stabile rammer og liten ytre påvirkning. Kontigensteorien hevder at organisasjoner som var i stand til å tilpasse seg skiftende omgivelser ville være bedre i stand til å overleve, og ville fungere mer effektivt. En følge av denne teorien var innføring av en ny analogi, fra den tidligere *maskinmetaforen* til den nye *organismemetaforen*. Denne tilsa at organisasjoner måtte tilpasse seg omgivelser på samme måte som organismer, for derved å fungere optimalt i forhold til omgivelsene. Således er omgivelsenes karakter viktig i kontigensteorien.

Teorien peker på fire spesielt viktige faktorer ved omgivelsene som påvirker organisasjonens streben etter mest mulig effektiv tilpasning: stabilitet, kompleksitet, markedets sammensatthet og fiendtlighet. *Stabilitet* henger sammen med omgivelsenes karakter, hvorvidt de er stabile eller dynamiske. Dynamikken symboliserer uforutsigbarhet, medfører usikkerhet og skaper større

problemer enn forutsigbare endringer i omgivelsene. *Kompleksitet* handler om omgivelsenes oversiktighet og begripelighet. En organisasjon må kunne tolke omgivelsene, noe som kan være krevende når kompleksiteten er stor. Skal organisasjonen lykkes, bør den kunne legge rutiner for sitt forhold til omgivelsene, og dermed forenkle disse. *Markedets sammensatthet* sier noe om variasjon langs linjen *integrert - diversifisert*. Teorien benytter begrepet *kundekrets*, noe som i denne studiens kontekst kanskje bedre kan beskrives som *aktørbilde*. Dette kan omfatte samarbeidende organisasjoner, kommandokjeder, politiske organer, næring og eventuelt andre. Uansett sier teorien at en bredde i kundekrets, mange og sammensatte produkter og et stort geografisk nedslagsfelt er uttrykk for et diversifisert marked. *Fiendtlighet* sier noe om hvilken konkurransesituasjon en organisasjon er i. Situasjonen kan variere langs aksene gunstig til fiendtlig, og fiendtlighet opptrer gjerne i sammenheng med kompleksitet. Ekstrem fiendtlighet antas å påvirke organisasjonsstrukturen, da organisasjonen vil søke å tilpasse seg for å motvirke slike krefter (Pikkala, 2005, ss. 214-215). Noe av kritikken mot kontingensteorien er dens sterke normative og rasjonelle syn som kommer til uttrykk med klokkeetroen på at organisasjonens suksess ligger i organisasjonsstrukturen (Pikkala, 2005, ss. 221-222). Den tar dermed ikke tilstrekkelig hensyn til *sosiale* eller *politiske* faktorer. I denne studien søkes disse faktorene dekket gjennom relevant statsvitenskaplig- og kulturell teori.

Studien anvender kontingensteorien på bakgrunn av analyseobjektets karakteristika som kjennetegnes ved blant annet et komplekst og til dels uoversiktlig aktørbilde med hyppige organisasjonsendringer, samt ytre press fra blant andre næringsinteresser, konkurrerende maktorganer eller egeninteresser. Fordelen med å benytte et tilpasset rammeverk som analyseverktøy, er at det utfyller de øvrige teoretiske tilnærmingene ved å kunne forklare samarbeidets utvikling innenfor en ramme av komplekst aktørbilde, uforutsigbarhet og ytre press. En mulig utfordring kan være at et definert samarbeid ikke nødvendigvis fremstår som en tydelig organisasjon, men som en mekanisme for interaksjon mellom mennesker eller organisasjoner. Studien legger imidlertid til grunn at samarbeidet kan betraktes som en organisasjon etablert for å koordinere aktørenes felles innsats til oppgaveløsning.

Kontingensteorien foreskriver tilpasning til omgivelsene for å oppnå best mulig effekt. Med dette utgangspunktet utledes følgende hypotese: *Samarbeidets utvikling og overlevelse skyldes aktørenes tilpasningsevne i et komplekst miljø.*

5.4 Kulturteori - Kulturens konsekvenser

Studien bringer inn kunnskap fra kulturforskningen for å identifisere karakteristika som gjør mennesker og folkegrupper forskjellige. Ved å påvise eventuelle kulturelle ulikheter mellom

russere og nordmenn, vil det være mulig å drøfte om og i hvilken grad kultur påvirker det bilaterale samarbeidet. Studien begrenser seg til å benytte generelle funn fra forskning som påviser forskjeller mellom folkegrupper, og det er forfatterens håp at dette kan bidra til å forklare kulturelle ulikheters påvirkning av samarbeidet.

Begrepene *etnosentrisme* og *kulturrelativisme* beskriver to ulike retninger å vurdere fremmede kulturer på. Bevissthet om begrepene kan bidra i forbindelse med utforming og gjennomføring av intervjuer, samt i den videre analysen. Etnosentrisme innebærer at andre kulturer vurderes ut fra ens egne verdisett. Da man gjerne er mer komfortabel med egne verdisett enn andres, innebærer etnosentrisme en fare for at den kulturen man vurderer blir fremmedgjort og undervurdert. Begrepet kan defineres som overdreven tendens til å tenke at karakteristikk ved egen gruppe eller rase er overlegen andres (Hofstede, 2001, s. 17). *Kulturrelativismen* er etnosentrismens motstykke. Denne forestillingen innebærer at ingen kulturer har absolutte kriterier for å bedømme andre kulturer. Imidlertid både kan og bør alle kulturer bedømme egne aktiviteter, da medlemmene er både aktører og observatører (Hofstede, 2001, s. 15).

Sammenlignende studier av kultur krever en viss grad av kulturrelativisme.

Gert Hofstede definerer begrepet nasjonal kultur som *kollektiv programmering av sinnet*, som er forankret særlig i *verdier*, men også på mer overfladiske måter som bruk av symboler, ritualer og heltedyrkelse. Verdier er gjerne forankret i større deler av befolkningen og er blitt stabilisert over lang tid gjennom historien. Mental programmering deles gjerne inn i tre nivåer: *universelt*, *kollektivt* og *individuell*. Det universelle nivået er basert på det biologiske operativsystemet alle mennesker er utstyrt med, som styrer funksjoner som latter og gråt. På det kollektive nivået finner man fellestrekk som deles innenfor grupper av mennesker, men ikke utenfor. På dette nivået finner man faktorer som språk, aktelse for eldre mennesker, distanse til medmennesker, og hvordan man vurderer menneskelige aktiviteter som blant annet intimitet og inntak av føde med tilhørende ritualer. På det individuelle nivået er programmeringen unik, og det er her man finner forskjellen mellom individene og grunnlaget for ulik oppførsel innenfor en gruppe. Begrepet *verdi* kan defineres som den eksplisitte eller implisitte oppfatningen, særskilt for et individ og karakteristisk for en gruppe, som gir uttrykk for *det ønskelige* når valg av hensikt, metode og midler skal velges. Siden verdiene nedfelles i individet tidlig i livet, er de ikke-rasjonelle og bestemmer vår subjektive definisjon av rasjonalitet (Hofstede, 2001, ss. 1-6). Det er verdt å merke seg at informasjon om en populasjon bare kan sies å være vitenskapelig valid når følgende kriterier er innfridd: den er deskriptiv, den kan verifiseres fra mer enn en kilde, den gjelder om ikke alle medlemmer så et stort flertall, og til sist skal den diskriminere ved at den indikerer

hvilke karakteristikk som skiller en populasjon fra en annen. Hvis disse kriteriene ikke kan oppfylles, er uttalelsen en *stereotyp*, som er en generell oppfatning om personer i en spesiell kategori og som ikke skiller mellom individene (Hofstede, 2001, s. 14). Et eksempel kan være at *nordlendinger banner*, noe som ikke er vitenskapelig bevist, så vidt forfatteren bekjent..

Hofstede inkluderer i sin forskning *språket* som en del av kulturen. Språket er den mest åpenbare delen av en kultur. Språket er en innlært kunnskap, og er ikke nedarvet. Språket er ikke nøytralt, da utvalget av ord i språket påvirker folks tenkning. Videre kan for eksempel en forsker og hans informanter ha ulike forventninger til bruken av språket. I enkelte kulturer kan hensynet til høflighet være sterkere enn hensynet til krav om faktisk objektiv informasjon, hvilket kan innebære at man får ukorrekte svar. Generelt kan man hevde at det ligger et betydelig potensial for feilkilder og misforståelser i språkforskjeller og oversettelser, noe som kan ha forankring i ulike verdisett, ordenes betydning og eventuell underforstått betydning (Hofstede, 2001, ss. 21-22).

Tilegnelse av kunnskap og evne til interkulturell kommunikasjon gjennomgår teoretisk sett tre faser: *forståelse*, *kunnskap* og *dyktighet*. Det hele starter med forståelse som en erkjennelse av at egen tenkning er et resultat av bakgrunn, og at andre som har vokst opp under andre forhold tenker annerledes. Den enkelte lærer å oppfatte mennesker i deres kulturelle kontekst og forstå ubevisst kunnskap om ens egen mentale programmering. Som følge av denne fasen erverves ny kunnskap, og dersom man skal ha samkvem med mennesker fra andre kulturer må man lære om deres ritualer, symboler og helter. Selv om man kanskje aldri vil endre egne verdisett, bør man evne å forstå andres. Dyktigheten baseres på kunnskap og forståelse, samt praksis. Dyktigheten tilegnes gjennom å forstå symbolene, anerkjenne heltene, praktisere ritualene og kjenne tilfredsstillelsen ved å klare seg i et nytt miljø. Til sist må nevnes at interkulturell kompetanse kan læres, men egenskaper hos den som skal lære også er svært viktig for suksess (Hofstede, 2001, s. 428).

Følgende tabell er basert på funn i Hofstedes forskning og illustrerer relative ulikheter mellom henholdsvis norsk og russisk kulturell orientering. Den viser hvordan ulikhetene fordeles, og verdiene kan i analysedelen bidra til å tolke og forstå funn i empirien. Siden studien fokuserer på et samarbeid hvor noen av aktørene tilhører militære strukturer med egne kulturelle normer, kan det være grunn til å anta at disse verdiene til en viss grad kan ha svekket betydning som analyseverktøy. Forfatteren velger imidlertid ikke å ekskludere denne dimensjonen, med begrunnelse i at de deltagende individene tross alt er medlemmer av respektive samfunn, og deres verdisett rotfestes tidlig i livet.

	Norway	Russia
Power distance	Low	High
Uncertainty avoidance	Low	High
Masculinity and Femininity	Femininity	Masculinity

Figur 1: Overordnede kulturelle forskjeller (Hofstede, 2005)

Hofstede har gjennomført svært omfattende forskning på kulturforskjeller mellom folkegrupper, og gjennom dette har han identifisert flere dimensjoner som særpreger nasjonale kulturer. Studien trekker frem de tre verdiene som i denne sammenhengen antas å være relevante for å kunne gjenkjenne kulturelle utfordringer i samarbeidet, og vil i det følgende kort beskrive hva begrepene innebærer.

Power distance er graden av aksept hos de svakeste medlemmene i institusjoner og organisasjoner innen et land for at makt fordeles ulikt. Lav verdi betyr lavt aksept (Hofstede, 2005, s. 402). Norge har i følge Hofstede lavt aksept, noe studien tolker som at beslutninger tas på lavest mulig nivå, og at fullmakter i stor grad distribueres nedover i organisasjonen. Studien tolker Russlands relativt høyere verdi med et større aksept for at beslutninger tas sentralt, og at fullmakter i liten grad distribueres.

Uncertainty avoidance er graden medlemmer av en kultur føler av trussel når de står overfor en tvetydig, uklar eller ukjent situasjon (Hofstede, 2005, s. 403). Studien tolker Norges lave verdi i retning av at de distribuerte fullmaktene gir organisasjonen evne og mandat til å respondere fritt på uventede utfordringer. Til sammenligning tolkes Russlands høye verdi frykt for å reagere spontant på grunn av manglende fullmakter fra sentralmakten.

Maskulinitet kjennetegner et samfunn hvor kjønnsrollene er tydelig forskjellige, hvor forventningen er at mannen skal være selvsikker, tøff og opptatt av materiell suksess, mens kvinnen skal være beskjeden og opptatt av livskvalitet (Hofstede, 2005, s. 402). *Femininitet* kjennetegner et samfunn hvor kjønnsrollene overlapper hverandre, hvor både menn og kvinner forventes å kunne være beskjedne og opptatt av livskvalitet (Hofstede, 2005, s. 401). Begrepene maskulinitet og femininitet står også i motsetningsforhold til hverandre. Som en tilpasning til studiens kontekst, antas Hofstedes resultater å gjenspeile forskjeller i offisielle synspunkter, hvor Russland i større grad enn Norge antas å innta hardere linje. Dette kan trolig fremstå som russisk evne og vilje til skarp retorikk og etablering av tiltak som gjerne står i kontrast til samarbeidets intensjon. For Norges del kan resultatene trolig forklare mulig tilbakeholdenhet i bevisst kritikk og tiltak som kan bidra til å provosere i samarbeidet.

På bakgrunn av Hofstedes teorier utledes følgende hypotese; *Det foreligger betydelige kulturforskjeller mellom Russland og Norge som vil påvirke bilateralt samkvem.*

6 Geopolitikken og kystvaktssamarbeidet

6.1 Introduksjon

Studien vil i dette kapittelet kort skissere den geopolitiske utviklingen i perioden med vekt på forholdet mellom Russland og Vesten, og la denne beskrivelsen tjene som et overordnet barometer i forsøket på å forklare den lokale utviklingen i det bilaterale samarbeidet. Videre vil kapittelet introdusere aktører, overordnede rammer og avtaler, samt beskrive det praktiske samarbeidet.

6.2 Geopolitikken – de store linjene

Et lands utenrikspolitikk påvirkes av mange faktorer, både interne som innenrikspolitikk, kultur og demografi, samt eksterne som ytre trusler og endrede maktbalanser. Realismen forfekter at en stats viktigste generelle målsetning er overlevelse i et anarkisk internasjonalt system uten overnasjonale institusjoner som regulerer juridiske og politiske forhold mellom nasjonene.

Russlands utenrikspolitikk har tradisjonelt basert seg på en slik tilnærming, og landets målsetninger har historisk sett vært nasjonal sikkerhet, nasjonal prestisje og økonomisk velstand, samt en optimal balansering av makt (Donaldson, 2009). Et viktig bærende element i USAs utenrikspolitikk har tradisjonelt vært en symbiose mellom realisme og idealisme med ønsket om å fremme demokrati og liberale verdier, noe USA knytter til egen sikkerhet (Melby, 1995, s. 15).

Som indikert i introduksjonen ble den tidligere bipolare verdensordenen erstattet av en unipolar og senere i større grad en multipolar orden. I dette verdensbildet har USA med sin ledende økonomiske og militære posisjon en dominerende rolle, sammen med Russland som arvtaker for Sovjetunionens forpliktelser og i selskap med en håndfull andre mektige nasjoner, roller som *geostrategiske spillere*.

Zbigniew Brzezinski fremstår som en av realismens hardlinere. Selv om hans metafor *det eurasiatiske sjakkbrett* står i kontrast til den neoliberalistiske teorien om complex interdependence, kan den imidlertid bidra til forståelse av den geostrategiske dynamikken og hvorfor det tradisjonelt har vært et motsetningsforhold mellom øst og vest. Det eurasiatiske kontinentet er klodens største, mest folkerike og mest kulturelt og etnisk sammensatte. Det er i følge metaforen på dette kontinentet konkurransen om innflytelse står, og USAs geopolitiske rolle avhenger av hvordan landet her mestrer det politiske spillet. Det eurasiatiske sjakkbrett deles inn i regioner og spesifiserer Frankrike, Tyskland, India, Kina og Russland som

geostrategiske spillere, land som i hver sine regioner har kapasitet og vilje til å utfordre USAs dominerende posisjon (Brzezinski, 1997, s. 40). Da ingen stater har kapasitet til å innta verdensherredømme, begrenses spillet til å optimalisere innflytelsen i de ulike regionene. Liberalismen vil hevde at det er andre mekanismer som regulerer forholdet mellom stater, og at det ligger andre prioriteter og hensyn til grunn for staters handlinger. Aktuelle mekanismer kan være regulering av staters samkvem gjennom internasjonale organisasjoner. *Det Brzezinskis metafor imidlertid viser, er at et geopolitisk konkurranseforhold mellom blant andre USA og Russland, av mange ansees som et faktum, noe som i seg selv har politiske implikasjoner i begge land.*

6.3 Den geopolitiske utviklingen etter 1990

Det første tiåret etter Sovjetunionens oppløsning ble kaotisk for Russland. Utenrikspolitikken under president Jeltsin var fundert på et ønske om tilnærming til Vesten, med håp om støtte til omdanning av samfunnet fra plan- til markedsøkonomi basert på demokratiske ideer. Russerne følte imidlertid manglende støtte og interesse fra Vesten, noe som kan ha bakgrunn i vestlig bekymring for den generelle utviklingen i landet. Ved inngangen til det nye årtuset overtok Putin presidentembetet. Han la grunnlaget for en pragmatisk nyttebasert linje i utenrikspolitikken, og målet var å gjenreise respekten for Russland (Blakkisrud, 2009). Dette grunnlaget ble forankret i innenrikspolitisk orden, noe som ble mulig som følge av sentralisering av makt og høye oljeinntekter. Fra en traumatisk start i 1990, har Russlands utenrikspolitikk gjennom fremgang og tilbakeslag styrket landets internasjonale posisjon frem til i dag.

1990-årene ble i hovedsak preget av en forholdsvis lav amerikansk utenrikspolitisk profil med president Clinton i førersetet, hvor USA etter oppløsningen av henholdsvis Warsavapakten og Sovjetunionen strevde med å finne et nytt operasjonelt utenrikspolitisk konsept (Melby, 1995, s. 32). Parallelt strevde president Jeltsin med å omdanne det russiske samfunnet til et vestvennlig demokrati basert på markedsøkonomi. Blant mange forhold var kanskje de tyngste årsakene til de geopolitiske spenningene mellom Russland og Vesten i denne perioden på den ene siden *Russlands krigføring i Tsjetsjenia perioden 1994-1996*, samt på den andre siden *NATO-utvidelsen med Polen, Ungarn og Tsjekkoslovakia i mars 1999* og *NATOs krigføring senere samme år mot Jugoslavia*. Tsjetsjeniakrigen medførte blant annet betydelig trenering av partnerskapssamarbeid mellom EU og Russland, samt manglende vestlig vilje til å reforhandle CFE-avtalen (Blakkisrud, 2009, ss. 4,8). NATOs militære angrep mot Jugoslavia ble iverksatt for å motvirke folkemord, men uten forankring i FNs sikkerhetsråd og dermed uten et tradisjonelt sett nødvendig folkerettslig grunnlag. Kosovokrigen stred etter Russlands oppfatning mot

suverenitetsprinsippet og kunne skape presedens for mange potensielle konflikter i Russlands interessesfære. NATO-utvidelsen styrket Russlands fornemmelse av å bli innringet av fiender og dermed få begrenset sitt maktpolitiske handlingsrom (Blakkisrud, 2009, s. 8).

Inngangen til det nye årtuset dannet starten på en ny æra i forholdet mellom Russland og Vesten. President Putin overtok makten i Russland, og president Bush i USA. Den første hendelsen som fikk betydelige følger, var Al Qaidas terrorangrep mot USA 11. september 2001. USA inntok nå en utenrikspolitisk nyorientering mot en definert fiende. Landet nøt stor internasjonale sympati, og president Putin grep muligheten og støttet Bush i kampen mot terror. Som gjenytelse fikk han aksept for at Russland håndtering av problemene med separatistene i Tsjetsjenia ble en del av denne kampen. Idyllen varte ikke lenge, da USA allerede i desember 2001 kunngjorde at landet ville trekke seg fra ABM-avtalen med virkning fra juni påfølgende år (Blakkisrud, 2009, s. 17). Denne avtalen, som ble fremforhandlet på 1970-tallet, la store begrensninger på landenes muligheter for å utvikle forsvar mot ballistiske missiler. I november 2002 innledet så NATO forhandlinger om å ta opp sju nye medlemmer, en prosess som ble sluttført i 2004 da Estland, Latvia, Litauen, Slovenia, Slovakia, Romania og Bulgaria trådte inn i organisasjonen. USAs planer om å invadere Irak i 2003 stred også mot Russlands interesser i Midt-Østen og ville etter landets syn destabilisere regionen. Da USA begrunnet invasjonen med hjemmel i en utvidet fortolkning av selvforsvarsretten, ble det legale grunnlaget ansett som særdeles tynt og ville i henhold til Russlands syn også nå svekke suverenitetsprinsippet. Russland gikk således sammen med flere andre vestlige land i mot disse planene (Blakkisrud, 2009, s. 18). Midt i dette tiåret gikk russiske interesser på nye tilbakeslag med de såkalte *fargerevolusjonene* i henholdsvis Georgia 2003, Ukraina 2004 og Kirgisistan 2005 med regimeskifter som fant sympati i Vesten (Blakkisrud, 2009, s. 20). Det oppsto i 2006 en konflikt mellom Russland og Ukraina om transitt av naturgass til det europeiske markedet. Da Russland i januar midlertidig stoppet leveransene, oppsto det betydelig bekymring i Vesten om Russlands pålitelighet som gassleverandør, og vest-europeisk sårbarhet og avhengighet av russiske gassleveranser ble åpenbar (Blakkisrud, 2009, s. 22). Drapet på den Putin-kritiske russiske journalisten Anna Politkovskaya i Moskva oktober 2006, og det sofistikerte drapet på den tidligere KGB-agenten Alexander Litvinenko i London november 2006, hvor russiske myndigheter ble mistenkt å stå bak, bidro også til kritikk fra Vesten og svekkelse av forholdet. Da USA i 2007 annonserte bygging av missilforsvar, rettet mot iranske missiler, i Polen og Tsjekkia, skapte dette ny bekymring i Russland. Landet så dette som en trussel og en ny forskyvning i maktbalansen i deres disfavør. Dette resulterte i at Russland motsatte seg

etterlevelse av CFE-avtalen samme år (Blakkisrud, 2009, s. 25). Russlands betingede støtte til Irans atomutviklingsprogram og steile holdning i forhold til anerkjennelse av Kosovo som selvstendig stat, har satt forholdet til Vesten under ytterligere press. Da Russland i august 2008 invaderte Georgia, noe som ble fordømt av Vesten, ble alt samarbeid med NATO og alt bilateralt militært samarbeid med NATO-landene frosset (The Defence Military Naval and Air Attache Office, 2008), og temperaturen i forholdet var brakt ned på et foreløpig lavmål. I 2008 valgte både Russland og USA nye presidenter, og foreløpig har gjensidige forsøk på tilnærming bidratt å bedre forholdene noe. President Obamas beslutning om å skrinlegge planene om etablering av missilforsvar i Europa, ble godt mottatt av president Medvedev, og har styrket tilliten noe. President Obama proklamerte i 2009 intensjon om en atomvåpenfri verden, noe som ble etterfulgt av begge presidentenes signering nedrustningsavtale året etter.

Kort oppsummert var det generelle forholdet mellom Russland og Vesten på begynnelsen av 1990-tallet optimistisk og positivt. Dette kjølnet gradvis ettersom russiske forventninger til samarbeid ikke ble innfridd. Etter en kort positiv topp etter terrorangrepene i USA 2001 ble det geopolitiske forholdet mellom Russland og Vesten gradvis forverret. En foreløpig bunn ble nådd som følge av Russlands invasjon i Georgia sommeren 2008 med NATOs påfølgende fordømmelse. Nye politiske toppledere i henholdsvis Russland og USA i 2008 har satt nye agendaer på dagsordenen, og forholdet mellom Russland og Vesten synes i skrivende stund å være i bedring.

6.4 Forholdet Norge - Russland

Norge som et lite land og nær alliert med USA, og samtidig nær nabo til Russland, blir gjerne eksponert for følgene av de rådende forhold mellom disse to stormaktene. Norge ser USA som sin viktigste allierte, og er sikkerhetspolitisk forankret med sitt medlemskap i NATO. Under den kalde krigen fikk nordområdene stor geopolitisk oppmerksomhet, noe Norge både til tross for og på grunn av sitt nære naboskap med Sovjetunionen nøt fordeler av. Det første tiåret etter den kalde krigen syntes det internasjonale fokuset å dreie bort fra nordområdene, men kan den senere tid ha kommet tilbake. Det tidligere fokuset på sikkerhetspolitikk synes nå å ha endret seg til ressursforvaltning og nye transportakser. Norge har tradisjonelt forsøkt å balansere sin sikkerhetspolitiske orientering med fortsatt solid forankring i NATO, men samtidig gjennom en *engasjementspolitikk* å pleie gode og forpliktende forbindelser med sin store nabo Russland. Dette har blant annet kommet til uttrykk gjennom etableringen av det tidligere nevnte Barentsamarbeidet tidlig på 1990-tallet. Historisk sett har Norge og Russland hatt et godt forhold, med gjensidig handel og mellommenneskelig kontakt som bærebjelker. Noen viktige

poenger i tillitsforholdet er at Russland 30. oktober 1905 var det første landet som anerkjente Norges selvstendighet etter unionsoppløsningen fra Sverige (Øyvind Nordsletten og Aleksander Panov, 2004, s. 17). Norge på sin side var det første landet som anerkjente den Russiske Føderasjon som selvstendig stat etter oppløsningen av Sovjetunionen 16. desember 1991 (Holtsmark, 2004, s. 290). Et tredje poeng er det faktum at landene aldri har vært i krig med hverandre. Sovjetunionens innsats i frigjøringen av Finnmark med påfølgende tilbaketrekking ved slutten av andre verdenskrig er også et viktig element. Den kalde krigen innebar en anstrengt periode, med en tilnærmet stengt felles grense og liten kontakt mellom befolkningene i grenseområdene. Norge og Russland har i perioden hatt både felles og motstridende interesser i Nordområdene, noe som til dels kommer til uttrykk på den ene siden gjennom forvaltningen av store fiske- og energiresurser, og på den andre siden gjennom mange års fastlåste og uavklarte grenseforhold i Barentshavet, samt ulikt syn på den havrettslige statusen til havområdene rundt Svalbard. Perioden etter den kalde krigen har vært preget av gjensidige forsøk på tilnærming, med blandet resultat som følge av ulike målsetninger og forventninger. Landene oppnådde imidlertid våren 2010 gjennombrudd i delelinjeforhandlingene i Barentshavet, da intensjonene for en grenseavtale for Barentshavet ble lagt frem 27. april under president Medvedevs besøk til Norge. Dette indikerer en ny æra av gjensidig tillit, optimisme og samarbeid, og vil trolig få stor og positiv betydning for videre bilateralt samkvem.

6.5 Kystvaksamarbeidet

6.5.1 Innledning

Som vist innledningsvis definerer studien begrepet *kystvaksamarbeid* forholdsvis bredt. Da samarbeidet har vært komplekst med stort faglig nedslagsfelt og til dels mange aktører, anser forfatteren en bred definisjon som nødvendig for å kunne presentere alle relevante sider av analyseobjektet. Den empiriske gjennomgangen tar utgangspunkt i den norske kystvaktens engasjement i samarbeidet, og vil søke å beskrive dens rolle og kontaktflate innenfor denne rammen. I det etterfølgende presenteres de rammer og avtaler som har vært styrende for samarbeidet. Deretter skisseres aktørbildet slik det har fremstått i perioden.

Studien vil videre gi en generell presentasjon av de ulike faglige sidene i samarbeidet delt i to kategorier, *kontrollamarbeidet* og *redning/oljevern*. Det går et markant skille mellom Kystvaktens engasjement innen kontrollvirksomhet rettet mot fiskeriene i Barentshavet på den ene siden, samt engasjementet innen redningstjeneste og oljevern på den andre. Kystvakten deltar i kontrollamarbeidet som en primæraktør med et direkte faglig ansvar og eget lovbestemt mandat til myndighetsutøvelse. Engasjementet i henholdsvis redningstjeneste og oljevern

forvaltes av andre organer, hvor Kystvakten som en sekundær aktør i hovedsak har status som ressursleverandør. På denne bakgrunnen vektlegges presentasjonen av kontrollsamarbeidet på bekostning av de to øvrige fagfeltene.

Fiskevernsonen ved Svalbard er viet et eget delkapittel da den siden opprettelsen har vært gjenstand for ulikt syn fra henholdsvis norsk og russisk part, noe som til dels har medført friksjon i forholdet mellom partene. Til sist skisseres en historisk gjennomgang av det praktiske samarbeidet. Totalt sett er presentasjonen av selve kystvaksamarbeidet tenkt å gi en generell oversikt over analyseobjektet og dermed danne grunnlag for å kunne sammenstille denne lokale utviklingen med den geopolitiske, samt tjene som grunnlag for analysen av andre faktorer som har påvirket samarbeidet.

6.5.2 Rammer og avtaler

6.5.2.1 Kystvaktloven

Kystvakten som statlig ressurs har under hele sin eksistens hatt oppgaver innen ressurskontroll, og samtidig stått til rådighet ved redningsaksjoner og katastrofer til havs. Kystvaktens ansvar og oppgaver ble imidlertid ytterligere formalisert fra tidligere instruksverk til å bli lovfestet som følge av Kystvaktlovens ikrafttreden i juni 1997. Loven er komplementær og subsidiær, hvilket betyr at den kommer i tillegg til og står tilbake for de lovene som regulerer primæretatenes myndighet. Således blir Kystvakten et instrument som skal støtte primæretatene i deres virksomhet, noe som kommer tydelig til uttrykk blant annet i forhold til redningstjeneste og oljevern ("Lov om Kystvakten," 1997).

6.5.2.2 Fiskeriforvaltning og kontroll

Grunnlaget for et forvaltningssamarbeid innen fiskerisektoren mellom Norge og Sovjetunionen/Russland ble fastslått i to avtaler på 1970-tallet. *Den første* av disse ble signert mellom Norge og Sovjetunionen 11. april 1975, og fastslo landenes gjensidige forpliktelse om innenfor rammene av nasjonal lovgivning å fremme samarbeid om praktiske spørsmål innenfor fiskerinæringen. Avtalen inneholdt blant annet bestemmelser om lisensiering og rapporteringsplikt for fartøy som skulle drive fiskeri (Hønneland, 2006a, s. 12).

Da landene som følge av de mulighetene havretten la grunnlaget for, opprettet økonomiske soner på 200 nautiske mil fra respektive kyster, samtidig som de skulle forvalte og høste av en felles ressurs, oppsto det et behov for en utvidelse av det opprinnelige avtaleverket. Dette resulterte i signering av en *supplerende avtale* 15. oktober 1976. Den gav gjensidig adgang for landenes fiskefartøyer til respektive lands farvann hvor det utøves fiskeriforvaltning, i all hovedsak de økonomiske sonene (Hønneland, 2006a, s. 25).

Etter kontrollsamarbeidets opprettelse i 1993, utviklet det seg etter flere års aktivitet et behov for å regulere dette samarbeidet i en avtaletekst. Det ble således utarbeidet en avtale, *Memorandum om samarbeidsordninger om kontroll*, også kalt *Firepartsavtalen*. Den ble første gang signert i Tromsø 17. november 2000, og ble senere som følge av nye behov oppdatert 28. oktober 2005 og 16. oktober 2008^A (Se vedlegg A). Avtalen regulerer konkret informasjonsutvekslingen, møtevirksomhet og inspektørutveksling. Oppdateringene skyldtes i hovedsak organisasjonsendringer i det russiske kontrollregimet, men også justeringer i det faglige samarbeidet.

6.5.2.3 Redningstjeneste

Redningssamarbeidet mellom Norge og Russland/Sovjetunionen ble innledningsvis etablert gjennom en overenskomst datert 19. oktober 1956 vedrørende samarbeid om søk og redning av nødstedte i Barentshavet. 32 år senere ble denne avtalen, blant annet som følge av etablering av den internasjonale konvensjonen om ettersøking og redning til sjøs av 27. april 1979, fornyet og høytidelig signert av respektive lands regjeringer med ikrafttreden 15. januar 1988. Avtalen om samarbeid ved ettersøking av savnede og redning av nødstedte mennesker i Barentshavet ble igjen fornyet 4. oktober 1995^B (Se vedlegg B). Den regulerer blant annet forhold knyttet til ansvarsforhold, kommunikasjon, øvingsvirksomhet og adgang til territorialfarvann og luftrom. Avtalen forvaltes lokalt av henholdsvis *Hovedredningssentralen i Nord-Norge* og *Maritime Rescue Coordination Center Murmansk (MRCC Murmansk)*.

6.5.2.4 Oljevern

Oljevernsamarbeidet ble formalisert ved signeringen av en bilateral overenskomst vedrørende samarbeid innen oljevern mellom Norge og Russland i Moskva 28. april 1994^C (Se vedlegg C). Avtalen regulerer blant annet forhold knyttet til iverksetting av felles aksjoner, kommunikasjon og øvingsvirksomhet. Den ble opprinnelig forvaltet på norsk side av Statens Forurensningstilsyn. Deres ansvar ble pr. 1. januar 2003 overført til Kystverket (Kystverkets Beredskapsavdeling, 2005). Dermed forvaltes avtalen i skrivende stund lokalt av henholdsvis *Kystverkets Beredskapsavdelings* kontor i Tromsø og Murmansk-kontoret til russiske *State Marine Pollution Control, Salvage & Rescue Administration (SMPCSRA)*.

6.5.3 Aktørene

6.5.3.1 Innledning

For å både kunne holde oversikt over aktørbildet og relasjonene mellom de enkelte av disse, samt illustrere kompleksiteten i samarbeidet over tid, vil studien i det følgende kort presentere de

aktørene som er og har vært involvert i samarbeidet, og hvilken rolle de har hatt. Studien skiller mellom de samarbeidsfora som følger av samarbeidets organisering, og de selvstendige institusjonelle organisasjonene som er representert i de ulike samarbeidsfora. Det bemerkes for øvrig at aktørbildet spesielt på russisk side har variert som følge av statlige reformer og omorganiseringer, og kan tidvis ha fremstått som uoversiktlig og forvirrende med tanke på offisielle navn, tilhørighet og ansvarsforhold, selv for garvede deltakere og observatører.

6.5.3.2 Felles samarbeidsfora

Den blandede norsk-russiske fiskerikommisjonen, heretter kalt *kommisjonen*, ble opprettet som følge av den tidligere nevnte avtalen om samarbeid innen fiskeriforvaltningen mellom Norge og Sovjetunionen av 11. april 1975. Kommisjonen ble statenes instrument i forvaltningssamarbeidet, og trådte for første gang sammen i Moskva 29. januar 1976. Den har etter dette hatt årlige sesjoner. Kommisjonen blir ledet av nøkkelpersonell fra respektive lands fiskerimyndigheter. Disse har blitt assistert av eksperter fra relevante fagmiljøer, blant andre havforskningen. Samarbeidet dreide seg i mange år om *regulering av fiskeriene*, herunder havforskning, informasjonsutveksling, fastsetting av kvoter og overordnede reguleringstiltak. Grensevakten fikk plass i kommisjonen fra den 28. sesjonen i november 1999 (Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, 1999), og Kystvakten noen år senere fra den 33. sesjonen i 2004 (Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, 2004).

Kommisjonen identifiserte tidlig på 1990-tallet behov for å styrke kontrollen med uttaket av fisk fra Barentshavet. Som følge av en beslutning i kommisjonens 22. sesjon i november 1993, ble det opprettet et organ med navnet *det Permanente Utvalget* (DPU) (Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, 1993). Utvalget ble konstituert 8. april 1994 (Det Permanente Utvalget, 1994), underlagt kommisjonen og fikk mandat til å behandle spørsmål vedrørende kontrolltiltak mellom kommisjonens sesjoner. DPU ble opprettet med basis i en *ekspertgruppe* som hadde fått i oppdrag å utrede mulighetene for etablering av et kontrollsamarbeid. I starten ble utvalget satt sammen med representanter fra Fiskeridirektoratet, Kystvakten, Sevryba, Murmanrybvod og den Statlige Fiskerikomiteen. Det startet sin virksomhet med å legge opp konkrete retningslinjer for kontrollsamarbeidet (Det Permanente Utvalget, 1994). Kystvakten har vært representert i DPU siden opprettelsen. Grensevakten gjorde sin inntreden i mai 1999 (Det permanente Utvalget, 1999).

Det ble som følge av beslutning vedtatt i kommisjonens 34. sesjon i oktober 2005 etablert et utvalg underlagt DPU. Dette fikk navnet *underutvalget*, og mandatet var ”utarbeidelse av tiltak for å bedre kontroll og sikre anvendelse av straffetiltak i forbindelse med brudd på

fiskeribestemmelsene i Barentshavet og Norskehavet” (Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, 2005). Det skulle inkludere ”nødvendige representanter for partenes kompetente myndigheter, herunder rettshåndhevende toll- og skattemyndigheter”(Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, 2005), og ble sammensatt av representanter fra begge lands fiskerikontroll-, påtale-, politi-, skatt-, og tollmyndigheter.

Utvalget besto nærmere spesifisert fra norsk side av representanter fra Fiskeridirektoratet, Troms og Finnmark statsadvokatembeter, Økokrim, Skattedirektoratet, Toll og avgiftsdirektoratet og KV Nord, og fra russisk side av representanter fra tilsvarende organer i Russland. Formålet med underutvalget skulle være å etablere en helhetlig tilnærming til kontrollvirksomheten, og som følge av dette legge til rette for iverksetting av straffereaksjoner mot brudd på fiskerilovgivningen. Man ønsket med dette å fremme samarbeidet mellom etater med ansvar relatert til denne virksomheten (Det Permanente Utvalget, 2006). Arbeidet i underutvalget ble vanskeliggjort i 2007 da den russiske parten ikke i tilstrekkelig grad mobiliserte relevant personell til å delta i utvalgets arbeid (Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, 2007).

Utvalget har gjennomført møter, men arbeidet i gruppen preges fortsatt av turbulens. Som følge av en beslutning i kommisjonens 36. sesjon i St. Petersburg i oktober 2007, ble det også etablert et utvalg basert på to etablerte ekspertgrupper som skulle analysere informasjon på fartøysnivå for derved å avdekke eventuelle brudd på fiskerilovgivningen. For å kunne gjøre dette skulle gruppen blant annet utarbeide metodikk for å kunne nyttiggjøre seg satelittsporingsdata og landingsdata, for derigjennom å kunne beregne totale uttak av torsk og hyse i aktuelle farvann. Dette utvalget fikk navnet *Analysegruppen*, og skulle opprinnelig rapportere direkte til kommisjonen. (Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, 2007). På kommisjonens 37. sesjon i Bergen i oktober 2008, ble det imidlertid bestemt at analysegruppens sammensetning skulle være representanter fra henholdsvis Fiskeridirektoratet, Kystvakten, Rosrybolovstvo og Grensevakten i Murmansk, og den skulle rapportere til det permanente utvalget (Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, 2008). *Fireparts kontrollgruppen* består av medlemmer fra de fire organisasjonene som samarbeider innenfor rammen av memorandum om kontroll, som pr. 2010 er Fiskeridirektoratet, Kystvakten, Rosrybolovstvo og Grensevakten.

6.5.3.3 Norske aktører

Kystvakten ble opprettet i 1977, og inngår i Forsvarets militære organisasjon som en del av Sjøforsvaret. Kystvakten er organisert i to skvadroner, en lokalisert på Sortland og en i Bergen, samt en overordnet stab med Sjef Kystvakten på toppen som administrativ og faglig overordnet. Sjef Kystvaktsskvadron Nord er den i Kystvakten som hovedsakelig har hatt oppdraget med å

forvalte samarbeidet med russiske kontrollorganer. Operativt er skvadronene nå underlagt Forsvarets Operative Hovedkvarter i Bodø. Kystvakten har sitt mandat nedfelt i lov om Kystvakten, hvor organisasjonen blant annet er gitt begrenset politimyndighet, hvilket betyr politimyndighet knyttet til en rekke avgrensede lovverk på relevante fagområder.

Forsvarets Operative Hovedkvarter er nå landets eneste operative kommando i Norge. Ved etableringen av kystvaktsamarbeidet var den operative myndigheten delt mellom Forsvarskommando Nord-Norge og Forsvarskommando Sør-Norge, lokalisert i henholdsvis Bodø og Stavanger. I en mellomperiode sto Kystvaktsskvadron Nord under operativ ledelse av Landsdelskommando Nord-Norge i Bodø, som på sin side var underlagt Fellesoperativt Hovedkvarter i Stavanger. Forsvarets Operative Hovedkvarter er ikke gitt myndighet i henhold til Lov om Kystvakten, men forvalter et beredskapsansvar gjennom konseptet for Kystberedskap og aksjonsledelse (KYBAL). Dette ansvaret gir hovedkvarteret en formell kontaktflate mot andre etater med ansvar i kystsonen, herunder Kystverket. Gjennom de årene kystvaktsamarbeidet har eksistert, er det den operative sjefen i Bodø som har forvaltet forholdet til Grensevaktens toppledelse i Murmansk fylke.

Fiskeridirektoratet er underlagt Fiskeri- og Kystdepartementet. Direktoratet har vært tungt representert i den blandede norsk-russiske fiskerikommisjonen, samt det permanente utvalget med underutvalg. Direktoratet har generelt hatt et svært tett og godt faglig samarbeid med Kystvakten, som på sin side har vært direktoratets og lovens forlengede arm på havet.

Hovedredningssentralen i Nord-Norge (HRS) er lokalisert til Bodø, sorterer under Justisdepartementet og er formelt underlagt politimesteren i Bodø. Sentralen forvalter som nevnt samarbeidsavtalen om redning på vegne av Norge, og har blant annet planleggingsansvar for de felles redningsøvelsene i *Barentserien*. HRS benytter blant andre Kystvaktens ressurser i forbindelse med redningsøvelser og aksjoner.

Kystverkets Beredskapsavdeling avdeling Tromsø er det norske kontaktpunktet for oljevernssamarbeidet. Kontoret er underlagt Kystverkets Beredskapsavdeling i Horten, som forvalter statens ansvar mot akutt forurensning. Kystverket sorterer under Fiskeri- og Kystdepartementet, og benytter blant andre Kystvaktens ressurser i forbindelse med oljevernøvelser og aksjoner.

6.5.3.4 Russiske aktører

Russlands arv etter Sovjetunionen var blant annet en sterkt sektorinndelt og sentralstyrt statsforvaltning, en arv som fortsatt preger det russiske samfunnet. Kommunikasjonen gikk

hovedsakelig vertikalt, med ordrer nedover og rapporter oppover, og sideveis kommunikasjon forekom tilsynelatende i kun begrenset grad. Den store statlige reformen i 2004 medførte omfordeling av oppgaver og ansvar også innenfor forvaltnings og kontroll samarbeidet (Hønneland, 2006b, s. 102).

Overbygningen i fiskeriforvaltningen var i utgangspunktet den statlige fiskerikomiteen Goskomrybolovstvo. Denne komiteen var organisatorisk og statusmessig plassert på departementsnivå, men var ikke representert i regjeringen (Hønneland, 2006b, ss. 99-102).

Det sentrale kontrollorgan for fiskerisektoren het i begynnelsen av samarbeidet *Rosrybvod*, var underlagt den statlige fiskerikomiteen og hadde blant andre steder lokal representasjon i Murmansk under navnet *Murmanrybvod* og i Arkhangelsk *Sevrybvod*. Fiskeomsetningsselskapet *Sevryba* kunne til en viss grad sammenlignes med det norske Råfisklaget.

Havforskningsinstituttet *PINRO* er sammenlignbart med det norske Havforskningsinstituttet. Murmanrybvod var en sivil kontrolletat og ble i utgangspunktet en sentral samarbeidspartner for Kystvakten. Organisasjonens rolle kunne sammenlignes med den rollen det norske Fiskeridirektoratets Kontrollverk har i Norge (Jansen, 1998, s. 128).

Når kontroll samarbeidet ble innledet i 1993 var de russiske myndighetene representert DPU i henhold til daværende statsstruktur med den statlige fiskerikomiteen og de underlagte organene Murmanrybvod og Sevryba. Disse organene kommuniserte tilsynelatende greit med hverandre, da personellet over tid gjerne sirkulerte i ulike stillinger mellom dem (Hønneland, 2006b, s. 98).

Grensevakten på sin side sorterte i 1997 ved sin inntreden i samarbeidet under Innenriksministeriet. Grensevakten er en stor uniformert organisasjon, som hovedsakelig er landbasert og dedikert til å vokte føderasjonens grenser. I 1997 fastslo den russiske presidenten ved et dekret av 29. august at Grensevakten skulle ha ansvaret for vern av biologiske ressurser i russiske havområder, og skulle som følge av dette opprette en maritim vaktstyrke for å kunne håndtere denne oppgaven (Sjef KVNORD, 1997). Dette innebar et kontrollansvar i russisk økonomisk sone. Grensevakten fikk som nevnt plass i fiskerikommisjonen og DPU i 1999.

Introduksjonen av Grensevakten i kontroll samarbeidet førte til rivalisering og maktkamp, hvor Grensevakten vant innflytelse og Murmanrybvod tapte. I forbindelse med den store reformen i den russiske statsforvaltningen 2004, ble den statlige fiskerikomiteen nedlagt og ansvaret overført til landbruksministeriet. Murmanrybvod fulgte med i dragsuget og mistet sitt kontrollansvar til havs. Organet eksisterer fortsatt i følge Nilssen (2010), men med sitt ansvarsområde knyttet til innlandsfisket. I 2003 ble Grensevakten innlemmet i FSB, den russiske

føderale sikkerhetstjenesten (Hønneland, 2006b, s. 102). FSB ble etter oppløsningen av Sovjetunionen etablert på restene av den tidligere komiteen for statens sikkerhet KGB og sorterer direkte under presidenten.

Veterinærtjenesten som heter Rosselkhoznadsor er underlagt Landbruksministeriet og overtok som følge av reformen i 2004 det kontrollansvaret som Murmanrybvod i sin tid forvaltet.

Veterinærtjenesten hadde denne rollen i perioden fra den statlige reformen ble iverksatt i 2004 til 2006. Senere ble det opprettet et underlagt byrå, det statlige fiskeribyrået som går under navnet Rosrybolovstvo (Hønneland, 2006b, s. 102). Dette byrået har etter 2006 overtatt de av veterinærtjenestens funksjoner som dreier seg om ressurskontroll til havs, hvilket vil si kontrollansvaret for andre havområder enn russisk økonomisk sone, herunder internasjonale områder underlagt NEAFC-regimet. Dette ansvaret har således i perioden vandret fra Murmanrybvod via Rosselkhoznadsor til Rosrybolovstvo.

De organene som forvalter ansvaret for henholdsvis redningstjenesten og oljevern tjenesten lokalt i nordvest Russland, sorterer begge under Transportministeriets maritime administrasjon. De er begge elementer i den russiske maritime beredskapen. *Maritime Rescue Coordination Centre Murmansk (MRCC Murmansk)* er det russiske kontaktpunktet til Hovedredningssentralen i Nord-Norge, og er underlagt det sentrale organet State Maritime Rescue Coordination Centre (SMRCC). Den lokale oljevernberedskapen i Murmansk sorterer under den sentrale State Marine Pollution Control, Salvage & Rescue Administration (SMPCSR) (Yanchuk, 2005), og et det lokale kontaktpunktet til Kystverkets Beredskapsavdelings kontor i Tromsø.

6.5.4 Bakgrunn kontrollsamarbeidet

Det norsk-russiske samarbeidet om fiskeri kan som Plassa (2010) beskriver overordnet sees i et drøyt 50-års perspektiv som startet med havforskning. Som følge av havrettens muligheter og påfølgende etablering av økonomiske soner ble *forvaltningssamarbeidet* introdusert for mer enn 30 år siden. Utviklingen som fulgte oppløsningen av Sovjetunionen medførte videre behov for styrket kontroll i fiskeriene, og innføringen *kontrollsamarbeidet* rett etter ble et faktum. Det siste skuddet på stammen ble i følge Plassa (2010) for få år siden introduksjonen av et tettere *samarbeid innen rettslig oppfølging* av saker med felles interesse.

Stadig mer effektive fangstmetoder i fiskeriene og mer bevissthet om ressursene i havet bidro på 60- og 70-tallet til utviklingen av et havrettsregime i regi av de Forente Nasjoner (FN). Dette regimet hjemlet blant annet etter FNs 3. havrettskonferanse i 1975 kyststaters opprettelse av 200-mils økonomiske soner. Både Norge og Sovjetunionen opprettet økonomiske soner i 1977. Av sonenes etablering fulgte kyststatenes juridisk grunnlag for å forvalte ressursene i havet, men

også pålegg om å samarbeide med andre stater som nødvendig for å optimalisere utnyttelsen av ressursene (Hønneland, 2006a, s. 10).

I sovjetperioden leverte den sovjetiske trålerflåten sine fangster hjemme, men med innføringen av markedsøkonomi tidlig på 1990-tallet, oppdaget som Nilssen (2010) opplyser russiske redere og fiskere muligheten for *lønnsomhet*, ved intensivert fiske og leveranser utenlands. Leveranser i utlandet ble svært populært, med raske økonomiske oppgjør og gode muligheter for å unngå skatt og avgifter i hjemlandet. Den politiske, økonomiske og samfunnsmessige utviklingen i Russland førte herunder til at myndighetene mistet kontrollen på uttaket av fisk i Barentshavet. På fiskerikommisjonens 21. sesjon i Oslo i 1992 ble partene enige om behovet for å styrke kontrollen med fisket i Barentshavet, og besluttet som følge av dette å opprette en felles arbeidsgruppe med eksperter på henholdsvis ”regulering, lovgivning, statistikk og kontroll” (Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, 1992). Denne *ekspertgruppen* gjennomførte tre møter i første halvdel av 1993, og kom med anbefalinger som senere har blitt bærebjelkene i kontrollsamarbeidet. Det ble i forlengelsen av ekspertgruppens arbeid avholdt et seminar på Sjøforsvarets Kystvaktstasjon Sortland (SKYS) i perioden 6.-10. september 1993, hvor russiske og norske fiskeri- og kontrollmyndigheter møttes for diskusjoner. Seminaret ble tillagt stor vekt, noe som ble manifestert ved deltakelse av både norsk fiskeriminister og forsvarsminister. Blant temaene som ble diskutert under seminaret var hvordan et kontrollsamarbeid best kunne etableres og gjennomføres, herunder etablering av rutiner for utveksling av informasjon mellom kontrollregimene i henholdsvis Norge og Russland. Utfallet av seminaret høstet knapt to måneder senere bifall på fiskerikommisjonens 22. sesjon i St. Petersburg 1993. Det permanente utvalget ble etablert som følge av ekspertgruppens anbefaling og med basis i dennes sammensetning som kommisjonens utøvende organ i kontrollsamarbeidet. Kommisjonen og utvalget har vekselvis drevet frem utviklingen som følge av forslag og pålegg og herunder trukket opp rammene for utviklingen av kontrollsamarbeidet. Hovedpunkter i utvalgets arbeid har vært etablering av felles omregningsfaktorer for viktige fiskeslag (1994), plan for innføring av satelittsporing av fiskefartøyer (1998-99), etablering av eget memorandum om kontrollsamarbeid (2000), utredning av sorteringssystemer i trål (2001), forbedring av kontroll- og reguleringstiltakene (2003), fokus på omlastingen til havs og havnestatskontroller (2004), samarbeid for gjennomføring av kontroll i det tilstøtende området – populært kalt Gråsonen (2007), harmonisering av regelverk samt etablering av elektronisk fangsdagbok og rapportering (2008). Gjennomgående har kontrollsamarbeidet inkludert utveksling av informasjon, utveksling av inspektører, samt felles kurs og seminarer.

6.5.5 Bakgrunn redning og oljevern

Samarbeidet mellom Grensevakten og Kystvakten har også andre dimensjoner enn ressursforvaltning. Barentshavet er et stedvis hyppig trafikkert farvann. Grunnlaget for trafikken finner man hovedsakelig i de rike forekomstene av fisk og sjøpattedyr, men også blant bosetninger langs de lange norske og russiske kystlinjene og øyrikene i Arktis. De senere år har betydelig oljerelatert virksomhet i disse farvannene bidratt til en forsterkning av trafikkbildet og bidratt til en økt risiko for alvorlige ulykker. På denne bakgrunnen har Norge og Sovjetunionen/Russland som nevnt allerede fra 1950-tallet hatt et etablert *redningssamarbeid*, og på 1990-tallet forsterket arbeidet med sikkerhet til sjøs ved å etablere et *oljevernssamarbeid* som ble formalisert med en egen avtale i 1994.

Bakgrunnen for å utvide samarbeidet til å omfatte oljevern, var opprinnelig primært utsiktene til oljeleting på norsk sokkel. Fra 2002 økte imidlertid eksporten av olje fra de rike feltene i det nordlige Russland betydelig og gav seg utslag i en dramatisk økning av tankskipstrafikken langs norskekysten og videre til markedene. Dette aktualiserte et effektivt oljevernssamarbeid betydelig. Oljen som utvinnes på fastlandet i Sibir og som eksporteres fra havner i nordvest Russland, føres delvis med jernbane og delvis gjennom rørledninger til terminaler i Kvitsjøen og på Kolahalvøya. Parallelt foregår det en betydelig utvinning av olje på Yamalhalvøya og i Petjorahavet. Oljen fraktes i hovedsak fra alle disse ulike opplastningslokalitetene med spesialbygde tankfartøyer til terminaler i Murmansk. Oljen blir der omlastet til større tankskip og skipet videre til eksport (Kolstad, 2003). Dybde og isforhold i dette røffe farvannet er hovedårsaken til bruken av spesialiserte tankfartøyer. Den store veksten i oljeeksport fra nordvest Russland utover 2000-tallet har fått stor oppmerksomhet i Norge, og har medført styrket fokus på oljevernberedskapen.

Allerede fra 1988 da den gamle redningsavtalen fra 1956 ble fornyet, ble den første felles redningsøvelse avholdt med deltakelse fra Kystvakten og Grensevakten. Øvelsen har siden blitt avholdt årlig under navnet Barents, under ledelse av vekselvis *Hovedredningssentralen i Nord-Norge* og *Maritime Rescue Coordination Centre i Murmansk*. Kystvakten og Grensevakten har til dels deltatt i planleggingsprosesser og debriefer i tilknytning til øvelsene, noe som har bidratt til optimalisering av øvingsutbytter samt utvikling av bekjentskaper på tvers av landegrensene. Den russiske Nordflåten, som besitter betydelige havgående fartøysressurser og overvåkningsressurser i form av maritime patruljefly, har unntaksvis deltatt i disse øvelsene.

Oljevernssamarbeidet inkluderte fra 1995 blant annet regelmessige gjennomføringer av større felles oljevernøvelser, hvor fartøyer fra både Kystvakten og Grensevakten tradisjonelt har deltatt.

I 2006 ble de felles rednings- og oljevernøvelsene slått sammen, og planlegging og gjennomføring har således blitt gjennomført i et sammensatt og bredt forum. Fartøyer fra Kystvakten og Grensevakten har også deltatt innenfor rammen av de store nordisk-russiske katastrofeøvelsene Barents Rescue i henholdsvis 2005, 2006 og 2009, i regi av Barentsamarbeidet, og derfor innen et enda bredere sammensatt spekter av etater og myndigheter.

6.5.6 Fiskevernsonen ved Svalbard

Norge opprettet Fiskevernsonen ved Svalbard i 1977 med hjemmel i Lov om norsk økonomisk sone. Sonen har siden opprettelsen vært omstridt internasjonalt, med begrunnelse i øygruppen Svalbards spesielle status etter Svalbardtraktaten. Russland blant mange andre stater har ikke anerkjent sonen. Ikke desto mindre har Norge generelt gjennomført en lempelig håndheving av egen fiskerilovgivning i sonen, noe som tilsynelatende, om enn motvillig, har blitt akseptert av de flaggstatene som har drevet fiskeri i sonen. Som en synlig reaksjon mot norsk fiskerilovgivning, har russiske fiskere konsekvent unnlatt å innrapportere fangster tatt i sonen til norske myndigheter. Kystvakten har like konsekvent i forbindelse med sine inspeksjoner på russiske fiskefartøyer håndhevet dette regelbruddet med advarsel. Reaksjonen på andre regelbrudd hadde frem til 1998 også generelt vært advarsel. Sommeren 1998 ble imidlertid et vendepunkt i forhold til håndheving av norske forskrifter overfor russiske fartøyer i Fiskevernsonen (Hønneland, 2005). På denne tiden var det et stort problem i torskefiskeriet at det i fangstene ble tatt mye torsk under det lovlige norske minstemålet. Dette resulterte i at store områder i den sydvestlige delen av sonen ble stengt for torskefiske av norske myndigheter. Til tross for dette forbudet valgte en russisk trålerflåte på ca. 50 fartøyer å fortsette fiske i sonen. Situasjonen ble uholdbar for norske myndigheter, og fire-fem norske kystvaktfartøyer ble i en koordinert innsats satt inn for å opprette respekt for norsk lovgivning ved å bringe fiskeriet i det stengte området til opphør. Aksjonen endte 12. juli 1998 med beslutning om å arrestere det russiske fiskefartøyet *Novokubyshevsk*^D (Se vedlegg D) etter å ha fisket i stengt område. En god hestehandel endte med påtaleunntatelse og frigivelse av det russiske fartøyet mot at fisket i det stengte området opphørte. De russiske fartøyene avsluttet fisket i området, og respekt for norsk lovgivning var gjenopprettet. Studiens forfatter deltok i denne operasjonen i kraft av sin stilling som navigasjonsoffiser om bord på KV Andenes. Hvordan er så dette relevant for studien? Kystvakten og de russiske oppsynsmyndigheter Murmanrybvod og Grensevakten hadde som studien indikerer over flere år hatt et etablert og godt samarbeidsklima i henhold til de initiale intensjonene fra 1993. I et motsetningsforhold til et godt samarbeid, gjennomførte disse russiske

kontrollmyndighetene i årene som fulgte flere deployeringer av egne fartøyer til Fiskevernsonen (Bongo, 2006). I henhold til havretten var Russland i sin fulle rett til å utøve flaggstatskontroll, hvilket i dette tilfellet betyr kontroll av fartøyer registrert i Russland. Problemstilling var ny for norske myndigheter, og handlemåten fremskapte initialt norsk skepsis. I tillegg kunne den russiske kontrollvirksomheten i enkelte tilfeller oppfattes som å ville interferere med norsk kontrollvirksomhet. Knappe tre år senere, den 20. april 2001, ble så den russiske tråleren *Tjernigov* arrestert av KV Nordkapp og brakt til norsk havn etter alvorlige brudd på norsk fiskerilovgivning i Fiskevernsonen. Arrestasjonen medførte sterke reaksjoner fra det offisielle Russland. Året etter, sommeren 2002, dukket den russiske ubåtjageren *Severomorsk* tilhørende Nordflåten opp i sonen. Det var noe nytt at den russiske marinen med stort kampfartøy ble satt inn i ressurskontrollen. Hendelsen vakte oppsikt, og ble sett på som en mulig reaksjon på arrestasjonen av *Tjernigov* året før. I 2005 ble tråleren *Elektron* tatt i arrest av KV Tromsø, med intensjon å bringe fartøyet til norsk havn. Skipets kaptein protesterte og satte kursen mot Russland med det norske inspektørlaget om bord. Sluttresultat ble at fartøyet unnslopp den norske Kystvakten, men ble tatt hånd om av russiske kontrollmyndigheter og fulgt opp i russisk rettsvesen. Det må bemerkes at Russland i følge Plassa (2010) mangler juridisk grunnlag for å rettsforfølge russiske fartøyer som forbryter seg utenfor russisk økonomisk sone. Denne hendelsen ble i følge Grytting (2010) løst i en tett dialog mellom norske og russiske myndigheter. I ettertid har ytterligere fem russiske trålere blitt arrestert av Kystvakten i Fiskevernsonen, herunder *Bel Ocean II* i 2007, *Korund* i 2008, *Melkart* og *Lira* i 2009 (Se vedlegg D), samt *Viking* våren 2010 (Forsvaret, 2010). Det har ikke forekommet tilsvarende negative reaksjoner fra russiske myndigheter og interessegrupper mot Norge i forbindelse med disse arrestasjonene som etter *Tjernigov*. Dog har Nordflåten hatt korte besøk med store marinefartøyer i Fiskevernsonen (BaretsObserver, 2008), blant annet trolig i forbindelse med deployering for deltagelse i den trilaterale marineøvelsen *Northern Eagle 2008* (RIA Novosti, 2008). Den utviklingen i Fiskevernsonen ved Svalbard som her er beskrevet, vil bli ytterligere diskutert i analysedelen, med fokus på hvordan russisk tilstedeværelse i sonen med kontrollfartøyer og marinefartøyer kan ha påvirket samarbeidsklimaet generelt, samt hva fraværet av russiske offisielle protester mot de siste årenes arrestasjoner kan bety.

6.6 Det praktiske samarbeidet

6.6.1 Innledende kommentar

I det følgende presenteres en historisk gjennomgang av Kystvaktens engasjement innenfor rammen av kystvaksamarbeidet med Russland. En slik presentasjon er nødvendig for å danne et

grunnlag for sammenligning mellom den geopolitiske utviklingen og den lokale. Beskrivelsen baserer seg primært fra Kystvaktens årsrapporter og gir en forholdsvis detaljert og så god som mulig fremstilling av aktiviteten, dog ikke helt komplett. Til det er kildenes beskrivelse for begrenset.

Beskrivelsen av det praktiske samarbeidet deles i to perioder. Den første perioden som ble preget av pionerånd og optimisme, strekker seg fra 1988 da de første kontaktene mellom Kystvakten og Grensevakten fant sted, frem til årtusenskiftet. Dette tidspunktet kan stå som et naturlig skille, da partene senere opplevde en endring i samarbeidets karakter med spenninger og organisatoriske omveltninger i en grad som tidligere ikke hadde vært tilfelle.

6.6.2 Den første perioden – frem til tusenårsskiftet

De første kontaktene mellom Kystvakten og Grensevakten ble opprettet i 1988 da den første av redningsøvelsene i Barentserien, Barents 88, ble arrangert. Fra Kystvakten deltok KV Nornen med kapteinløytnant Finn Ole Nilsen som skipssjef. Året etter, i 1989, deltok KV Andenes med orlogskaptein Geir Osen i førersetet. Osen ble senere, i kraft av sine stillinger, sentral i det videre norsk-russiske samarbeidet.

I dagene 18.-20. juni 1993 besøkte KV Andenes Murmansk. Dette var første gang et norsk kystvaktfartøy besøkte russisk havn, og anløpet ble således historisk. Kystvaktinspektøren og Sjef KV Nord var med på turen, og de møtte representanter fra russiske fiskerimyndigheter og russisk fiskerioppsyn. Spørsmål vedrørende samarbeid om fiskeriene, redningstjeneste, miljøovervåkning og ressurskontroll ble diskutert (Sjef KV Nord, 1993). Samarbeidet skjøt fart høsten 1993 som følge av det felles norsk-russiske seminaret på Sortland. Kystvaktinspektøren fikk i desember 1992 i oppdrag av Forsvardepartementet å legge til rette for gjennomføringen. På seminaret deltok 23 representanter fra ulike norske departementer, direktorater og organisasjoner som hadde tilknytning til fiskeriene. Fra russisk side deltok 13 representanter fra tilsvarende fiskerirelaterte myndigheter (Jansen, 1998, ss. 128-129). Under seminaret, hvor fiskeriminister Jan Henry T. Olsen og forsvarsminister Jørgen Kosmo deltok, ble retningslinjer for det praktiske samarbeidet mellom Kystvakten og den russiske kontrollmyndigheten Murmanrybvod fastlagt.

Kjernen i samarbeidet fulgte tilrådningene fra ekspertgruppen, forløperen til DPU, og materialiserte seg med *utveksling av informasjon, utveksling av fiskeriinspektører samt gjennomføring av felles fiskeriinspektørkurs*.

Under møtet ble blant annet rutiner for gjensidig informasjonsutveksling pr. telefon og telefax bestemt. Mumanrybvod var det russiske kontrollorganet som KV Nord initialt innledet

kontrollsamarbeid med. I 1993 hadde Murmanrybvod tre oppsynsfartøyer til disposisjon. 18.-19. desember samme år foretok KV Nord og Murmanrybvod et oppsummeringsmøte på Sortland, hvor grunnlaget for videre samarbeid i 1994 ble diskutert. De foreløpige erfaringene var at samarbeidet måtte videreføres og forbedres.

Informasjonsutvekslingen startet straks samarbeidet var etablert, og besto i formidling av opplysninger om fiskeriaktivitet og fangster i hverandres soner. Informasjonen ble karakterisert som verdifull for å etablere oversikt over den totale aktiviteten i Barentshavet, og den russiske parten tilkjennega allerede i løpet av det første året at samarbeidet har bidratt til avdekking av ulovlige fangster (Sjef KVNORD, 1993).

Det ble i 1994 gjennomført to fartøysbesøk fra russisk fiskerioppsyn til Sortland. Det første var Grensevaktens fartøy MGV Viktor Kingisepp med sjefen for grensestyrkene, admiral Timofeyev embarkert, som besøkte SKYS i dagene 31. oktober til 2. november. Dette var første gang Kystvaken fikk besøk av et russisk grensevaktfartøy. På dette tidspunktet var det kjent at Grensevakten var tiltenkt oppgaver innen ressursforvaltningen, og besøket ble i ettertid ansett som meget vellykket. Det andre besøket var oppsynsfartøyet Skat, tilhørende Murmanrybvod, som besøkte SKYS delvis sammenfallende med Grensevakten, i dagene 1.-4. november. Fartøyet deltok i forbindelse med et felles seminar for russiske og norske fiskeriinspektører som ble avholdt samme periode. Det viktigste utbyttet som ble fremhevet etter seminaret, var etablering av gjensidig kjennskap til personell og metoder innen ressurskontrollen. Dette var det første i sitt slag som er blitt avholdt i henhold til de initiale intensjonene i samarbeidet. Således hadde samarbeidspartene på dette tidspunktet iverksatt to av tre tiltak i samarbeidet, nemlig *informasjonsutveksling og felles inspektørseminarer* (Sjef KVNORD, 1994).

Året etter, 1995, fortsatte samarbeidet i god medvind, og det ble blant annet i september gjennomført et felles norskrussisk kurs for fiskeriinspektører, denne gang i Murmansk. Kurset ble ansett som vellykket også denne gang, med ytterligere forbedring av gjensidig kjennskap og forståelse som resultat. Informasjonsutvekslingen fortsatte, og partene hadde tilnærmet daglig kontakt pr. telefax og telefon. I løpet av sommeren deltok kystvaktfartøyer på felles øvelser, KV Grimsholm 7. juni på en felles oljevernøvelse i regi av Statens Forurensningstilsyn (SFT) og russiske oljevernmyndigheter i henholdsvis russisk økonomisk sone- og territorialfarvann. KV Senja deltok 5. juli i Barents 95. Den historiske milepælen ble imidlertid nådd i perioden 11.-15. desember, da KV Nornen og oppsynsfartøyet Skat utvekslet fiskeriinspektører. Hvert fartøy avga to inspektører til hverandre, som hadde offisiell status som *observatører*. Dette var første gang en slik utveksling har funnet sted, og ble således en kompletterende etterlevelse av intensjonene i

samarbeidet. Utvekslingen ble ansett som en vellykket videreutvikling av et allerede godt samarbeid (Sjef KVNORD, 1995).

I 1996 utvekslet KV Stålbass og oppsynsfartøyet Skat inspektører i perioden 24.-29. juni, og observatørene deltok på flere inspeksjoner med sine kollegaer fra vertsfartøyene. Det ble gjennomført felles fiskeriinspektørkurs på SKYS i perioden 30. september til 4. oktober, med totalt 22 deltakere og forelesere. De russiske inspektørene bodde om bord på oppsynsfartøyet Murena som lå fortøyd ved basen. Sjefen for grensestyrkene, generalløytnant Pleskjo, besøkte SKYS 27.-28. november i forbindelse med et besøk til øverstkommanderende for Nord-Norge (ØKN). Generalen med delegasjon deltok på seilas fra Tromsø til Sortland med KV Nordkapp, fikk orienteringer om Kystvakten, og overnattet på SKYS. KV Senja besøkte Severomorsk 27.-29. juli i forbindelse med den russiske marinens 300-års jubileum. KV Senja deltok noen dager senere, 13. august, på øvelse Barents 96 sammen med KV Lafjord og bruksvaktfartøyet BV Polarvakt, fem russiske fartøyer og to russiske helikoptre i Varangerfjorden. Det nye ved denne øvelsen var landing av russisk helikopter på KV Senja, nok en historisk hendelse. Nyten av den etablerte kontakten ble fremhevet fra norsk side, spesielt i forbindelse med situasjoner som kunne kreve rask problemløsning, som for eksempel formidling av informasjon om begrensninger for fiskeriene i forbindelse med bruk av militære skytefelt (Sjef KVNORD, 1996).

Aktiviteten fortsatte i samme ånd det påfølgende året 1997. Årets oljevernøvelse ble gjennomført i utløpet av Jarfjorden i Øst-Finnmark med KV Stålbass, KV Varangervekteren, M/V Østvern og russiske Markhab. KV Tromsø og oppsynsfartøyet Skat utvekslet inspektører 3.-9. august, og KV Andenes, KV Tromsø og KV Ice Lady, et Sea King helikopter og et Lynx-helikopter deltok 14. august i øvelse Barents 97 sammen med grensevaktfartøyene Murmansk og Zapoljarye samt to Helix helikoptre fra Grensevakten. KV Andenes anløp Murmansk i forkant av øvelsen og deltok i briefinger og forberedelser til øvelsen. KV Tromsø anløp Murmansk i etterkant og deltok i debrief og pressekonferanse. Felles inspektørkurs ble avholdt i Murmansk 9.-12. september. Sjefen for de arktiske grensestyrkene, generalløytnant Konstantin Plesjko besøkte sin norske kollega ØKN, viseadmiral Einar Skorgen, i begynnelsen av november. KV Tromsø var vertskap under seilas fra Tromsø til Ramsund Orlogsstasjon 8. november, og under besøket anmodet Plesjko om faglig bistand til å opprette en maritim vaktstyrke. Den norske responsen var positiv. Med dette gjorde Grensevakten sin inntreden i det norsk-russiske fiskeriforvaltnings- og kontrollsamarbeidet. Et operativt samarbeid mellom to sikkerhetsstrukturer på tvers av den norsk-russiske grensen var innledet (Sjef KVNORD, 1997).

KV Tromsø, KV Ice Lady, et Sea King og et Lynx helikopter deltok fra norsk side på øvelse Barents 98. Videre ble det felles inspektørkurset i 1998 gjennomført på SKYS i perioden 14.-18. september. På grunn av omorganisering i den russiske kontrollvirksomheten ved Grensevaktens inntreden, ble det ikke utvekslet inspektører dette året. Det ble arbeidet med å utvikle prosedyrer for denne nye situasjonen, og på et møte 2. november mellom ØKN og hans russiske kollega i Grensevakten, ble det besluttet å inkludere Grensevakten i det allerede etablerte samarbeidet mellom KV Nord og Murmanrybvod (Sjef KVNORD, 1998).

I 1999 deltok KV Nord med to fartøyer på Barents 99, samt to fartøyer på den årlige oljevernøvelsen. I september ble det årlige felles inspektørkurset avholdt i Murmansk. Her ble det avtalt snarest å utveksle inspektører til havs mellom Kystvakten og Grensevakten. Dette ble realisert allerede i oktober mellom KV Tromsø og grensevaktfartøyet MGV Viktor Kingisepp. Utvekslingen varte i 5 døgn, og ble i ettertid ansett som vellykket. Informasjonsutvekslingen fortsatte som før mellom KV Nord og Murmanrybvod, men forsøkene på å inkludere Grensevakten i denne delen av virksomheten var lite vellykket på grunn av tekniske problemer med telefon- og telefax linjene. Grensevakten hadde nå overtatt kontrollansvaret i russisk økonomisk sone (RØS). På dette tidspunktet hadde Murmanrybvod fortsatt kontrollansvar i internasjonalt farvann, men hadde ikke lenger oppsynsfartøyer til disposisjon (Sjef KV Nord, 1999).

6.6.3 Den andre perioden - etter tusenårsskiftet

Inngangen til den andre perioden, de første ti årene av det nye årtusenet, ble til en viss grad mer utfordrende enn hva som hittil hadde vært vanlig. Den 8. mars 2000 sendte Norsk Rikskringkasting et nyhetsinnslag i Dagsrevyen om at den russiske Grensevakten ville intensivere sin tilstedeværelse i Fiskevernsonen ved Svalbard. I april falt også den etablerte og regelmessige rapporteringen en periode ut fra Grensevakten. Dette skjedde rett etter et møte i det permanente utvalget på Sortland. En representant fra Grensevakten beklaget uteblivelsen av rapportering, og lot det skinne gjennom at det skyldtes pålegg fra ekstern aktør på bakgrunn av at flere andre russiske parter under møtet hadde blitt kjent med utvekslingen (KVNORD Operasjonsavdeling, 2000). Oppsiktsvekkende var det også at det ikke ble signert protokoll etter dette møtet i DPU. Den ble signert på siste dag av den blandede kommisjonens 29. sesjon i Tromsø 17. november.

Høydepunktet i kontrollsamarbeidet i 2000 var imidlertid inngåelse av *firepartsavtalen* som tidligere skissert mellom Fiskeridirektoratet, Kystvakten, Murmanrybvod og Grensevakten. Dette memorandumet ble også signert 17. november i Tromsø, i forbindelse med avslutningen av

den norsk-russiske blandede fiskerikommisjonens 29. sesjon. For øvrig gikk samarbeidet sin videre gang, med utveksling av inspektører og felles inspektørkurs. Det ble også gjennomført offisielt besøk til SKYS fra Grensevakten (Sjef KVNORD, 2000).

I 2001 gikk samarbeidet sin gang i henhold til firepartsavtalen, og tiltak ble gjennomført uten større problemer. Det eneste unntaket var at et påbegynt møte i det permanente utvalget som var berammet til perioden 23.-27. april, ble avbrutt andre møtedag. Overraskelsen var like stor på begge sider av bordet, og den russiske parten som hadde mottatt stoppordren, forsikret at situasjonen ikke skulle få konsekvenser for det regionale samarbeidet. Stemningen mellom delegasjonene var i følge Plassa (2010) god til tross for dette uventede budskapet. Den russiske tråleren Tjernigov hadde blitt arrestert av KV Nordkapp i Fiskevernsonen ved Svalbard bare få dager tidligere. Til tross for dette fortsatte samarbeidet. Kommandøren for sjøstridskreftene i Nord-Norge (KOMSJØNORD) gjennomførte ikke lenge etter et tredagers besøk til Murmansk embarkert på KV Nordkapp. Det årlige felles fiskeriinspektørkurset ble avholdt i desember i Murmansk, denne gangen med gjester fra Danmark. Utfordringen i samarbeidet ble vurdert til å være å bringe informasjonsutvekslingen videre til et nivå med konkrete resultater i ressurskontrollssammenheng. Et av satsningsområdene for det kommende året ville bli omlasting av fisk til havs (Sjef KVNORD, 2001).

Samarbeidet ble også i 2002 gjennomført uten større problemer og i henhold til intensjonene i firepartsavtalen. Avtalen ble vurdert som et godt grunnlag for gjennomføring av samarbeidet. Grensevaktfartøyet Neptun besøkte Tromsø i september (Sjef Kystvakten, 2002).

I 2003 ble Grensevakten innlemmet i den russiske føderale sikkerhetstjenesten FSB (Hønneland, 2006b, s. 102). 10.-12. september 2003 besøkte KV Senja Murmansk med Sjef Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) og fungerende sjef Kystvakten embarkert. Fokus for samarbeidet på denne tiden var omlasting av fisk til havs. Det ble konkludert med at ennå mye var ugjort på dette feltet. For øvrig gikk rednings- og oljevernøvelsene i henhold til tradisjonen sin vante gang (Sjef KVNORD, 2003; Sjef Kystvakten, 2003).

2004 ble et aktivt år i samarbeidet for KV Nord, med til dels mye møtevirksomhet. Omlasting til havs var også dette året i fokus. Den norske parten KV Nord, hevdet at den russiske parten, i særdeleshet Murmanrybvod, hadde inntatt en passiv holdning i forhold til dette sakskomplekset. Også i 2004 konkluderte Kystvakten med at det ennå var lang vei å gå før man kunne se resultater av innsatsen. Sjef LDKN gjennomførte i samarbeid med KV Nord tre møter med Grensevakten, herunder et i Boris Gleb ved den norsk-russiske grensen, et i Bodø og på Sortland i forbindelse med besøk av grensevaktfartøyet Syktyvkar, og avslutningsvis et møte i Svanvik i

desember, hvor samarbeid for 2005 ble diskutert. De årlige fellesøvelsene innen henholdsvis redningstjeneste og oljevern ble gjennomført (Sjef KVNORD, 2004; Sjef Kystvakten, 2004). I 2005 ble Murmanrybvod erstattet med Rosselkhoznadzor i firepartssamarbeidet. Samarbeidet innen rammen av firepartsavtalen ble noe redusert som følge av at avtalen ennå ikke var revidert og signert av denne nye parten. Det ble gjennomført utveksling av fiskeriinspektører på våren, men den planlagte utvekslingen på høsten ble kansellert på grunn av den norske arrestasjonen av den russiske tråleren Elektron i Fiskevernsonen ved Svalbard. Firepartskontrollgruppen avholdt et møte, det permanente utvalget fire møter. Fokuset var også nå omlastning til havs. Sjef LDKN i samarbeid med KV Nord gjennomførte to møter med Grensevakten, derav et i forbindelse med KV Harstads besøk i Murmansk. De årlige rednings- og oljevernøvelsene ble avholdt innenfor rammen av øvelse Barents Rescue 2005 (Sjef KVNORD, 2005; Sjef Kystvakten, 2005). Det ble i 2006 gjennomført inspektørutveksling på våren, men høstens planlagte utveksling ble kansellert på grunn av andre prioriteringer. Introduksjonen av Rosselkhoznadzor som aktør i kontrollsamarbeidet haltet litt også i 2006, ved at det ikke ble avholdt møter i fireparts kontrollgruppen. Det ble referert til denne partens manglende signatur på den reviderte versjonen av memorandumet høsten 2005 som årsak til dette.

Underutvalget avholdt to møter i 2006. Også dette året ble det satt særlig fokus på omlastningsaktiviteten til havs. En historisk milepæl ble nådd da norsk kystvakt etter anmodning fra russiske myndigheter arresterte det antatt statsløse fiskefartøyet Castor. Fartøyet seilte under russisk flagg i RØS, og Belize-flagg i andre soner. Castor ble overlevert til russisk grensevakt i det tilstøtende området i Barentshavet for rettslig forfølgning i Russland. Rosselkhoznadzor tilsluttet seg kontrollavtalen høsten 2006, noe som formelt muliggjorde en fullverdig videreføring av kontrollsamarbeidet. Innsatsen mot omlastningsvirksomheten til havs gav ikke de ønskede resultatene dette året heller, men samarbeidsklimaet ble ansett som godt. LDKN og KVNORD gjennomførte i samarbeid tre møter med Grensevakten, herunder i forbindelse med Grensevaktens fartøysbesøk til henholdsvis Bodø, Svolvær og Sortland. I 2006 begynte Kystvakten etter mange års påtrykk å motta sporingsdata av russiske fiskefartøyer i Fiskevernsonen ved Svalbard og RØS, noe som ble svært nyttig i forhold til helhetsoversikt og disponering av fartøysressurser. En viktig erfaring i 2006 var at flere saker som hadde blitt overlevert til russiske myndigheter hadde ført til fellende dommer og administrative tiltak mot lovovertrедelser. En av sakene som ble fremhevet var en dom i St. Petersburg høsten 2006 mot rederiet Polaris Shipping og omlastningsfartøyet Nizhnevolzhkij, en sak som ble vurdert å ha en sterk preventiv signaleffekt i forhold til ulovlig omlasting til havs og i forhold til de aktørene i fiskerinæringen som tenderte til ulovligheter (Sjef KVNORD, 2006).

Underutvalget til gjennomførte ingen møter i 2007. Initiativet for gjennomføring lå på russisk side, og deres interesse for å arrangere møte syntes laber. Analysegruppen gjennomførte ett møte i Murmansk i november, i tillegg til noen uformelle møter i forbindelse med overlevering av saker. Fokus i 2007 var samkjøring av regelverket i Barentshavet, etablere oversikt over ulovlig uttak av fisk, samt begrense ulovlig omlastning. En viktig milepæl i 2007 var etablering av havnestatskontroll i regi av NEAFC, hvilket medførte kontroll av lossing i havner utenom Russland og Norge, noe som ble et godt preventivt tiltak mot tredjelands omlastningsfartøyer. Reduksjonen av denne gruppens aktivitet i Barentshavet var i 2007 betydelig (Sjef KVNORD, 2007).

I 2008 ble memorandumet med fireparts kontrollavtalen igjen revidert. Rosselkhoznadzor trådte ut av samarbeidet og ble erstattet av det føderale fiskeribyrået Rosrybolovstvo som er et underlagt organ. Den reviderte versjonen ble signert 16. oktober. DPU avholdt møter i henholdsvis mai og september, og underutvalget i september. Den regelmessige inspektørutvekslingen ble gjennomført to ganger mellom Kystvakten og Grensevakten, i henholdsvis RØS, NØS og Gråsonen. I NEAFC området (Smutthavet) gjennomførte Kystvakten og Rosrybolovstvo utveksling i løpet av høsten i forbindelse med uerfisket der (Sjef Kystvakten, 2008).

6.7 Oppsummering empirisk behandling - tidslinjal

I det følgende oppsummeres den empiriske behandlingen i en sammenstilling av hendelser med henholdsvis geopolitisk og lokal karakter. Hensikten med denne oversikten er å bidra til å besvare studiens problemstilling. *Av praktiske årsaker er det studien definerer som lokale hendelser merket med tekst i kursiv.*

1976: Forholdet mellom øst og vest er kaldt. Dialog er generelt svært begrenset. *Den blandede norsksovjetiske fiskerikommisjon etableres, og som en følge av dette innføres et bilateralt samarbeid om forvaltning av fiskeressursene i Barentshavet.*

1988: Sovjetunionen eksisterer fortsatt, og forholdet mellom øst og vest preges av forsøk på tilnærming, selv om det fortsatt foreligger en tilstand av kald krig. Den internasjonale bipolare orden er stabil. *Redningsavtalen mellom Norge og Russland fra 1956 fornyes, og den første øvelse Barents gjennomføres.*

1990-årene: Sovjetunionen går i oppløsning. Boris Jeltsin innsettes som president, og Russland fremstår som en ny og vestvendt aktør. Vesten er forventningsfull i forhold til demokratisk utvikling og Russland gjennomgår en turbulent omlegging fra plan- til

markedsøkonomi. Russisk samfunn og politikk preges av kaos, og forventninger om vestlig støtte innfris kun i begrenset grad, til russisk skuffelse.

1993: *Kontrollsamarbeidet innen fiskeriene i Barentshavet etableres. Samarbeidet er fra begynnelsen godt, og det hersker en god stemning.*

1994-1996: Russland fører krig mot separatister i Tsjetsjenia. Vesten er sterkt kritisk til denne krigføringen.

1995: *Den første inspektørutvekslingen gjennomføres, noe som markerer en utvikling i kontrollsamarbeidet.*

1997: *Grensevakten trer formelt inn i kontrollsamarbeidet som følge av et dekret fra presidenten.*

1998: *Det oppstår en begrenset fiskerikonflikt som følge av småfiskproblematikk og omfattende norsk stenging av områder for fiske etter torsk i Fiskevernsonen ved Svalbard.*

1999: Russland er sterkt kritisk til NATOs utvidelse østover i mars hvor Polen, Ungarn og Tsjekkoslovakia tas opp som medlemmer. NATOs krigføring senere samme år mot Serbia/Kosovo bidrar til sterkt russisk skepsis. En slik invasjon kan skape presedens. *Grensevakten og Murmanrybvod starter patruljering i Fiskevernsonen ved Svalbard. Flaggstatskontroll er tillatt i henhold til havretten, men aktiviteten er ny og bidrar til norsk skepsis.*

2000: Vladimir Putin har nettopp avløst den aldrende Boris Jeltsin som president i Russland. Den nye ledelsen bringer gradvis samfunnet fra kaos til orden. *Grensevakten intensiverer patruljevirkosomhet i Fiskevernsonen ved Svalbard. Et tegn på spenning mellom partene er unnlatelsen av å signere protokoll etter møte i DPU på høsten. Imidlertid inngås firepartsavtalen i eget memorandum senere på høsten.*

2001: USA angripes av terrorister 9/11 og mottar støtte og sympati fra blant andre Russland. Som motytelse får Russland aksept for sin Tsjetsjenia-politikk. I løpet av høsten invaderer USA Afghanistan, og Russland er skeptisk men tilbakeholden med kritikk. I desember sier USA opp ABM-avtalen, noe som bekymrer Russland sterkt. *Tråleren Tjernigov arresteres på våren i Fiskevernsonen ved Svalbard etter grove brudd på norsk lovgivning. Møtet i DPU noen dager senere avbrytes, noe som trolig kan ses i sammenheng med Russlands høylydte protester mot arrestasjonen.*

2002-2004: NATO fører forhandlinger om opptak av sju nye medlemsland. Russland er sterkt uenig i disse planene.

2002: *Jageren Severomorsk i gjennomfører patrulje i Fiskevernsonen ved Svalbard.*

Tilstedeværelsen oppfattes trolig som provoserende av norske myndigheter.

2003: USA invaderer Irak. Russland er uenig i denne invasjonen. *Grensevakten innlemmes i den føderale sikkerhetstjenesten FSB.*

2003-2005: De såkalte fargerevolusjonene oppstår i det postsovjetiske området, noe som bekymrer russiske myndigheter.

2004: Russisk statsforvaltning reformeres. *Den statlige fiskerikomiteen og Murmanrybvod skyves ut, og Landbruksministeriet og Rosselkhoznadsor (veterinærtjenesten) erstatter disse i kontrollsamarbeidet.*

2005: *Tråleren Elektron arresteres av Kystvakten i Fiskevernsonen ved Svalbard, men unndrar seg pålegg fra norske myndigheter og stikker av med inspektørlaget om bord.*

Situasjonen løses i samarbeid mellom norske og russiske myndigheter, og Elektron rettsforfølges i Russland.

2006: Det oppstår en konflikt om transitt av gass mellom Russland og Ukraina, noe som bekymrer europeiske kunder. En bilateral konflikt om eksport av laks fra Norge til Russland oppstår. *Firepartsavtalen oppdateres, og Kystvakten arresterer på anmodning det statsløse fiskefartøyet Castor som overleveres til russiske myndigheter. Overlevering av saksinformasjon generelt til russiske myndigheter gir resultater i form av domfellelse og administrative tiltak. Partene iverksetter inspektørutveksling i det tilstøtende området i Barentshavet, også kalt Gråsonen.*

2007: USA annonserer bygging av rakettforsvar mot iranske missiler i Polen og Tsjekkia.

Russland svarer med å innføre moratorium fra CFE-avtalen. *Det innføres prinsipp om havnestatskontroll i NEAFC medlemsland etter omlastning av fangster til havs. Den russiske tråleren Bel Ocean II blir arrestert av Kystvakten i Fiskevernsonen ved Svalbard.*

Tilsynelatende ingen reaksjon fra russiske myndigheter.

2008: Både USA og Russland innsetter nye presidenter. Russland invaderer nabolandet Georgia, noe Vesten fordømmer. Resultatet er at Russland fryser alt forsvarssamarbeid med NATO som organisasjon og bilateralt med NATOs medlemsland. *Den internasjonale situasjonen etter Georgiainvasjonen har ingen innvirkning på Kystvaksamarbeidet. Partene*

starter inspektørutveksling i NEAFC området. Den russiske tråleren Korund arresteres av Kystvakten i fiskevernsonen ved Svalbard, tilsynelatende uten russiske reaksjoner.

Firepartsavtalen oppdateres.

2009: President Obama proklamerer intensjon om en atomvåpenfri verden. *LDKN legges ned og FOH opprettes. De russiske trålerne Melkart og Lira arresteres av Kystvakten i Fiskevernsonen ved Svalbard. Heller ikke nå observeres spesielle russiske reaksjoner.*

2010: Presidentene Medvedev og Obama signerer nedrustningsavtale. Grenselinjeavtale mellom Norge og Russland er en realitet etter 40 års forhandlinger. *Viking arresteres av Kystvakten i Fiskevernsonen ved Svalbard. Fortsatt ingen påviselig reaksjon fra russisk side.*

Figur 2 Tidslinjal geopolittikk vs kontrollsamarbeid

7 Analyse og drøfting

7.1 Introduksjon

Analysen benytter som tidligere beskrevet tre teoretiske perspektiver som verktøy for å forklare utviklingen av kystvaksamarbeidet. Problemstillingens første del, som også er hovedspørsmålet som søkes besvart, kan trolig best besvares ved bruk av statsvitenskaplig tilnærming. De to øvrige teoriene er sannsynligvis mest anvendelig i forhold til å forklare problemstillingens andre del. Imidlertid antas noen forhold enkelt å kunne forklares med en teoretisk tilnærming, andre forhold kan trolig ha mer komplekse forklaringer. For å skape ryddighet i analysen, tar studien utgangspunkt i hypotesene og drøfter relevante forhold i lys av disse med målsetning om å besvare problemstillingene. For å presisere hva studien har til hensikt å besvare gjentas i det følgende problemstillingene:

- *Kan det påvises samvariasjon mellom geopolitikken og utviklingen av det norsk-russiske kystvaksamarbeidet?*
- *Dersom slik samvariasjon ikke kan påvises, hvilke faktorer har da påvirket samarbeidet, og hvordan har de gjort det?*

7.2 Statsvitenskaplig perspektiv

7.2.1 Innledende kommentar

Hypotesen utledet fra den statsvitenskapelige teorien om complex interdependence sier at: *Samarbeidet mellom KV Nord og Grensevakten påvirkes ikke av geopolitiske svingninger.*

Hypotesen bygger på antagelsen om at samarbeidet styres av lokale agendaer og ikke geopolitiske, ei heller forsvars og sikkerhetspolitiske agendaer. I denne sammenhengen er det

betimelig å undersøke om og hvordan politikken har influert på samarbeidet, ikke bare geopolitisk, men også nasjonalt.

7.2.2 Geopolitikkens innvirkning

Gjennom 22 års samarbeid, herunder 17 år med kontrollsamarbeid, er det relativt få hendelser med påvirkning av samarbeidet studien identifiserer som mulig geopolitisk motivert.

De to sentrale hendelsene som peker seg ut som viktige for prøving av hypotesen, er henholdsvis *oppløsningen av Sovjetunionen og Russlands invasjon i Georgia*. Den distinkte forskjellen mellom disse to hendelsene i forhold til hypotesen er *påvirkningskraften*. Den trolig viktigste geopolitiske hendelsen som tydeligst har påvirket de lokale forholdene var oppløsningen av Sovjetunionen med Russlands påfølgende politiske nyorientering. Verden gikk inn i en ny epoke med endrede maktforhold og nye rasjonaler for tilnærming og samarbeid. Innføringen av markedsøkonomi i Russland førte til at landets fiskerisektor gav et stort potensial for lønnsomhet, og da fiskeressursene kom under press, fikk landene således et rasjonale for å innføre gjensidig ressurskontroll som en motkraft til kapitalkreftenes intensivering av fiskeriene i Barentshavet. Norges tilnærming til russiske kontrollmyndigheter oppsto i følge Jørgen Kosmo (2010) som en følge av det mulighetsvinduet norske myndigheter oppfattet i denne perioden på begynnelsen av 1990-tallet preget av endrede trusselvurderinger i Europa og arbeidet gjennom Partnership for Peace (PfP) ”og det naturlige i at Norge tok et initiativ innenfor disse rammene” (Jørgen Kosmo 2010). Kystvakten ble fra norsk side ansett som et egnet instrument for tilnærming, trolig på bakgrunn av eksisterende oppgaver, naturlige tilstedeværelse og lave militære profil. Osen (2010) fremhever også murens fall og åpning av grensene for mellommenneskelig kommunikasjon og den påfølgende reduksjonen av de sikkerhetspolitiske spenningene i nordområdene som viktige forutsetninger for etablering av gjensidig kommunikasjon og samarbeid. Russlands utenrikspolitiske nyorientering med vestlig fokus, bidro trolig også som russisk døråpner for utvidelsen av samarbeidet.

Som småstat i forhold til en stor nabostat ble det trolig viktig for Norge i denne nye situasjonen å etablere ulike former for samarbeid med Russland. Teorien om complex interdependence kan utledes i retning av at utstrakt samarbeid virker konfliktdempende ved at rasjonale for bruk av militærmakt svekkes. For å trekke dette resonnementet lengre vil samarbeid bidra til lavspenning. På denne bakgrunnen falt det naturlig å forsøke en tilnærming mot Russland for å håndtere felles problemstillinger i nord. Tilnærmingen startet i følge Jørgen Kosmo (2010) med å etablere en samordning innenfor redningstjeneste, noe som utover 1990-tallet ble utvidet til andre fagfelt.

Som resultat av den generelle oppmykningen mellom øst og vest, ble dermed ikke bare det eksisterende forvaltningssamarbeidet utvidet med et kontrollsamarbeid. Det ble parallelt tatt initiativ til det multilaterale Barentsamarbeidet, der den uttrykte målsetningen var å bidra til stabilitet og utvikling på Nordkalotten. Da disse initiativene hadde utspring i samme norske regjering, tyder dette på at de var koordinert og at et underliggende norsk rasjonale kunne være å føre en forpliktende *engasjementspolitikk* overfor stormakten Russland.

Det kan være tvil om hvorvidt et mulig sammenfall i tid mellom geopolitiske hendelser i 1999, herunder NATO-utvidelsen og Kosovokrigen kan ha sammenheng med økt russisk patruljering i Fiskevernsonen ved Svalbard og andre lokale hendelser. Linken synes svak, og da det synes å eksistere andre sterkere beveggrunner, vil disse forholdene bli diskutert senere.

Det mest tydelige eksemplet som støtter hypotesen var reaksjonen lokalt etter Russlands invasjon i Georgia i august 2008. Selv om invasjonen førte til høyt spenningsnivå mellom Russland og NATO og en eksplisitt stopp i alt militært samarbeid mellom Russland på den ene siden og NATO som organisasjon og medlemslandene bilateralt på den andre, ble kystvaksamarbeidet skjermet og gikk ufortrødent sin gang. Dette fremstår som unikt i den gjeldende konteksten, da Kystvakten var og er en del av Norges militærmakt. Eksemplet som her beskrevet fremheves av flere respondenter, ikke minst av Kudrasjov (2010), Osen (2010) og Skram (2010). Dette bekrefter antakelsen om at utbyttet av det lokale samarbeidet kan ha vært av for stor betydning for partene til at det er verdt risikoen for ødelegge det med å undergrave det for å oppnå andre politiske gevinster, og at samarbeidet i henhold til teorien om complex interdependence styres av en lokal agenda.

Det bør i forhold til vurdering av hypotesen også nevnes at et tilnærmet unisont synspunkt fra respondentene var at geopolitikken ikke syntes å ha noen innvirkning på samarbeidet, annet en innledningsvis i forhold til oppmykningen mellom øst og vest. Et viktig unntak er Gryttings (2010) poeng med geopolitikken som positiv faktor ved det generelle fokuset på nordområdene som en viktig arena, samt at det økte fokuset på fiskerienes strategiske betydning og viktigheten av bærekraftig forvaltning har satt i gang nye debatter og prosesser som virker i retning av mer kontakt, bedre samarbeid og bedre substans, og mer robusthet i samarbeidet. Dette er positive bidrag til stabiliteten og fremgangen i områdene. Det er også generell enighet om at politikk overlates til det politiske nivået, noe som understrekes av blant andre Grytting (2010) og Kudrasjov (2010).

7.2.3 Den nasjonale politikken innvirkning

De politiske føringene for samarbeidet har ligget fast fra starten og er forankret i avtaler og overordnede prinsipper. Politisk styring av forvaltningssamarbeidet skjer gjennom den norsk-

russiske blandede fiskerikommisjonen gjennom partenes delegasjonsledere som er forankret på departementsnivå. Et godt bilateralt forhold på overordnet politisk nivå er en forutsetning for at samarbeidet lokalt skal kunne utvikle seg positivt. Som Nordsletten (2010) understreker, gjøres utviklingen av selve samarbeidet best av de fagkompetente myndighetene. Inngripen fra politiske myndigheter er naturlig i forbindelse med en eventuell kursendring eller håndtering av alvorlige hendelser. Kystvaksamarbeidet bidrar til et stabilt og forutsigbart naboforholdet mellom Norge og Russland, og er en viktig del av norsk nordområdepolitikk. Da geopolitikken som vist over ikke synes å ha nevneverdig innvirkning på samarbeidet, er det betimelig å stille spørsmålet om i hvilken grad nasjonal politikk virker inn, og om det finnes bakenforliggende agendaer som påvirker. Fra norsk side fremhever Olsen (2010) at norske myndigheter i mange år etter opprettelsen av Fiskevernsonen ved Svalbard har lagt til grunn en pragmatisk tilnærming til håndhevelse av norsk fiskerilovgivning. Gitt internasjonal uenighet om sonens legale status, har dette trolig vært en holdning som hadde til hensikt å ikke provosere andre stater med interesser i de samme farvannene, fremfor alle Sovjetunionen/Russland. Konflikten i Fiskevernsonen ved Svalbard sommeren 1998 ble trolig starten på en bølgedal i kontrollsamarbeidet. Utviklingen som beskrevet i den empiriske behandlingen begynte med skarpe russiske reaksjoner på norsk håndhevelse tidlig i denne perioden, noe som gradvis har blitt dempet i løpet av det påfølgende tiåret. Reaksjonene var trolig politisk motiverte, og har trolig til en viss grad preget samarbeidsklimaet. Et tydelig eksempel på reaksjon var avbrytelsen av møtet i det permanente utvalget bare dager etter arrestasjonen av Tjernigov, og kom i følge Plassa (2010) øyensynlig etter ordre fra sentrale russiske myndigheter. Det er vanskelig uten inngående kjennskap til beslutningsprosessene i russisk politikk og forvaltning å fastslå hvilke myndigheter som gav stoppordren. Uansett gir sammenfall i tid mellom arrestasjonen og møtets avbrytelse grunnlag for å tolke denne hendelsen som et russisk politisk signal om misnøye med Norges beslutning om å ta et russisk fartøy i arrest. Arrestasjonen ble etterfulgt av et intensivt nærvær i Fiskevernsonen ved Svalbard av russiske kontrollfartøyer fra henholdsvis Grensevakten, sivile kontrollorganer, samt i begrenset grad kampfartøy fra Nordflåten.

Det interessante er at tilstrammingen som blant annet i henhold til empirien har resultert i flere arrestasjoner av russiske fiskefartøyer, i følge Olsen (2010) ikke har vært politisk styrt, men har blitt initiert fra forvaltningsnivå på norsk side i et samarbeid mellom Kystvaktskvadron Nord og Statsadvokaten i Troms og Finnmark.

Arrestasjonen av tråleren Elektron førte igjen til en situasjon som hadde potensial for å utløse konflikt mellom Norge og Russland, men ble som empirien viser løst etter tett dialog mellom norske og russiske myndigheter. Empirien viser også at russiske reaksjoner etter de påfølgende

norske arrestasjonene i Fiskevernsonen har blitt betydelig dempet. Arrestasjoner og skarpe reaksjoner mot utenlandske fartøyer i sonen som tidligere ikke eller sjelden forekom, viser at det har vært en tilstramming i norsk håndhevelse. Mangelen på politiske signaler kan på den ene siden trolig forklares med at de politiske rammene allerede ble lagt ved vedtak av norsk lovgivning, men at politiske myndigheter deretter ikke har mandat til å utfordre påtalemyndighetens suverene rett til påtale og straffeforfølgning. Det er likevel grunn til å anta at dersom utviklingen ikke hadde vært politisk ønsket, så kunne man gjennom endret lovgivning ha endret utviklingen. På den andre siden har utviklingen sett fra norsk politisk ståsted trolig vært ønskelig, da det underbygger og styrker sonens legale status. Samtidig kan det argumenteres for at det følger samarbeidets intensjon og god fiskeriforvaltning å hindre fiskerikriminalitet også i Fiskevernsonen. Det kan være grunn til å anta at de tette samarbeidsrelasjonene innenfor rammen av kystvaktssamarbeidet har gitt partene handlingsrom til blant annet som vi her ser å styrke håndhevelsen.

De uløste spørsmålene mellom Norge og Russland vedrørende Fiskevernsonen ved Svalbard og delelinjen i Barentshavet har satt sitt preg på det bilaterale forholdet i mange år, selv om partene har tilpasset seg disse uenighetene. Uenigheten om delelinjen ble ryddet av veien som følge av intensjonsavtalen som ble signert i Oslo i slutten av april 2010. Men det Plassa (2010) kaller Svalbardagendaen har gjennomgående hatt et latent potensial i forhold til å påvirke samarbeidet. Den norske siden har herunder i møter og forhandlinger merket et jevnt press fra russisk side i forhold til å etablere bilateralt samarbeid innen jurisdiksjon og håndhevelse i disse områdene. Også til havs har russisk side blitt oppfattet å ha forsøkt etablering av et fellesregime i henholdsvis Fiskevernsonen ved Svalbard og det tilstøtende området i Barentshavet med mål for øyet å gjennomføre felles inspeksjoner. Dette har ikke vært ønskelig fra norsk side. Fellesregimer ble trolig vurdert til å undergrave norsk jurisdiksjon og svekke Norges stilling i forhold til Fiskevernsonen, samt styrke presedensen for det tilstøtende området også kalt Gråsonen og ytterligere bidra til å sementere denne som en varig løsning. Slik tilnærming som norske delegasjoner og fartøyer tidvis har fornemmet, har konsekvent blitt avvist. Norsk standpunkt har vært samarbeid innenfor nasjonale lovrammer i respektive soner, men likevel å innta en felles tilnærming i saker hvor dette kunne bidra til og underbygge rettforfølgelse innenfor disse rammene. Dette viser at nasjonale politiske målsetninger kan ha stått mot hverandre og kommet til uttrykk på den forvaltningsmessige arenaen. Selv om slike dimensjoner nok kan ha bidratt til tyngre belastning for partene og forsuring av samarbeidsklimaet, kan det neppe sies å ha påvirket utviklingen av samarbeidet som sådan.

Det må anmerkes at utveksling av fiskeriinspektører i følge Olsen (2010) ikke har hatt som mål å gjennomføre felles inspeksjoner og at gjesteinspektører kun har hatt status som observatører. Inspektørutvekslingene har primært bidratt med å gi partene god innsikt i hverandres arbeidsmetoder som har vært nødvendige grunnlag for gjensidig forståelse og tillit. Som Osen (2010) fremhever har den tilnærmingen som har skjedd i Gråsonen vært nødvendig og fra norsk side utelukkende hatt som mål å komme fiskerikriminalitet til livs.

Før Sovjetunionens sammenbrudd hadde ikke partene noen god begrunnelse for å samarbeide om kontroll og håndheving. Årsaken var at de sovjetiske fiskeriene som utgjorde det største volumet av fiskefartøyer i Barentshavet og kanskje var den gruppen som i størst grad drev grenseoverskridende fiskerier, ikke hadde noe incitament for å overfiske kvotene sine. Norske og andre fiskere utgjorde en mindre gruppe og var underlagt kontrollregimer som gav god oversikt for norske myndigheter. Kvoter var som Plassa (2010) understreker på den tiden en forpliktelse som måtte oppfylles av det enkelte sovjetiske fartøy overfor staten. Etter sammenbruddet bidro kapitalkrefter og lønnsomhet som tidligere nevnt til at fiskebestandene kom under press. Dette skapte behov for intensivert kontroll som mest effektivt kunne løses gjennom samarbeid. Møtet på Sortland høsten 1993, ble i følge Jørgen Kosmo (2010) arrangert med tanke på å skape tilstrekkelig entusiasme på begge sider for å komme skikkelig i gang. Det permanente utvalget ble videre opprettet som et utøvende organ for den norskrussiske blandede fiskerikommisjonen. Dette utvalget skapte en ramme for kontrollsamarbeidet som de nye aktørene Kystvakten og senere Grensevakten ble brakt inn i. Denne utvidelsen av forvaltningssamarbeidet kan i henhold til teorien om complex interdependence tolkes som etablering av en ny samarbeidskanal. Etter mange års modning, har samarbeidet igjen blitt utvidet med underutvalget. Disse organene er etablert på ulike nivåer, og inkluderer aktører som tidligere ikke har deltatt. Denne gangen snakker vi om, som Plassa (2010) understreker, en ny utvikling fra det som opprinnelig dreide seg utelukkende om havforskning, senere et rent forvaltningssamarbeid og deretter utvidet til kontroll, som nå også inkluderer håndheving og rettslig oppfølging. Således har omfanget av samarbeidet økt, og i den prosessen utvidet til å inkludere flere aktører. Samtidig har partene høstet frukter med å få kontroll med uttaket av fisk, noe Osen (2010) fremhever har gitt grunnlag for en jevn og forutsigbar utnyttelse av de rike fiskeressursene.

Parallelt med etableringen av kontrollsamarbeidet foregikk også en utvikling av det bilaterale redningssamarbeidet. Redningsavtalen av 1988 la grunnlaget for felles øvingsvirksomhet innen dette faglige domenet. Som tidligere nevnt var dette et av de fagfeltene hvor det var naturlig for norske og russiske myndigheter å samarbeide. Ansvar for redningstjenesten er som vist i den

empiriske gjennomgangen forankret i andre departementer og organer enn hva tilfellet er for fiskeriforvaltningen. Samarbeidets tilknytning til havet er en tydelig fellesnevner mellom kontrollsamarbeidet og redningssamarbeidet. Fiskeriene og sjøredning foregår i samme geografiske domene, og Kystvakten og Grensevakten er naturlige aktører i begge typer aktiviteter. Ingen av disse etatene har selvstendig faglig ansvar for drift av redningstjenesten, men de har begge rolle som ressursleverandører ved behov. Således deltar de begge i felles øvingsvirksomhet og reelle redningsaksjoner. Redningsøvelsene og oljevernøvelsene ble etter flere års utvikling slått sammen. Denne utviklingen og deltakelse i Barents Rescue i regi av Barentssamarbeidet, har brakt nye aktører på begge sider inn i et stadig økende samarbeidskompleks. Kudrasjov (2010) understreker på sin side nettopp det positive i bredden i utviklingen av samarbeidsrelasjoner, og kystvaktsamarbeidets sentrale betydning i dette. Det er også et viktig poeng at i den grad politiske signaler er blitt formidlet, er dette utelukkende gjennom kontrollsamarbeidet som bidrar til regulering av et fagområde med mange aktører og sterke interesser. I følge Holm Gundersen (2010) og Kristiansen (2010) foreligger det ingen indikasjoner på politiske signaler er blitt formidlet gjennom henholdsvis rednings eller oljevernssamarbeidet.

Selv om det neppe er riktig å påstå at det foreligger en tilstand av complex interdependence mellom Norge og Russland, vil studien hevde at samarbeidets utvikling i forholdt til utbytte og kompleksitet bidrar i retning av forpliktelse og demping av konfliktnivå, viktige elementer i den statsvitenskaplige teorien. I et statsvitenskapelig perspektiv støtter denne utviklingen en forestilling om at stadig etablering av nye samarbeidsfora bidrar til stadig sterkere integrasjon og avhengighet over landegrensene, noe som på sin side bidrar til forutsigbarhet og gode naboforhold. Den nylig offentliggjorte intensjonsavtalen om fastsettelse av grenselinjen mellom landenes økonomiske soner i Barentshavet, bekrefter inntrykket om at partenes politiske myndigheter de facto ønsker gode politiske løsninger og avklarte forhold, noe som bidrar til enklere og bedre forvaltning. Kudrasjov (2010) fremhever at enigheten om en delelinje vil kunne åpne for videre kvalitetsmessig vekst og utvikling av samarbeidet.

7.2.4 Konklusjon statsvitenskaplig perspektiv

Den empiriske behandlingen gir ingen tydelige indikasjoner på at geopolitiske hendelser har påvirket det lokale samarbeidet. Studien påviser imidlertid sammenfall i tid mellom Sovjetunionens oppløsning på den ene siden, og den lokale tilnærmingen innen blant annet redningssamarbeid og samarbeid om ressurskontroll på den andre. Dette geopolitiske forholdet var trolig en forutsetning for etableringen av samarbeidet. Det kan ikke utelukkes at geopolitiske forhold etter årtusenskiftet kan ha virket inn på samarbeidet, men at russiske myndigheter den

gang mer sannsynlig benyttet elementer i samarbeidet til å signalisere misnøye mot norske handlemåter lokalt. Således er det trolig grunnlag for å hevde at samarbeidet har blitt ”offer” for russiske myndigheter til nasjonale politiske formål, men at dette har vært av midlertidig karakter. Herunder vil studien fremheve reaksjonene etter Tjernigovsaken som de mest tydelige utslagene av antatt russisk misnøye med norske handlemåter. Totalt sett har utviklingen øyensynlig ført partene inn i et forhold hvor nytteverdien av samarbeidet overstiger potensialet for å benytte relasjonen til vikarierende formål. Følgende sitat fra intervjuet med Jørgen Kosmo (2010) svarer på studiens problemstilling, og oppsummerer i korthet det generelle inntrykket som fremkommer gjennom empirisk behandling og analysen i det geopolitiske perspektivet: ”Egentlig er det slik at vi er kommet så langt, fått såpass gode resultater og bred forståelse i relasjonene med Russland, at hendelser ute i verden som vi ikke har noe med, ikke påvirker dette samarbeidet” (Jørgen Kosmo 2010).

7.3 Organisasjonsteoretisk perspektiv

7.3.1 Innledende kommentar

Med bakgrunn i kontingensteoriens fokus på organisasjonens avhengighet til omgivelsene, er hypotesen fra organisasjonsteori teori blitt utledet til å lyde som følger: *Samarbeidets utvikling og overlevelse skyldes aktørenes tilpasningsevne i et komplekst miljø.* I og med at samarbeidet har utviklet seg og overlevd, så impliserer hypotesen samtidig at aktørene har evnet å tilpasse seg. Som tidligere nevnt kan samarbeidet i et organisatorisk perspektiv betraktes fra minst to vinkler. Den ene er hvordan samarbeidet i den grad det kan betraktes som en organisasjon har tilpasset seg omgivelsene, og det andre er hvordan aktørene i større eller mindre grad har gjort det. Studien tar utgangspunkt i disse to betraktningene.

7.3.2 Samarbeidets tilpasning

Når studien velger å benytte kontingensteorien som støtte for å beskrive og forklare hvordan samarbeidet har utviklet seg og tilpasset seg de utfordringene som har dukket opp underveis, er det fordi samarbeidet er en aktivitet som er bygget opp av organisatoriske elementer, herunder den blandede norsk-russiske fiskerikommisjonen og de underlagte utvalgene.

Firepartssamarbeidet er et slikt element. Samarbeidet kan med forbehold betraktes som en etablert organisasjon som har til hensikt å forene innsatsen fra flere andre organisasjoner. Dette er ikke ulikt hvordan overordnede organer generelt samvirker med underordnede. Beslutninger som tas i samarbeidsforumene får som regel konsekvens for en eller flere av aktørene.

Rammen for den organisasjonsteoretiske tilnærmingen er utviklingen i tidsspennet fra 1988 til 2010, innenfor de ulike faglige perspektivene. Den generelle utviklingen som Plassa (2010)

beskriver fra havforskning til komplekst samarbeid mellom flere myndigheter om rettsforfølgelse og reaksjoner, vitner om en tilpasning av samarbeidet til en virkelighet som påvirkes av flere faktorer som politikk, samfunnsendringer og teknologisk utvikling. Et åpenbart eksempel er utviklingen av redningssamarbeidet fra de første tilnærmingene sent på 1980-tallet hvor ingrediensene i følge Osen (2010) var enkle søksformasjoner og enkel kommunikasjon, til Barents Rescue øvelsen i 2009 (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, 2009), hvor både scenario, aktørbilde og interaksjon var langt mer kompleks enn ved Barents 88. Et annet eksempel på utvikling er informasjonsutvekslingen som i 1993 startet med enkel forbindelse med telefon og telefax, til dagens utprøving av det multilaterale digitale kommunikasjonsnettverket Coastnet til bruk i samarbeidet. Det kan virke som at den drivende kraften i utviklingen har vært partenes genuine ønsker om å skape best mulig forhold for forvaltning, utvikling og problemløsning innen respektive fagfelter. Den faglige interessen for et best mulig resultat innenfor rammene av samarbeidet har trolig vært en viktig komponent i drivstoffet på vei til nye måloppnåelser. Innenfor disse rammene kan kulturelle faktorer ha virket inn, noe som vil bli forsøkt beskrevet senere. I henhold til kontingensteorien skaper dynamiske omgivelser usikkerhet. *Dynamikken* i denne sammenhengen kan være organisatoriske omveltninger spesielt på russisk side. Den usikkerheten denne kan ha skapt i samarbeidsrelasjonene kan blant annet ha påvirket i forhold til samarbeidets fremdrift og kontinuitet.

Kompleksiteten spesielt knyttet til språk og aktørbilde antas også å ha påvirket samarbeidet. Språk vil bli omtalt senere, men et komplekst aktørbilde antas både tidvis å ha forsinket arbeidet på grunn av uklare ansvarsforhold på russisk side, manglende signaturer på sentrale avtaler samt mulig uvilje til tverretattlig samarbeid på russisk side, gitt et sterkt sektorinndelt russisk samfunn. Et eksempel på *fiendtlighet* mot samarbeidet kan tenkes å ha vært den tidligere omtalte russiske Svalbardagendaen. Svalbard har i følge Plassa (2010) plaget russerne gjennomgående, og det har like gjennomgående vært et tema å etablere fellesregimer innen inspeksjonstjeneste, håndhevelse og kontroll i Fiskevernsonen ved Svalbard, og frem til nå i Gråsonen. Dette antas å ha vært en skygge over samarbeidet partene har måttet leve med, gitt at dette antas å ha skyldtes press fra sentralmakten i Moskva. Et annet eksempel på fiendtlighet kan være press mot analysegruppens forsøk på å estimere ulovlig uttak av fisk fra Barentshavet som Nilssen (2010) beskriver, samt problemene med å få russisk aksept for å frigi satelittsporingsdata fra russiske fartøyer i andre soner enn norsk økonomisk sone. Slikt press kan opprinnelig ha kommet fra næringsinteressene om å undergrave slike tiltak. Det må også her bemerkes at hverken Holm Gundersen (2010) eller Kristiansen (2010) har påpekt tilsvarende forhold av fiendtlighet innenfor sine fagfelt. Denne ubalansen kan nok skyldes at det er sterke næringsinteresser innen fiskerinæringen som trolig har

rasjonale, potensial og ikke minst interesse av å kunne påvirke utviklingen av kontrollsamarbeidet, hvilket ikke er tilfelle innen de to andre fagfeltene. Som Plassa sier ”Fisk er ikke bare for spesielt interesserte. Fisk er penger” (Plassa 2010).

7.3.3 Aktørenes tilpasning

Det har blitt gjennomført omorganiseringer på begge sider av grensen i perioden. De norske omorganiseringene kan som empirien viser kort oppsummeres med justeringer i kommandostrukturen, hvor kontinuiteten mellom norsk og russisk henholdsvis militærmakt og sikkerhetstjeneste er blitt forvaltet av det operative hovedkvarteret i Nord-Norge. Den andre omorganiseringen på norsk side har vært overdragelsen av ansvaret for bekjempelse av akutt forurensning fra daværende Statens Forurensningstilsyn til Kystverket. Det er ikke empirisk grunnlag for å hevde at disse omorganiseringene nevneverdig har virket inn på det norsk-russiske samarbeidet.

Russisk side har imidlertid vært gjenstand for tunge organisasjonsendringer som beskrevet i den empiriske delen. Det interessante for analysen er å finne hvordan dette har innvirket på samarbeidet. Den generelle oppfatningen blant respondentene er at organisasjonsendringene til en viss grad har vært grunnlag for friksjon, men ikke hatt noen avgjørende negativ betydning for samarbeidet utvikling. Friksjonen kan ha artet seg i form av uklare ansvarsforhold med påfølgende forsinkelser i viktige prosesser, som for eksempel ved Rosselkhoznadsor inntreden da det blant annet tok ca. et år før memorandum om kontroll ble signert av den russiske parten. Et beslektet eksempel var at som følge av den russiske omorganiseringen hadde norsk side en tid problemer med å identifisere hvem som faktisk var aktører og samarbeidspartnere på russisk side. Forholdene var ved en anledning i henhold til Plassa (2010) så uklare at DPU måtte rette en henvendelse til departementsnivå med anmodning om bistand til avklaring. Dette skjedde på grunn av uavklarte ansvarsforhold på russisk side, og ble løst. På en annen side stiller Osen (2010) spørsmål med om man hadde oppnådd noen utvikling uten endringer. Osen (2010) mener det ikke finnes noe entydig svar på om organisasjonsendringene har påvirket samarbeidet i positiv eller negativ retning. Selv om samarbeidet på papiret foregår mellom stater og organisasjoner, så foregår det i siste ledd mellom mennesker. Menneskene har i følge Osen (2010) taklet overgangene til nye personer generelt på en god måte, slik at organisasjonsendringer som sådan i forbausende liten grad har hemmet den generelle utviklingen av samarbeidet. Det synes generelt som at den uniformerte strukturen på russisk side har tilpasset seg nye utfordringer på en tilsynelatende god måte, og har etter inntreden i kontrollsamarbeidet i 1997 vist god kontinuitet og vært en ryddig og forutsigbar samarbeidspartner, noe Nilssen (2010) fremhever. Det har tilsynelatende vært større utfordringer

i den sivile delen av fiskeriforvaltningen med et aktørbilde i stadig endring. Det er vanskelig for utenforstående å fastslå hvorfor bildet stadig har endret seg. En mulig begrunnelse er at de store økonomiske verdiene som fiskeriene representerer kan ha medført maktkamp og rivalisering om posisjoner og innflytelse fra politiske og næringsmessige interessegrupper, noe som kan ha påvirket maktforholdene.

7.3.4 Konklusjon organisasjonsteoretisk perspektiv

Studien konkluderer med at hypotesen utledet fra organisasjonsteorien fortsatt står støtt. Samarbeidets overlevelse slik kontingensteorien forklarer bygger på aktørenes evne til selv å tilpasse seg skiftende omgivelser i forhold til både aktørbilde, teknologi, mandater og pålegg, endringer i de faglige behovene, samt tilpasse samarbeidet de utfordringer som oppstår underveis. Studien konkluderer således med at organisasjonsendringene i russisk forvaltning ikke har hatt avgjørende negativ effekt på samarbeidet, selv om forholdene tidvis spesielt på sivil side har skapt noe usikkerhet i forhold til aktørbilde. Det foreligger et naturlig skille mellom russisk militær og sivil struktur, der den militære har bidratt til kontinuitet i langt større grad enn den sivile.

7.4 Kulturelt perspektiv

7.4.1 Innledende kommentar

Hofstedes omfattende forskning har bidratt til med akademisk forankring for å hevde at det eksisterer kulturelle forskjeller mellom folkegrupper. Spørsmålet er hvor stor forskjellene er, og om de har noen innflytelse på samkvemmet mellom gruppene. Hypotesen fra kulturteorien er som følger: *Det foreligger betydelige kulturforskjeller mellom Russland og Norge som vil påvirke bilateralt samkvem.* Studien vil i det følgende søke å beskrive de mest fremtredende forskjellene og forklare hvordan de påvirker samarbeidet.

7.4.2 Kulturforskjeller generelt

Teorien påviser betydelige kulturelle forskjeller mellom nordmenn og russere. De mest markante kommer til uttrykk gjennom power distance, som på russiske side gjerne kommer til uttrykk gjennom sentralstyrt ledelse og at fullmakter i liten grad distribueres. Et annet utslag kan være russernes tradisjon for manglende effektivitet i tverretattlig kommunikasjon, noe som i følge Olsen (2010) fremkommer tydelig i underutvalget. På norsk side kommer dette som tidligere nevnt gjerne til uttrykk som delegert ledelse og utstrakt distribusjon av fullmakter. Et synlig tegn på dette som viser en tydelig forskjell på norsk og russisk side, er gradsnivåenes kobling til oppgaver og ansvar. Olsen (2010) fremhever denne forskjellen som markant og skaper kunstige forskjeller mellom mennesker blant annet i forbindelse med personellutvekslinger og møter.

Uncertainty avoidance antas å komme til uttrykk som graden av frykt for å reagere på kriser som følge av manglende fullmakter. I samarbeidet kommer dette trolig på russisk side til uttrykk gjennom det Olsen oppfatter som et tungt russisk byråkrati, der beslutninger i stor grad må avklares med sentralmakten, noe som gjerne forsinker prosessene. En annen virkning kan være Olsens (2010) fornemmelse av at norske initiativer og handlinger stadig blir analysert av russisk side i forhold til å avdekke eventuelle baktanker eller sekundære agendaer. Videre har man gjennom den statsvitenskapelige analysen sett at den russiske maskuline tilnærmingen gjerne har kommet til uttrykk i forhold til sterk retorikk mot norsk forvaltning og håndhevelse i Fiskevernsonen ved Svalbard blandet med fartøysdeployeringer til området. Dette har ikke nødvendigvis kun sammenheng med å sende politiske signaler til Norge, men også for å vise forventet handlekraft innad. Faglig sett har partene gjerne ulike tilnærminger til samme problemkompleks samt metoder for kontroll. Det samarbeidet gjennom årelangt og stadig tettere samkvem har bidratt med er som flere fremhever en gjensidig forståelse og tillit som er viktig for både problemløsning og utvikling. Det er imidlertid viktig å merke seg at sentrale respondenter som Plassa (2010) og Kudrasjov (2010) toner ned aspektet med kulturforskjeller, og heller fremhever likhetene mellom folkegruppene i forhold til ønsker og målsetninger, noe som trolig kan tilskrives grunnleggende like verdsett mellom folkegruppene. Osen påpeker også tendensen blant nordmenn til etnosentrisme, der stereotyper og forutinntatte holdninger gjerne kommer til uttrykk, kanskje spesielt blant yngre offiserer og personer som står fjernt fra disse bilaterale relasjonene. Osen (2010) påpeker betydningen av skoling av offiserer før de sendes ut i oppdrag av bilateral karakter. Det viktigste er ikke kulturforskjellene som sådan, men kunnskapen om deres eksistens.

7.4.3 Språk og kommunikasjon

Den mest åpenbare kulturelle forskjellen mellom Norge og Russland er trolig språket. Få nordmenn behersker russisk, og få russere behersker norsk. Dette leder til to metoder for effektiv mellommenneskelig kommunikasjon mellom nordmenn og russere. Den ene er via tolk, og den andre er bruk av engelsk som felles språk. Samarbeidet har valgt engelsk som felles språk der konteksten tillater det. Tolk benyttes i utstrakt grad i offisielle sammenhenger når delegasjoner møtes. Tolk ble også benyttet på de første inspeksjonsutvekslingene, en ressurskrevende ordning som gjennom avtale er blitt endret til bruk av engelsk. Generelt har språkforskjellene blitt løst uten avgjørende problemer. Imidlertid har det vært noen utslag som kan ha bidratt til å påvirke samarbeidet. En av disse er som Plassa (2010) sier betydningen for å ta hensyn til nyansene i språket når protokollene etter møtene skrives. Ulikheter i nyansene må ikke få skape grunnlag for ulike tolkninger av protokollene. Hofstede påviser denne muligheten. Den kommer i følge

Plassa (2010) gjerne til uttrykk gjennom tolkningen i de offisielle møtene, der partene tidvis må be hverandre presisere hva de mener. Nilssen (2010) som snakker og forstår russisk godt, har sågar observert diskusjoner mellom norske og russiske delegasjonsmedlemmer som egentlig hadde samme oppfatninger men ikke klarte å bli enige. Dette kan være utslag av nyanser i språket. Et annet utslag av språkforskjellen kommer trolig til uttrykk gjennom vedlagte analyse av rapporter fra inspektørutvekslingene^E (Se vedlegg E). Her viser empirien at utslaget på norsk side er at det hver gang utelukkende har vært nye inspektører som har deltatt i utvekslingene. Dette har som Olsen (2010) sier vært i tråd med norsk prioritering som har vært å la flest mulig få oppleve å lære av utvekslingen. Empirien viser at på russisk side er det langt flere gjengangere blant inspektørene. Olsen (2010) forklarer dette med at det trolig er færre russiske inspektører som behersker engelsk, som nå er et krav. På den annen side medfører dette bedre kontinuitet på russisk side og muligheten for å etablere sterkere relasjoner til samarbeidspartnerne. Et uheldig utslag av språkforskjeller som Osen (2010) fremhever er at i ulike situasjoner foregår sosialiseringen best mellom de personene som er i stand til å kommunisere direkte med hverandre, hvilket betyr at en del personer kan falle utenfor, noe samarbeidet kan lide under. Sosialiseringen er som Nilssen (2010) fremhever viktig for bygging av tillit. Både Kudrasjov (2010) og Osen (2010) antyder at generell utvikling tyder på at språkbarrierene i fremtiden antas å bli redusert. Osen (2010) antyder økt fokus på at yngre russiske generasjoner i større grad enn tidligere mottar undervisning i engelsk.

7.4.4 Mellommenneskelige relasjoner og tillit

Elektronsaken ble i følge Grytting (2010) løst som følge av tett kommunikasjon mellom topplederne ved henholdsvis Landsdelskommando Nord-Norge og den russiske Grensevakten i Murmansk, hvor intensjoner ble formidlet og potensielle misforståelser oppklart. Mange av samtalerne fremsto tydelig som konfliktdempende og avvergende, og prosessen understreket betydningen av god kommunikasjon. Igjen kan man finne støtte i teorien om complex interdependence i forhold til at aktører i denne kontekst ikke lar militærmakt komme til anvendelse mot hverandre, og samarbeid og kommunikasjon er konfliktdempende. Det kan videre på den ene siden være grunn til å hevde at saken ble løst i norsk disfavør, men på den andre siden kan det være grunn til å anta russiske myndigheter hadde behov for en slik ”seier” til internt bruk gitt deres oppfatning av sonens status og for ikke ennå en gang å tape ansikt. Flere russiske fiskefartøyer har i ettertid blitt arrestert i den samme sonen uten nevneverdige russiske reaksjoner, den foreløpig siste i rekken Viking, så sent som 4. mai 2010 (Forsvaret, 2010). Mangelen på observerbare reaksjoner fra russiske aktører (BaretsObserver, 2008) kan tyde på et stilltiende aksept for behovet for en forsvarlig fiskeriforvaltning også i Fiskevernsonen

ved Svalbard. Dette kan tolkes som at Russland ser seg tjent med at potensielle konflikter i Nordområdene løses på andre arenaer enn den politiske, fortrinnsvis på forvaltningsnivået.

Denne utviklingen antas å bli oppfattet som positivt sett fra en norsk synsvinkel.

Det er som empirien indikerer, liten tvil om at det er og har vært et latent spenningsforhold i Nordområdene. Dette kan tilskrives at landene har både felles- og motstridende interesser.

Jørgen Kosmo (2010) fremhever viktige faktorer som de store ressursriksdommene samt at den russiske Nordflåtens atomvåpenarsenal utgjør en sikkerhetsutfordring for Norge. En av Russlands definerte sikkerhetsutfordringer i nord er trolig at landet med grense mot Norges dermed grenser til den tradisjonelle erkefienden NATO. Spenningsforholdet kan kort beskrives med at "landene ikke er fiender, men området er viktig" (Jørgen Kosmo 2010). Utfordringene blir ikke mindre ved at gammel mistenksomhet ennå eksisterer i begge landene. Som den russiske presidenten Medvedev spøkefullt svarte på pressekonferansen i forbindelse med offentliggjøringen av den for mange etterlengtede grenselinjeavtalen i Barentshavet, på spørsmålet om hvordan enigheten om delelinjen kunne holdes hemmelig så lenge: "Vi i Russland har dype tradisjoner for konspirasjoner og er godt trent i å holde på hemmeligheter. Jeg vet ikke hvordan det står til på den norske siden..." (Norsk Rikskringkasting, 2010b). Osen (2010) fremhever at slike egenskaper finner man også i Norge hos mange av dem som ikke er direkte involvert i de norsk-russiske relasjonene.

Imidlertid var Medvedevs at budskap "Vi vil ha vennskap med våre naboer og venner.

Uvennskap er alltid til hinder" (Norsk Rikskringkasting, 2010b). Utenriksminister Støre fremhevet betydningen av tillit mellom partene i forhandlingene etter kunngjøringen av enigheten om delelinjeavtalen (Norsk Rikskringkasting, 2010a). Som Nordsletten (2010) videre skriver: "kontaktene og samarbeidet mellom Norge og Russland på det maritime området er i bred forstand antagelig det mest omfattende felt i hele det norsk-russiske forhold" (Nordsletten 2010). Denne rekken av utsagn er ment å understreke betydningen av å bygge tillit innefor rammene av kystvaktsamarbeidet, for dermed å fremme best mulig forvaltning og resultat, samt videre et lavest mulig spenningsnivå i nordområdene. Tillit skapes gjennom samkvem. Som Plassa sier: "Det er ikke nok å si at jeg er ærlig, jeg må vise det" (Plassa 2010). Nilssen (2010) fremhever at etablering av langsiktige personlige relasjoner har stor betydning for bygging av tillit. Denne betydningen har røtter i den utryggheten det har medført for russerne å leve i et ustabilt system med hyppige og uventede utskiftninger av personer. Kunne man ikke stole på systemet, ble det "viktigere å bygge personlige relasjoner fremfor å bygge institusjonelle brobygninger" (Nilssen 2010). Bortsett fra de faglige gevinstene ved samarbeidet i form av

reduksjon i fiskerikriminalitet, samt styrking av rednings- og oljevernssamarbeidet, er en av de aller viktigste gevinstene ved samarbeidet den tilliten som oppnås gjennom samkvem.

Et siste poeng er at det i ettertid synes som at forvaltningssamarbeidet med sin utvikling har bidratt til positive ringvirkninger. Som Jørgen Kosmo (2010) fremhever har Norge og Russland i ettertid etablert og gjennomført samarbeid om håndtering av atomavfall, samt et betydelig samarbeid mellom landenes riksrevisjoner, noe som bygger på den tilliten og de relasjonene som er bygget opp over tid med fiskeriforvaltningssamarbeidet som utgangspunkt.

7.4.5 Konklusjon kulturteoretisk perspektiv

Studien viser at kulturforskjeller eksisterer og til en viss grad influerer på samarbeidet. Det er imidlertid ikke problematisk at forskjellene eksisterer, så lenge man er bevisst deres eksistens og handler som nødvendig i forhold til det. Språkbarrierene ventes etterhvert å bli redusert, noe som trolig vil virke positivt inn på samarbeidet. Videre understrekes betydningen av tillit som avgjørende for at samarbeidet skal kunne fungere. Tillit bygges opp gjennom engasjement, og bidrar erfaringsmessig til positive ringvirkninger i andre typer samarbeid.

8 Oppsummering og konklusjon

8.1 Oppsummering

Tittelen til denne studien indikerer at fokuset har vært rettet mot det unike kystvaktsamarbeidet som i en årrekke har utviklet seg mellom norske og russiske aktører. Studien har vært innrettet mot å undersøke i hvilken grad geopolitikken har virket inn på denne relasjonen, og om dette eventuelt ikke skulle være tilfelle hva som da har påvirket samarbeidet og hvordan. Samarbeidet har en forankring helt tilbake til 1950-tallet. Det som i 1988 begynte som en forsiktig og enkel tilnærming mellom to sikkerhetsstrukturer, har nå utviklet seg til ett komplekst, gjensidig og fordelaktig samarbeid. Samarbeidet har ikke utviklet seg uten en viss friksjon, som man naturlig nok kan regne med. Studien har brukt perspektiver fra statsvitenskap, organisasjonsteori og kulturteori for å forklare utviklingen.

Svaret på problemstillingens første del er at det ikke kan påvises direkte sammenheng mellom geopolitikken og den lokale utviklingen. Det tydeligste beviset på dette ble observert under Georgiakrisen sommeren 2008, hvor denne viste seg å ikke influere på samarbeidet. Studien påviser imidlertid sammenfall i tid mellom oppløsningen av Sovjetunionen og etableringen av kystvaktsamarbeidet, og konkluderer med at oppløsningen og Russlands påfølgende politiske nyorientering trolig en var forutsetning. Generelt har samarbeidet etter at de politiske rammene initialt ble lagt i liten grad vært gjenstand for politisk innblanding. Mulig geopolitisk innvirkning

på samarbeidet kan ikke utelukkes. Det er imidlertid mer trolig at de politiske signalene som har blitt oppfattet gjennom samarbeidet underveis har hatt nasjonale begrunnelser.

Samarbeidets utbytte og kompleksitet bidrar i retning av forpliktelse og demping av konfliktnivå, en observasjon som støttes av den statsvitenskapelige teorien. Det at samarbeidets ikke bare har overlevd, men også utviklet seg, viser at aktørene har vært i stand til å tilpasse seg skiftende utfordringer og krav. De organisasjonsendringene som har vært fremtredende, spesielt i russisk forvaltning, har ikke hatt avgjørende negativ effekt på samarbeidet. Imidlertid har studien observert et naturlig skille mellom russisk militær og sivil struktur, der den militære har bidratt til kontinuitet i langt større grad enn den sivile. Studien viser at kulturforskjeller eksisterer og til en viss grad influerer på samarbeidet. Kulturforskjeller er ikke problematiske dersom partene kjenner til dem. Det er trolig at språkbarrierene som fremstår som den mest markante kulturelle faktoren som virker inn på samarbeidet, antas å bli redusert i fremtiden. Dette antas å kunne virke positivt inn på samarbeidet. Videre understrekes betydningen av tillit som avgjørende for at samarbeidet skal kunne fungere. Tillit bygges opp gjennom engasjement, og bidrar erfaringsmessig til positive ringvirkninger i andre typer samarbeid. Enigheten om delelinjen i Barentshavet er et uttrykk for tillit, og ventes å ha positiv innflytelse på samarbeidet.

Funnene kan kort oppsummeres med at geopolitikken i svært liten grad har influert på samarbeidet, at organisatoriske og kulturelle forhold uten avgjørende betydning til en viss grad har påvirket utviklingen. Alt i alt konkluderer studien med at faglige målene med å skape en best mulig forvaltning innenfor de relevante fagfeltene har vært ledestjernen i samarbeidet.

8.2 Etterord

For å bygge opp under en utvidet forståelse for russiske handlemåter, er det betimelig å legge seg på minne følgende råd fra den geopolitiske sfære og opphavsmannen til Russlands kjernefysiske doktrine...

”to watch what Moscow does, not what it says” (Dvorkin, 2007)

Handling betyr mer enn ord

(og det er ikke alltid at ordene retter seg mot dem man tror...)

9 Litteratur

- BaretsObserver. (2008). Coast Guard not afraid of Northern Fleet Hentet 23. mai, 2010, Hentet fra <http://www.barentsobserver.com/coast-guard-not-afraid-of-northern-fleet.4503580-58932.html>
- Blakkisrud, H. (2009). Et Russland i endring. I E. Lange, H. Pharo & Ø. Østerud (Red.), *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk: nye internasjonale vilkår etter den kalde krigen* (s. 348 s.). [Oslo]: Unipub.
- Bongo, T. (2006). Utfordringer i nord. *Befalsbladet, Tidsskrift for Norges Offisersforbund* Hentet 25. mai, 2010, Hentet fra http://www.dinesider.no/customer/002956/archive/files/befalsbladet/2006/befalsblad01_2006.pdf
- Brzezinski, Z. (1997). *The grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives*. New York: BasicBooks.
- Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. (1992). Protokoll for den 21. sesjon i den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. Oslo.
- Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. (1993). Protokoll for den 22. sesjon i den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. St. Petersburg.
- Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. (1999). Protokoll for den 28. sesjon i den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. Murmansk.
- Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. (2004). Protokoll for den 33. sesjon i den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. Ålesund.
- Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. (2005). Protokoll for den 34. sesjon i den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. Kaliningrad.
- Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. (2007). Protokoll for den 36. sesjon i den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. St. Petersburg.
- Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. (2008). Protokoll for den 37. sesjon i den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon. Bergen.
- Det Kongelige Forsvarsdepartement. (2009). Referat fra møte i Kystvaktrådet 13. november 2009. *2007/00646-15/FD II/GID/203.29*.
- Det Permanente Utvalget. (1994). Protokoll fra møte i det norsk-russiske permanente utvalg. Bergen.
- Det permanente Utvalget. (1999). Protokoll fra møte i det permanente utvalg. Sortland.
- Det Permanente Utvalget. (2006). Protokoll fra møte i det permanente utvalg. Murmansk.
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. (2009). Internasjonal øvelse i nord Hentet 23. mai, 2010, Hentet fra <http://www.dsb.no/no/Ansvarsomrader/Nasjonal-beredskap/Aktuelt-Nasjonal-beredskap/Internasjonal-ovelse-i-nord/>
- Donaldson, R. H. (2009). *The foreign policy of Russia: changing systems, enduring interests*. Armonk, N.Y.: Sharpe.
- Dvorkin, V. (2007). Reading Russia's Posture. *Bulletin of the Atomic Scientists* Vol. 63, No. 4, pp. 16-18. Hentet 25. mai, 2010, Hentet fra <http://thebulletin.metapress.com/content/186tn5212j40hk52/fulltext.pdf>
- Forsvaret. (2010). Russisk tråler oppbringes til Tromsø av Kystvakten Hentet 25. mai, 2010, Hentet fra <http://www.mil.no/start/aktuelt/pressemeldinger/article.jhtml?articleID=196292>
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Hofstede, G. (2005). *Cultures and organizations: software of the mind*. New York: McGraw-Hill.

- Holtmark, S. G. (2004). Norge og Sovjetunionen 1917-1991. Naboskap, konflikt og nytt samarbeid. I å. Norge-Russland: naboer gjennom, D. Büchten, T. Dzjakson & J. P. Nielsen (Red.), *Norge-Russland: naboer gjennom 1000 år* (s. 498 s.). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Hønneland, G. (2005). Ingen vei tilbake i svalbardsonen Hentet 25. mai, 2010, Hentet fra <http://www.dagbladet.no/kultur/2005/11/27/450526.html>
- Hønneland, G. (2006a). *Kvotekamp og kyststatssolidaritet: norsk-russisk fiskeriforvaltning gjennom 30 år*. Bergen: Fagbokforl.
- Hønneland, G. (2006b). *Moderne russisk politikk: en innføring i Russlands politiske system*. Bergen: Fagbokforl.
- Jansen, J. P. (1998). *Havets voktere: historien om Kystvakten*. [Oslo]: Schibsted.
- Keohane, R. O. (1977). *Power and interdependence: world politics in transition*. Boston, Toronto: Little, Brown and Company.
- Kolstad, K. (2003). Hovedtrekkene i oljetransporten fra Russland i dag og frem mot år 2015 (Oppjustert pr. september 2003) Hentet 25. mai, 2010, Hentet fra <http://www.npolar.no/nordutvalg/Dokumenter/Kolstad1.pdf>
- KVNORD Operasjonsavdeling. (2000). Vedr. samarbeid og informasjonsutveksling KVNORD / Russisk Grensevakt. Sortland: KVNORD.
- Kystverkets Beredskapsavdeling. (2005). Kystverkets rolle under et akutt oljeutslipp fra oljevirkksomheten Hentet 24. mai, 2010, Hentet fra http://planverk.nofo.no/beredskapsfisk/Faktaark/faktaark_kystverket.htm
- Lov om Kystvakten (1997).
- Melby, S. (1995). *Amerikansk utenrikspolitikk*. [Oslo]: TANO.
- Miljøverndepartementet. (2010). Bakgrunn om Barentssamarbeidet Hentet 25. mai, 2010, Hentet fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/svalbard_og_polaromradene/miljovernsamarbeidet-i-barentsregionen/bakgrunn-om-barentssamarbeidet.html?id=496772
- Norsk Rikskringkasting. (2010a). - Har vært harde forhandlinger Hentet 23. mai, 2010, Hentet fra <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7099061>
- Norsk Rikskringkasting. (2010b). Historisk løsning av delelinjen Hentet 22. mai 2010, 2010, Hentet fra <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7098938>
- North East Atlantic Fishery Comitee. (2010). FAQs about the organization Hentet 22. May, 2010, Hentet fra <http://www.neafc.org/neafcguide>
- Pikkala, S. (2005). Kontigensteorien. I H. Baldersheim & L. Rose (Red.), *Det Kommunale laboratorium: teoretiske perspektiver på lokal politikk og organisering*. Bergen: Fagbokforl.
- RIA Novosti. (2008). Russian warship arrives in Norway for Northern Eagle 2008 exercise Hentet 24. mai, 2010, Hentet fra <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/russia/2008/russia-080717-rianovosti01.htm>
- Sjef KVNORD. (1993). Årsoversikt for Kystvaktsskvadron Nord`s virksomhet i 1993. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (1994). Årsoversikt for Kystvaktsskvadron Nord`s virksomhet i 1994. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (1995). Årsoversikt for Kystvaktsskvadron Nord`s virksomhet i 1995. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (1996). Årsoversikt for Kystvaktsskvadron Nord`s virksomhet i 1996. Sortland: KVNORD.

- Sjef KVNORD. (1997). Årsoversikt for Kystvaktskvadron Nord`s virksomhet i 1997. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (1998). Kystvaktskvadron Nord`s (KV Nord) virksomhet 1998. Sortland: KVNORD.
- Sjef KV NORD. (1999). Årsrapport Kystvaktskvadron Nord 1999. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (2000). Årsrapport Kystvaktskvadron Nord 2000. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (2001). Årsrapport Kystvaktskvadron Nord 2001. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (2003). Årsrapport Kystvaktskvadron Nord 2003. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (2004). Årsrapport Kystvaktskvadron Nord 2004. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (2005). Årsrapport Kystvaktskvadron Nord 2005. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (2006). Årsrapport Kystvaktskvadron Nord 2006. Sortland: KVNORD.
- Sjef KVNORD. (2007). Årsrapport Kystvaktskvadron Nord 2007. Sortland: KVNORD.
- Sjef Kystvakten. (2002). Årsrapport 2002 fra Kystvakten. Oslo: SJKV.
- Sjef Kystvakten. (2003). Årsrapport 2003 fra Kystvakten. Oslo: SJKV.
- Sjef Kystvakten. (2004). Årsrapport 2004 fra Kystvakten. Oslo: SJKV.
- Sjef Kystvakten. (2005). Årsrapport fra Kystvakten 2005 Oslo: SJKV.
- Sjef Kystvakten. (2008). Årsrapport fra Kystvakten 2008. Oslo: SJKV.
- The Defence Military Naval and Air Attache Office. (2008). Note om suspendering av internasjonale forsvarssamarbeidstiltak. Oslo: Embassy of the Russian Federation.
- Yanchuk, A. (2005). The Role of RF Ministry of Transport in Oil Spill Response in Sakhalin Hentet 25. mai, 2010, Hentet fra http://www.pcs.gr.jp/doc/esymposium/2005/2005_Yanchuk_E.pdf
- Øyvind Nordsletten og Aleksander Panov. (2004). Trekk fra diplomatiske forbindelser mellom Norge og Russland. I å. Norge-Russland: naboer gjennom, D. Büchten, T. Dzjakson & J. P. Nielsen (Red.), *Norge-Russland: naboer gjennom 1000 år* (s. 498 s.). Oslo: Scandinavian Academic Press.

10 Intervjuer

- Grytting, Trond (2010), Kontrèadmiral, Nestkommanderende FOH, Telefonintervju, 24. mars 2010
- Holm Gundersen, Anne (2010), Avdelingsdirektør HRS Nord-Norge, Telefonintervju, 18. mars 2010
- Kosmo, Jørgen (2010), Riksrevisor/Tidligere norsk forsvarsminister, Personlig intervju, 11. mars 2010
- Kudrjasjov, Sergej Vasiljevitsj (2010), Generalløytnant, Sjef Grensetjenesten i Murmansk fylke, Intervju pr. telefax og tolk, svar mottatt 19. mai 2010. Det fremgår av teksten at den er ført i pennen av GenLt Kudrjasjov. Brevet er signert V. I. Uljanov i forbindelse med noteutvekslingen.
- Kristiansen, Alf (2010), Rådgiver Kystverkets beredskapsavdeling, Telefonintervju, 23. april 2010

- Nilssen, Frode (2010), Forsker NOFIMA/Tidligere fiskeriråd ved ambassaden i Moskva, Telefonintervju, 19. mars 2010
- Nordsletten, Øyvind (2010), Ambassadør i Dublin/Tidligere ambassadør i Moskva, Intervju pr. e-post, svar mottatt 15. mars 2010
- Olsen, Steve (2010), Kommandørkaptein, Sjef Kystvaktskvadron Nord, Personlig intervju, 25. april 2010
- Osen, Geir (2010), Flaggkommandør, Forsvarsattachè i Moskva, Personlig intervju, 19. februar 2010
- Plassa, Lisbeth (2010), Pensjonist/Tidligere avdelingsdirektør i Fiskeridirektoratet og norsk delegasjonsleder DPU, Personlig intervju, 19. april 2010
- Skram, Arild (2010), Flaggkommandør, Sjef Kystvakten, Personlig intervju, 4. mars 2010

^A Vedlegg: Memorandum om kontroll

^B Vedlegg: Redningsavtale 1995

^C Vedlegg: Oljeavtale 1994

^D Vedlegg: Oversikt arrestasjoner av russiske fartøyer i Fiskevernsonen (KV NORD 2010)

^E Vedlegg: Tabell over inspektørutvekslinger

2008/18948 81
30

**MEMORANDUM OM SAMARBEIDSORDNINGER
OM KONTROLL MELLOM DET NORSKE FISKERIDIREKTORATET,
DEN NORSKE KYSTVAKTEN, BARENTSEVO-BELOMORSKOE
TERRITORIALE AVDELING AV GOSKOMRYBOLOVSTVO OG
GRENSEIDIREKTORATET I RUSSLANDS FØDERALE
SIKKERHETSTJENESTE (PU FSB RF) I MURMANSK FYLKE**

Under henvisning til avtalen om samarbeid innen fiskerinæringen av 11. april 1975 og Avtale om gjensidige fiskeriforbindelser av 15. oktober 1976 for å sikre en bedre forvaltning av fiskeressursene i de områder som dekkes av ovennevnte avtaler, er det norske fiskeridirektoratet, den norske kystvakten, Barentsevo-Belomorskoe territoriale avdeling av Goskomrybolovstvo og grenseidirektoratet i Russlands føderale sikkerhetstjeneste (PU FSB RF) i Murmansk fylke (heretter kalt den russiske kystvakt) blitt enige om å styrke samarbeidet om følgende:

1. RUTINEMESSIG INFORMASJONSUTVEKSLING

1.1 UTVEKSLING AV INFORMASJON OM ÅPNING OG STENGING AV FISKEFELT

Informasjon om det biologiske grunnlaget for stenging og åpning av fiskefelt skal utveksles på omforent skjema, jfr. Vedlegg 3.2 i protokoll av 17.09.99 for Det permanente utvalg for forvaltnings- og kontrollspørsmål på fiskerisektoren, slik det fremgår av pkt. 5.2 i protokoll fra den 27. sesjon i Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjonen av 14.11.98.

1.2 UTVEKSLING AV DATA I FORBINDELSE MED SATELLITTSPORING

Informasjon skal utveksles iht. "Agreed Record of Conclusions between Norway and Russia on Issues related to Satellite Based Vessel Monitoring Systems" vedtatt i tilleggsprotokoll fra den 28. sesjon i Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon av 15. juni 2000.

1.3 UTVEKSLING AV LANDINGSOPPLYSNINGER

Informasjon skal utveksles iht. protokoll av 10. juni 1993 fra Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, jfr. Protokoll av 29.5.93 fra møte i Den norsk-russiske ekspertgruppe for forvaltningssamarbeid på fiskerisektoren (fra 19.11.93 – Det permanente utvalg for forvaltnings og kontrollspørsmål på fiskerisektoren). Utsveksling av landingsinformasjon til bruk i kvotekontrollen foregår mellom Fiskeridirektoratet, Goskomrybolovstvo og Grenseadministrasjonen.

Informasjonen utveksles per elektronisk post, per fartøy og per landing en gang per måned.

1.4 UTVEKSLING AV INFORMASJON OM KVOTER PÅ FARTØY

Fiskeridirektoratet og Goskomrybolovstvo skal utveksle informasjon om kvoter av torsk og hyse nord for 62° N på fartøynivå en gang per måned. Goskomrybolovstvo sørger for formidling av informasjonen til Grenseadministrasjonen.

2. INFORMASJON I FORBINDELSE MED KONTROLL

2.1 UTVEKSLING AV INFORMASJON OM KONTROLLRESULTAT

KONTROLL PÅ SJØEN I PARTENES JURISDIKSJONSOMRÅDE

Ved den norske kystvaktens kontroller av russiske fartøy i medhold av norsk fiskerilovgivning oversendes kontrollinformasjon til Goskomrybolovstvo og den russiske kystvakten en gang per uke.

Ved den russiske kystvaktens kontroller av norske fartøy i medhold av russisk fiskerilovgivning oversendes kontrollinformasjon til Fiskeridirektoratet og den norske kystvakten en gang per uke.

KONTROLL VED LANDINGER

Ved kontroll av russiske fartøy i medhold av norsk fiskerilovgivning ved landinger i Norge oversender Fiskeridirektoratet kontrollinformasjon til Goskomrybolovstvo og den russiske kystvakt så snart som mulig etter at kontrollen er avsluttet.

Ved kontroll av norske fartøy i medhold av russisk fiskerilovgivning ved landinger i Russland oversender den russiske kystvakt kontrollinformasjon til Fiskeridirektoratet og den norske kystvakten så snart som mulig etter at kontrollen er avsluttet.

2.2 UTVEKSLING AV INFORMASJON OM REAKSJON VED OVERTREDELSE

Uttekslingen omfatter informasjon om advarsler, anmeldelser til politiet, oppbringelser, bøtelegging, domstolsbehandling samt inndragning av fisketillatelse.

Når det gjelder oppbringelser, kommer denne informasjonen i tillegg til pliktig notifikasjon via diplomatiske kanaler.

Når det ved kontroll konstateres at den annen parts fartøy har overtrådt kontrollerende parts fiskerilovgivning, skal det aktuelle kontrollorgan informere de andre kontrollorganer som beskrevet i pkt. 2.1 ovenfor.

Meldingen skal inneholde opplysninger om fartøyets navn, registreringsmerke, kallesignal, navn på skipper og reder, informasjon om hvor fartøyet har fisket eller levert fangst, samt opplysninger om overtredelsens karakter og reaksjon.

3. UTVEKSLING AV ANNEN INFORMASJON

3.1 UTVEKSLING AV INFORMASJON VED MISTANKE OM ULOVLIG FISKERIAKTIVITET

Goskomrybolovstvo, den norske og den russiske kystvakten og Fiskeridirektoratet (heretter kalt kontrollorganene), vil informere hverandre om fiskeriaktivitet som kan gi grunnlag for mistanke om ulovlige forhold som kan ha betydning for kontrollutførelsen til de andre partene som har undertegnet dette memorandum.

3.2 UTVEKSLING AV ANDRE KONTROLLOPPLYSNINGER

Kontrollorganene kan i enkelttilfeller også be hverandre om annen relevant kontrollinformasjon.

3.3 UTVEKSLING AV KONTROLLERFARINGER

Kontrollorganene er enige om å informere hverandre om generelle og spesielle erfaringer som kan være relevante for den annen part. Slik informasjonsutveksling kan skje under møter eller fortløpende via telefon, telefax eller e-post.

4. OPERATIVE TILTAK

4.1 KONTROLLTILTAK

Kontrollorganene vil avholde møter mellom de operative kontrollere for Fiskeridirektoratet, Goskomrybolovstvo, og den norske og russiske kystvakten, en til to ganger i året etter behov, for å drøfte kontrollspørsmål.

Kontrollorganene vil effektivisere kontrollen ved å sammenholde kontrollopplysninger vedrørende enkeltfartøy eller grupper av fartøy, herunder transportskip i forbindelse med omlasting på havet og transport av fiskeprodukter.

Kontrollorganene skal, under hensyntagen til det arbeid på dette felt som utføres i relevante regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner og organer, arbeide med å utvikle kontrollmetoder som kan bedre kontrollen av fiskeressursene.

4.2 UTVEKSLING AV INSPEKTØRER SOM OBSERVATØRER

PÅ SJØEN

Den norske og den russiske kystvakten foretar etter avtale utveksling av inspektører som observatører på hverandres fartøy under inspeksjonstjeneste minst to ganger per år. Utvekslingsprogrammet skal foregå i de respektive lands økonomiske soner og i Det tilstøtende området i Barentshavet.

VED LANDINGER I HAVNER

Fiskeridirektoratet og den russiske kystvakten gjennomfører etter avtale utveksling av inspektører som observatører ved kontroll av landinger fra fiske- og transportfartøy i norske og russiske havner.

4.3 UTVEKSLING AV INSPEKTØRER SOM OBSERVATØRER VED STENGING OG ÅPNING AV FISKEFELT

Fiskeridirektoratet og Goskomrybolovstvo utveksler etter avtale inspektører som observatører om bord i fartøy i forbindelse med stenging og åpning av fiskefelt.

5. SAMARBEID OM KONTROLL I NEAFC REGULERINGSOMRÅDE

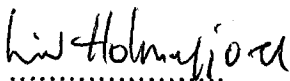
I NEAFC reguleringsområde kan den norske kystvakten og Goskomrybolovstvo samarbeide innenfor kontrollregimets rammer og intensjoner, som ansett hensiktsmessig mellom partene.

Dette memorandumet erstatter tidligere memorandum av 28.10.05.

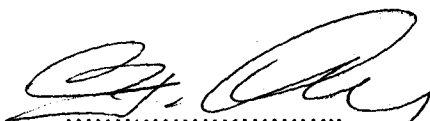
Bergen, 16. oktober 2008

Fiskeridirektoratet

På vegne av
Goskomrybolovstvo, Russland

.....
Liv Holmefjord
Fiskeridirektør

.....
V.V. Balashov
Leder av Barentsevo-Belomorskoe territoriale avdeling
av Goskomrybolovstvo, Murmansk

Kystvakten

På vegne av
Grensedirektoratet i Russlands føderale
sikkerhetstjeneste (FSB) i Murmansk fylke

.....
Steve Olsen
Kommandøkaptein
Sjef kystvakt Nord

.....
Viktor Rozjnov
sjef for GMI ved FSB Russlands grenseavdeling for
Murmansk fylke

KOMMUNIKASJONSSKJEMA FOR KONTROLLORGANENE

GOSKOMRYBOLOVSTVO

TLF: +7 8152 450268
FAX: +7 8152 451945

Leder: VALENTIN V. BALASHOV
Kontakt: VITALIY KOCHARYGIN

FISKERIDIREKTORATET

TLF: +47 800 30179 / 03495 (innenlands)
FAX: +47 55238090/ +4755238222

Leder kontrollseksjonen: EINAR
ELLINGSEN
Kontakt: TOR GLISTRUP

GRENSEADMINISTRASJONEN I MURMANSK FYLKE

TLF: + 7 8152 487582 Operasjon
FAX: +7 8152 487625 Operasjon

Leder: VYATCHESLAV BIRYUKOV
Kontakt: SERGEY VEESLAVOV

KYSTVAKTSKVADRON NORD

TLF: + 47 76 11 20 00
FAX: + 47 76 11 23 45

Sjef: STEVE OLSEN
Kontakt: LARS KJØREN

KONTROLLORGANENES KONTAKTPERSONER

FISKERIDIREKTORATET

E-POSTADRESSER

SEKSJONSSJEF EINAR ELLINGSEN	einar.ellingsen@fiskeridir.no
SENIORRÅDGIVER TOR GLISTRUP	tor.glstrup@fiskeridir.no

KYSTVAKTEN

Sjef KV NORD STEVE OLSEN	steveo@vkbb.no
Sjef KV NORD OPS LARS KJØREN	lkjoren@mil.no
KV NORD OPS	kvnord@kvnord.no

GOSKOMRYBOLOVSTVO

LEDER VALENTIN BALASHOV	murmansk@bbtu.ru
NESTLEDER VITALIY KOCHARYGIN	kocharygin@bbtu.ru

GRENSEADMINISTRASJONEN

LEDER VYACHESLAV BIRYUKOV	cc@pufsbm.ru
LEDER OPERASJON SERGEY VEESLAVOV	cc@pufsbm.ru

AVTALE

mellom Kongeriket Norges Regjering og
 Regjeringen i Den Russiske Føderasjon
 om samarbeid ved ettersøkning av savnede
 og redning av nødstedte mennesker i Barentshavet

Kongeriket Norges Regjering og Regjeringen i Den Russiske Føderasjon,
 som tar i betraktning bestemmelsene i Internasjonal konvensjon av 1979 om ettersøkning og
 redning til sjøs
 og som ønsker å videreføre samarbeidet seg imellom ved ettersøkning av savnede og redning av
 nødstedte mennesker i Barentshavet,
 er kommet overens om følgende:

Artikkel 1

Redningstjenesten i Norge og redningstjenesten i Den Russiske Føderasjon skal, med alle
 de midler partene i hvert enkelt tilfelle anser som hensiktsmessige, yte hjelp ved ettersøkning av
 savnede og redning av nødstedte mennesker i Barentshavet.

Artikkel 2

Ansvar for organiseringen og koordineringen av arbeidet med ettersøkning av savnede og
 redning av nødstedte mennesker i Barentshavet påhviler:

i Norge - Hovedredningssentralen Nord-Norge, Bodø (RCC Bodø, CKH Бодо);

i Den Russiske Føderasjon - Senteret for koordinering av redningsoperasjoner til havs,
 Murmansk (MRCC Murmansk, MCKH Мурманск); som for denne Avtalens formål heretter kalles
 "redningstjenestene" i de respektive land.

Partene skal orientere hverandre om organiseringen av redningstjenesten i sitt land og om
 endringer i denne.

Artikkel 3

Ettersøknings- og redningsaksjoner innenfor grensene av norsk og russisk territorialfarvann
 og luftrommet over dette gjennomføres i samsvar med vedkommende lands lover og bestemmelser.

Artikkel 4

Det lands redningstjeneste som får melding om at noen er savnet eller befinner seg i nød i Barentshavet, skal straks treffe de tiltak som anses som mest hensiktsmessige for organisering og iverksettelse av en ettersøknings- og redningsaksjon.

Det lands redningstjeneste som får en slik melding kan, for å sikre at nødvendig hjelp når frem hurtigst mulig, straks sette seg i forbindelse med det annet lands redningstjeneste for at planleggingen, koordineringen og gjennomføringen av ettersøknings- og redningsaksjonen skal skje i samråd mellom dem.

Det lands redningstjeneste som alt har igangsatt en ettersøknings- og redningsaksjon, kan anmode det annet lands redningstjeneste om assistanse dersom den anser det nødvendig for at aksjonen skal kunne gjennomføres.

I de tilfeller som er nevnt i 2. og 3. avsnitt plikter de to lands redningstjenester å yte hverandre bistand i den utstrekning de rår over egnede redningsmidler. De vil herunder benytte den fremgangsmåte for aksjonering som er angitt i kapittel 5 i vedlegg til Internasjonal konvensjon av 1979 om ettersøkning og redning til sjøs.

Artikkel 5

Anmodning fra det ene lands redningstjeneste om adkomst til det annet lands territorialfarvann og luftrommet over dette for dens redningsenheter i forbindelse med en pågående ettersøknings- og redningsaksjon rettes til det annet lands redningstjeneste. Slike anmodninger skal være ledsaget av alle nødvendige opplysninger. Den redningstjeneste anmodningen er stilet til, kan forlange ytterligere opplysninger. Slike anmodninger skal gis så rask behandling som situasjonen krever. Når adkomst tillates, skal det opplyses om hvilke regler og vilkår som skal iakttas.

Bestemmelsene i første avsnitt omfatter også felles ettersøknings- og redningsøvelser som gjennomføres innenfor rammene av denne Avtale.

En redningsenhet fra det land som er gitt adkomst til det annet lands territorialfarvann eller luftrommet over dette skal rette seg etter anvisninger fra det annet lands redningssentral og etablere samband med denne.

Anmodning om etterfylling av drivstoff eller landingsadgang for andre formål på fartøy eller territorium for begge lands redningsluftfartøy i forbindelse med ettersøknings- og redningsaksjoner, eller under felles øvelser, behandles på samme måte.

Artikkel 6

Dersom det ene lands redningstjeneste får melding om at noen fra et fartøy eller luftfartøy hjemmehørende i det annet land savnes eller befinner seg i nød, skal den snarest mulig underrette sistnevnte lands redningstjeneste om dette.

Det ene lands redningstjeneste skal etter anmodning fra det annet lands redningstjeneste yte bistand med å skaffe opplysninger om fartøy, luftfartøy og mennesker som er savnet eller befinner seg i nød i Barentshavet.

Artikkel 7

Begge lands redningstjenester skal gi hverandre opplysninger som har vesentlig betydning for oppfyllelsen av denne Avtale, herunder opplysninger om ettersøknings- og redningsøvelser som arrangeres av én av Partene.

Artikkel 8

Begge lands redningstjenester mottar nødansrop fra nødstedte på havet på en eller flere av de frekvenser som er foreskrevet i Det internasjonale radioreglement. Nødtrafikk formidles i disse tilfeller av kystradio- og kystjordstasjoner i samsvar med internasjonale regler.

Under redningsaksjoner for nødstedte mennesker i Barentshavet skal begge lands redningstjenester benytte det Globale maritime nød- og sikkerhetssystemet (GMDSS, ГМССБ) i samsvar med nasjonale regler for bruk, samt satellittsystemet COSPAS-SARSAT.

Utveksling av informasjon mellom de to lands redningstjenester skjer ved at det opprettes* minst telex-, telefaks- eller telefonsamband mellom Senteret for koordinering av redningsoperasjoner til havs i Murmansk og Hovedredningssentralen Nord-Norge i Bodø. Partene skal holde hverandre orientert om disse kommunikasjonsmidlenes numre.

I tilfelle det oppstår vansker med å opprette kontakt mellom de to redningssentraler med de nevnte kommunikasjonsmidler, kan samband mellom dem opprettes som foreskrevet i vedlegget til denne Avtale. Vedlegget kan endres ved brevveksling mellom partene.

Når fartøy fra begge lands redningstjenester deltar i samme ettersøknings- eller redningsaksjon, skal fartøyene, redningssentralene og kystradiostasjonene opprettholde samband seg imellom, og hvis mulig med de nødstedte, som foreskrevet i vedlegget til denne Avtale.

Samband opprettholdes fortrinnsvis i klart språk på engelsk eller etter Den internasjonale signalbok.

Artikkel 9

Partene skal gi sine lands redningstjenester nødvendige instruksjoner og fullmakter for gjennomføringen av bestemmelsene i denne Avtale. Slike instruksjoner skal inngå i de operasjonsplaner eller instruksjoner som utarbeides i samsvar med kapittel 4 i vedlegg til Internasjonal konvensjon av 1979 om ettersøkning og redning til sjøs.

Artikkel 10

Representanter for begge Parter kompetente myndigheter kan ved behov møtes i den hensikt å drøfte eller tilrettelegge praktiske tiltak som gjelder samarbeid ved ettersøkning av

savnede og redning av nødstedte mennesker i Barentshavet. Slike møter skal avholdes vekselvis i Norge og Den Russiske Føderasjon.

Etter beslutning av begge Parters kompetente myndigheter kan det gjennomføres felles sambandsøvelser og andre felles øvelser innenfor rammen av denne Avtale.

Artikkel 11

Intet i denne Avtale skal på noen måte innvirke på noen av Partenes rettigheter og forpliktelser i følge andre bilaterale og multilaterale avtaler.

Artikkel 12

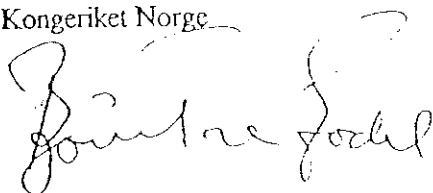
Denne Avtale trer i kraft fra undertegnelsesdagen.

I forholdet mellom Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjon oppheves fra samme dato Avtale mellom Norges Regjering og Regjeringen i Samveldet av Sovjetiske Sosialistiske Republikker om samarbeid ved ettersøkning av savnede og redning av nødstedte mennesker i Barentshavet, undertegnet i Oslo den 15. januar 1988, med endringer inntatt i tillegget til denne Avtale ved utveksling av noter mellom Partene av 23. mars og 30. mars 1992.

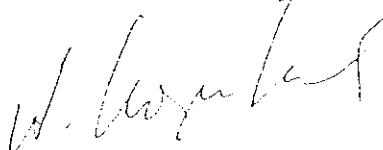
Denne Avtale skal ha gyldighet inntil en av Partene sier den opp med seks måneders varsel til den annen Part.

Utferdiget i Oslo den 14. oktober 1995 i to eksemplarer, hvert på norsk og russisk, idet begge tekster har samme gyldighet.

For Regjeringen i
Kongeriket Norge

For Regjeringen i
Den Russiske Føderasjon

Vedlegg

*til avtale mellom Kongeriket Norges Regjering
og Regjeringen i Den Russiske Føderasjon
om samarbeid ved ettersøkning av savnede og
redning av nødstedte mennesker i Barentshavet*

Radiosamband kan opprettes mellom den russiske kystradiostasjonen "Murmansk Radio" MMSI 002734420 og den norske kystradiostasjonen "Vardø Radio" MMSI 002570800.

Anrop gjøres på den internasjonale nødfrekvensen 2187,5 kHz (DSC, Category: distress/urgency/safety) og med påfølgende overgang til 2182 kHz eller arbeidsfrekvenser i henhold til følgende tabell:

Vardø Radio (Norge)

Frekvens: 2182 kHz. Vardø Radio
Utstrålingsklasse: H3E eller J3E

Frekvens: 1713 kHz. Vardø Radio
Utstrålingsklasse: J3E

Frekvens: 2642 kHz. Vardø Radio
Utstrålingsklasse: J3E

Frekvens: 3631 kHz. Vardø Radio
Utstrålingsklasse: J3E

Murmansk Radio (Russland)

Frekvens: 2182 kHz. Murmansk Radio
Utstrålingsklasse: H3E eller J3E

Frekvens: 2666 kHz. Murmansk Radio
Utstrålingsklasse: J3E

Frekvens: 2575 kHz. Murmansk Radio
Utstrålingsklasse: J3E

Begge lands redningstjenester, fartøyer og kystradiostasjoner skal under ettersøknings- og redningsaksjoner opprettholde radiosamband mellom fartøyene, mellom fartøyene og kyststasjonene og, hvis mulig, med de nødstedte på en eller flere av de internasjonale nødfrekvensene i båndene 1606,5 – 3800 kHz og 156-174 MHz.

OVERENSKOMST

MELLOM REGJERINGEN I KONGERIKET NORGE OG REGJERINGEN
I DEN RUSSISKE FØDERASJON ANGÅENDE SAMARBEID OM
BEKJEMPELSE AV OLJEFORURENSNING I BARENTSHAVET

Regjeringen i Kongeriket Norge og Regjeringen i Den Russiske Føderasjon,
heretter kalt Partene,

som er seg bevisst at leting etter, utvinning og produksjon av naturressurser,
og sjøtransport utgjør en trussel om betydelig oljeforurensning i
Barentshavet,

som er oppmerksom på viktigheten av beredskapsmessige og forebyggende
tiltak for å unngå oljeforurensning,

som erkjenner at det i tilfelle av oljeforurensning eller hvor oljeforurensning
truer, bør handles hurtig og effektivt for å organisere og samordne
forebyggende tiltak og tiltak for å bekjempe forurensningen,

som tar hensyn til den internasjonale Konvensjonen om Beredskap, Ansvar
og Samarbeid ved Oljeforurensning av 1990,

som ønsker å avverge skade på miljøet i Barentshavet ved å treffe tiltak for å
unngå og bekjempe forurensning fra oljesøl,

er enige om følgende:

ARTIKKEL I

Partene vil bistå hverandre med å bekjempe tilfeller av oljeforurensning som kan påvirke Partenes ansvarsområder, uavhengig av hvor slik forurensning måtte finne sted. Slik bistand skal ytes i overensstemmelse med vilkårene i denne Overenskomst. For å få dette i stand, skal Partenes kompetente myndigheter utarbeide en Felles Beredskapsplan for Bekjempelse av Oljeforurensning i Barentshavet, heretter kalt Planen, og denne skal tre i kraft etter skriftlig avtale mellom dem.

ARTIKKEL II

I denne Overenskomst betyr:

"Tilfelle av oljeforurensning" et utslipp, eller en overhengende fare for et utslipp av olje fra en hvilken som helst kilde og av et slikt omfang eller betydning at det kreves umiddelbare tiltak for å forhindre utslippet eller for å samle, renske opp eller fjerne oljen for å eliminere eller redusere i størst mulig utstrekning trusselens skadelige virkninger på det marine miljø og på menneskers helse og velferd.

"Olje" betyr olje i enhver form, inkludert råolje, brenselolje, oljeslam og oljeavfall samt raffinerte produkter.

"Kompetent myndighet" betyr, i Kongeriket Norge, Statens Forurensningstilsyn, og i Den Russiske Føderasjon, Den statlige sjøredningstjeneste tilknyttet Sjøtransportavdelingen i den Russiske Føderasjons Transportministerium.

En "Parts ansvarsområde" betyr de områder i Barentshavet som er vedkommende Parts indre farvann eller territorialfarvann, og de havområder utenfor territorialfarvannet hvor denne Parten utøver suverene rettigheter og jurisdiksjon i henhold til folkeretten.

"Responsressurser" betyr personale, fartøyer, utstyr og andre midler som brukes for å bekjempe oljeforurensning.

ARTIKKEL III

Partene vil, så langt det er mulig for dem, utvikle nasjonale systemer som tillater oppdagelse og hurtig varsling av forekomster av oljeforurensning, eller overhengende fare for slik forurensning, og tillater å stille hensiktsmessige midler de rår over til disposisjon for å utelukke den trussel slike tilfeller representerer og gjøre de skadelige virkninger på det marine miljø og på menneskers helse og velferd minst mulig.

ARTIKKEL IV

Den ene Parts kompetente myndighet skal umiddelbart varsle den annen Parts kompetente myndighet om et tilfelle av oljeforurensning som kan berøre den annen Part. Slik varsling skal skje i overensstemmelse med de prosedyrer som er nedfelt i Planen.

ARTIKKEL V

Partene skal regelmessig utveksle informasjon og konsultere hverandre for å sikre hensiktsmessig samarbeid mellom deres kompetente myndigheter på områder som omfattes av denne Overenskomst og av Planen.

ARTIKKEL VI

Gjennomføring av Planen skal være hovedansvarsområdet for Partenes kompetente myndigheter, og for andre av Partenes myndigheter, i den grad disse er kompetente etter gjeldende regler. Planen kan endres av de kompetente myndigheter i overensstemmelse med denne Overenskomst og de prosedyrer som er nedfelt i Planen.

ARTIKKEL VII

Den kompetente myndighet til den av Partene som har et tilfelle av oljeforurensning innenfor sitt ansvarsområde, eller hvis ansvarsområde blir berørt av et slikt tilfelle, skal lede oljeverntiltak innenfor dette området.

ARTIKKEL VIII

Planen kan komme til anvendelse når et tilfelle av oljeforurensning berører eller truer med å berøre begge Parters ansvarsområde, eller, selv om det direkte bare påvirker en av Partenes ansvarsområde, er av et slikt omfang at det berettiger en anmodning om den annen Parts assistanse.

ARTIKKEL IX

Den felles respons som Planen forutsetter kan bare gjennomføres når Partenes kompetente myndigheter er enige om det. Partenes kompetente myndigheter avgjør hvilke tiltak som er påkrevd i hvert tilfelle av oljeforurensning.

ARTIKKEL X

Anmodninger om assistanse formidles ved bruk av sambandsmidler mellom Partenes kompetente myndigheter. Anmodninger om assistanse gitt over telefon skal bekreftes ved hjelp av teleks, telegram eller telefaks.

En Part skal bestrebe seg på å stille den anmodete assistanse til rådighet så snart som mulig og i den utstrekning Parten avgjør at han har tilgjengelige ressurser. Tilgjengeligheten av responsressurser i et særskilt tilfelle av oljeforurensning forstås som å være avhengig av finansiering og av de krav andre oppgaver måtte stille.

Den Part som anmoder om assistanse skal gi all mulig støtte til de responsressurser den assisterende Part stiller til rådighet.

ARTIKKEL XI

Den assisterende Part kan helt eller delvis la sin assistanse opphøre dersom denne Part avgjør at dette er nødvendig. Meddelelse om slikt opphør skal formidles til den anmodende Parts kompetente myndighet. Den anmodende Part skal frigjøre responsressursene som er stilt til rådighet så snart som mulig etter at assistansen er opphørt.

Den anmodende Part skal umiddelbart informere den assisterende Part når behovet for videre assistanse ikke lenger er til stede og, så snart som mulig, frigjøre de responsressurser som den assisterende Part har stilt til rådighet.

ARTIKKEL XII

Partene skal regelmessig gjennomføre felles oljevernøvelser og avholde møter i overensstemmelse med Planens bestemmelser. Partenes kompetente myndigheter skal vekselvis ha ansvaret for gjennomføringen av disse øvelser.

ARTIKKEL XIII

Den anmodende Part skal, så langt som mulig, lette mottak og tilbakesendelse av de responsressurser den assisterende Part har stilt til rådighet for de oljeverntiltak denne Overenskomst omfatter. Partene skal samarbeide om å gjennomføre denne Artikkels bestemmelser.

ARTIKKEL XIV

Den anmodende Part skal dekke den assisterende Parts utgifter knyttet til responsressurser som stilles til disposisjon. Beløpet skal dekkes i overensstemmelse med de satser og i den valuta som fastsettes av den assisterende Part.

I alle andre tilfeller og under alle andre omstendigheter skal, hvis ikke annet er avtalt, hver Part selv dekke utgiftene til sine egne tiltak forbundet med denne Overenskomst.

Utgiftene til gjennomføring av felles øvelser skal dekkes av de respektive Parter.

ARTIKKEL XV

Denne Overenskomst får ingen virkning for Partenes rettigheter og plikter som følger av andre bilaterale og multilaterale avtaler.

Partene skal gjennomføre denne Overenskomst i overensstemmelse med folkerettens generelle regler og prinsipper.

ARTIKKEL XVI

Denne Overenskomst trer i kraft den dag da begge Parter skriftlig har meddelt hverandre at de behørige interne prosedyrer for ikrafttredelse er oppfylt, og den vil forbli i kraft med mindre den skriftlig sies opp av en av Partene med seks måneders varsel forut for den dag Parten ønsker å la Overenskomsten opphøre.

Med mindre Partene har avtalt noe annet, skal opphør av denne Overenskomst ikke påvirke responstiltak som er iverksatt under Overenskomsten, men som ikke er fullført på tidspunktet for opphør av Overenskomsten.

Denne Overenskomst kan endres ved skriftlig avtale mellom Partene.

Utferdiget i Moskva 28. april 1994 i to eksemplarer, hvert på norsk og russisk, idet begge tekster har samme gyldighet.

For Kongeriket Norges
Regjering:

For Den Russiske Føderasjons
Regjering:

Dato	Ar	Anmeldt fartøy	Sone	Nasjon	Overtredelse	KV ref
19.09.2009	2009	Lira	SVA	RUS	Dumping av NVG sild og manglende rapp	KV Ancenes
18.09.2009	2009	Melkart	SVA	RUS	Dumping av hyse og manglende rapportering	KV Senja
17.08.2008	2008	Korund	SVA	RUS	For røy innblanding av undermåls torsk / hyse	KV Svalbard
19.06.2007	2007	Bel Ocean II	SVA	RUS	For røy innblanding av undermåls torsk / hyse	KV Svalbard
15.10.2005	2005	Elektron	SVA	RUS	Maskevidde	KV Tromsø
20.04.2001	2001	Chernigov	SVA	RUS	Dumping/bevisforsp./småfisk/tjuvnett	KV Nordkapp
12.07.1998	1998	Novokuhyshevsk	SVA	RUS	Fiske i stengt område	KV Tromsø
Dato	Ar	Anmeldt fartøy	Sone	Nasjon	Overtredelse	KV ref
30.10.2006	2006	Yaroslavets	SVA (T)	RUS	Ikke sendt trans melding	KV Malene Ø.
19.09.2006	2006	Kapitan Pryakha	SVA (T)	RUS	Ikke sendt passiv eller Kp v/ omlast i NØS	KV Eigan
14.10.2005	2005	Metelitsa	SVA (T)	RUS	Manglende aktiv melding	KV Svalbard
24.10.2005	2005	Dimitriy Pokramovitch	SVA (T)	RUS	Manglende aktiv melding	KV Nordkapp
24.10.2005	2005	Kapitan Gorbachev	SVA (T)	RUS	Manglende aktiv melding	KV Nordkapp

Nr	Ar	Periode	Fartøy NC	Ir-spekter NO ombord russisk fartøy	Fartøy RU	Inspektør RU ombord norsk fartøy	Soner
1	1995	11-16. desember	KV Norner	Roger Høel, Grith Strøm (tolk)	Skat (Murmannytvoc)	Mikhail Saffanov, Konstantin Piskov	NØS/RØS
2	1996	24-29. juni	KV Ståbas	Rune Gamst, Anne-Kristin Jørgensen (tolk)	Skat (Murmannytvoc)	2 inspektører, navn ikke oppgitt	NØS/RØS
3	1997	3-9. august	KV Tromsø	Geir Rasmussen, B Vannvik (tolk)	Skat (Murmannytvoc)	Leonid Kuzmin	NØS/RØS
4	1999	9-13. oktober	KV Tromsø	Arlid Flaen, Stine Sveia (tolk)	MGS Viktor Kingisepp	Viktor Rohznov, Andrey Fomerkov	NØS/RØS
5	2000	9-14. august	KV Tromsø	Nils Olaf Larsen, Geir Gundersen	MGS Tver	Valery Glavatskiy, Andrey Tchouktil	NØS/RØS
6	2001	23-28. juli	KV Ståbas	Anders Krakstad, Gunnar Karstad	MGS Ural	Sergey Melsakov, Vladimir Uchayev	NØS/RØS
7	2001	14-20. august	KV Tromsø	Slig Flåt, Dag, Jensen	MGS Ladoga	Andrey Tchouktil, Anatoliy Ubeinob	NØS/RØS
8	2002	23. juli-2. august	KV Tromsø	Dag Jensen, Gisle Aasabø	MGS Ural	Viktor Rohznov, Andrey Tchouktil	NØS/RØS
9	2002	22-26. august	KV Malene Østervold	Anders Krakstad, Niall Røkenes	MGS Ladoga	Anfall inspektører og navn ikke oppgitt	NØS/RØS
10	2003	23-24. oktober	KV Malene Østervold	Torgeir Nilsen, Shern Bowitz	MGS Viktor Kingisepp	Andrey Tchouktil, Georgiy Gneitskiy	NØS/RØS
11	2004	27-30. september	KV Nordsjåbas	Rune Hansen, Knut Baugø	MGS Tver	Georgiy Gneitskiy, Konstantin Shulaev	NØS/RØS
12	2005	23-25. mai	KV Tromsø	Dag Jensen, Tor-Ivan Larsen	MGS Zapolyarne	Constantin Shulaev, Yuri Volkov	NØS/RØS
13	2006	27-31. mai	KV Nysleppen	Jürgen Varpe Valheim, Hennig Solberg	MGS Ural	Alexander Zakharov, Vladislav Kalperskiy	Gråsonen
14	2006	12-15. juni	KV Malene Østervold	Sverre Gundersen, Ørjan Bekken	MGS Ural	Alexander Zakharov, Leonid Chernyaskiy	Gråsonen
15	2007	15-19. mars	KV Ståbas	Anfall inspektører og navn ikke oppgitt	MGS Kizlaar	Leonid Chernyaskiy, Vladislav Kalperskiy	Gråsonen
16	2007	27. april-4. mai	KV Ståbas	Tor I. Larsen, Stig Mortensen	MGS Zapolyarne	Alexander Zakharov, Leonid Chernyaskiy	Gråsonen
17	2008	23-25. mai	KV Senja	L. Thune, Fenkariussen	MGS Ladoga	Leonid Chernyaskiy, Vladislav Kasperskiy	Gråsonen/RØS
18	2008	23-27. september	KV Ståbas	Anfall inspektører og navn ikke oppgitt	Skumur (Goskonryb.)	Pileiko, Khmatov	NEAFC
19	2008	25-28. november	KV Ståbas	Andreas Soløy, Olav Kalvenes	MGS Ural	Maxim Nikulin, Yuri Volkov	NØS/RØS
20	2009	11-15. juni	KV Nordkapp	Morten Fjellheir, Håkon Kjellmoen	MGS Tver	Andrey Koryakin, Alexander Styrak	NØS/Gråsoner/RØS
21	2009	15-18. august	KV Senja	Halkinuc, Lengard	Murmannyba (Rosytb.)	Anfall inspektører og navn ikke oppgitt	NEAFC